

Táto celkom netradičná knižka novinára, básnika a fotografa **Imricha Fuhla** predstavuje výťažok, zhustenú esenciu niečoho podstatného. Fuhlove úvahy a iné reflexie charakterizuje svojský nádych, esejistický štýl a výstižnosť, jeho fotografie, vcelku zrodené v optimistickom duchu, sú však celkom iné než jeho literárne a publicistické práce.

Az újságíró, költő és fotográfus **Fuhl Imre** egyáltalán nem hagyományos kötete valami lényegesnek a kivonata, koncentrátuma. Elmékedéseit és egyéb reflexióit sajátosságos tárcaírói hangulat, esszéista stílus jellemzi, többnyire optimista szellemben fogant fotói azonban egészen mások, mint a szerző irodalmi és publicisztikai munkái.

EXTRAKT

Imrich FUHL Imre

FUHLEXTRA

Imrich
FUHL
Imre

EXTRAKT
Drobná publicistika
s fotografiami autora

FUHLEXTRA
Apró publicisztikai írások
a szerző fotóival

Napísal, fotografoval, zostavil, prepracoval, zredigoval a vydal:
Imrich Fuhl
Írta, fotózta, összeállította, átdolgozta, szerkesztette és kiadta:
Fuhl Imre

Zo slovenského originálu do maďarčiny preložila:
Hajnalka Avarová

Szlovák eredetiből magyarra fordította:
Avar Hajnalka

Vydanie publikácie podporil:
Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí

A kiadvány megjelenését támogatta:
Határon Túli Szlovákok Hivatala

ÚRAD
PRE SLOVÁKOV
ŽIJÚCICH
V ZAHRAŇIČÍ

1050/HU/2021

ISBN 978-615-01-3699-8 (print)

ISBN 978-615-01-3700-1 (pdf)

© Imrich FUHL Imre

Mlyny / Pilisszentkereszt – Budapest / Budapest 2021

Typografia, zalamovanie a príprava do tlače:
Martin Kraszlán

Tipográfia, tördelés, nyomdai előkészítés:
Kraszlán Martin

Tlač • Nyomda / Distribúcia • Terjesztés:
Spoločnosť Slavio, Mlyny • Slavio Bt., Pilisszentkereszt
slaviobt@gmail.com • +36 20 3167402

Imrich FUHL Imre

EXTRAKT

Drobná publicistika
s fotografiami autora

FUHLEXTA

Apró publicisztikai írások
a szerző fotóival

<http://www.oslovma.hu/Archiv/FuhlExtra.pdf>

Eva Fábíánová
Namiesto úvodu

Titulok novej, dlhé roky plánovanej knižnej publikácie novinára, básnika a fotografa Imricha Fuhla Extrakt naznačuje, že ide o výťažok, zhustenú esenciu, koncentrát niečoho podstatného, čo od tohto nášho autora môžeme právom očakávať. Ide pritom aj o knihu celkom netradičnú, keďže v inak bohatej knižnej produkcii Slovákov v Maďarsku dodnes bolestne chýba rýdza publicistika. Svojrázny štýl, priamy pohľad a autentická osobnosť autora, ktorý v posledných desaťročiach popri novinárskej tvorbe a redaktorskej činnosti bol zároveň jedným z najčinnjších aktérov kultúrneho a verejného života Slovače v Maďarsku, sú dostatočnou zárukou kvality a očakávaného úspechu knihy s jeho drobnou publicistikou, teda poznámkami, komentármi, fejtónmi a ďalšími, čitateľsky lákavými kratšími textami, tzv. publicistickými jednohubkami. Do knižnej podoby zredigované, prepracované a skrátené úvahy a iné reflexie nášho publicistu na aktuálne a prevažne zároveň takpovediac večne zelené témy charakterizuje svojský beletristický nádych, esejistický štýl, pôsobivosť a výstižnosť. Novinársko-spisovateľský, pritom miestami aj poetický základný postoj autora je rozvinutý do podoby pestrej palety odtieňov profesionálneho a všeobecného ľudského prístupu k spracovaným témam, v stredobode ktorých sa nachádza slovenská komunita v Maďarsku. „Imro nás“ novinár, básnik a fotograf dokazuje, vysvetľuje a argumentuje, pritom nikdy a nijako nezatajuje svoje neraz vyhranené názory a stanoviská, ktoré k zaznamenaným javom a udalostiam zásadne zaujíma raz racionnejšie, inokedy emocionálnejšie. Kniha s drobnou publicistikou ilustrovaná vlastnými fotografiami Imricha Fuhla sa zrodila v roku, keď jej autor oslavuje svoje 60. narodeniny. (2021)

Fábián Éva

Bevezető helyett

Az újságíró, költő és fotográfus Fuhl Imre új, évek óta tervezett kötetének (szlovák) címe jelzi, hogy valami lényegesnek a kivonataról, sűrített esszenciájáról, koncentrátumáról van szó, valami olyasmiről, amit joggal várhatunk el szerzőnktől. Ugyanakkor a könyv egyáltalán nem hagyományos, hiszen a magyarországi szlovákok egyébként gazdag könyves terméséből máig fájdalmasan hiányzik a szikár, tiszta publicisztika. Az utóbbi évtizedekben az újságírói és szerkesztői alkotómunka mellett a magyarországi szlovákság kulturális és közéletének egyik legaktívabb szereplőjévé vált szerző sajtósági stílusa, közvetlen látásmódja és autentikus személyisége kellő garanciát jelent a rövid publicisztikáit, azaz jegyzeteit, tárcáit és olvasói szempontból vonzó egyéb rövid írásait, publicisztikai falatkáit tartalmazó könyv minőségére és várható sikerére. Publicistánk aktuális, és túlnyomó részben mondhatni örökzöld témákhoz fűzött, kötetbe szerkesztett, átdolgozott és rövidített elmélkedéseit és egyéb reflexióit sajtósági tárcáiról hangulat, eszéista stílus jellemzi, írásai hatásosak és lényegre törők. A szerző alapvetően újságírói-írói, helyenként költői hozzáállása a feldolgozott témák professzionális és általános emberi megközelítésének gazdag árnyalatokat felvonultató palettájává bővül, és e témák középpontjában a magyarországi szlovák közösség áll. „Imrónk” – újságírónk, költőnk és fotósunk – bizonyít, magyaráz és érvel, miközben soha, semmiképp sem rejti véka alá nemegyszer sarkos véleményét és álláspontját, amelyeket hol racionálisabban, hol érzelmesebben fogalmaz meg a feljegyzésre érdemes jelenségekkel és eseményekkel kapcsolatban. A Fuhl Imre saját fotóival illusztrált, rövid publicisztikákat felsorakoztató kötet abban az évben született, amikor szerzője 60. születésnapját ünnepli. (2021)

O autorovi

Imrich Fuhl sa narodil 25. novembra 1961 v Mlynkoch. Maturoval na budapeštianskom slovenskom gymnázium a absolvoval odbor žurnalistiky na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Do roku 2011 pracoval ako redaktor (v rokoch 1991-1992 a 2002-2007 šéfredaktor) týždenníka Slovákov v Maďarsku Ľudové noviny. Osem rokov bol redaktorom prvého internetového portálu Slovákov v Maďarsku luno.hu, ktorý založil v roku 2004. Od roku 2011 pôsobí ako redaktor slovenského portálu oslovma.hu a od roku 2015 je konateľom Neziskovej verejnoprospešnej obchodnej spoločnosti a vydavateľského subjektu Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku (CSSM) SlovakUm, s.r.o. Básne a krátke prózy začal uverejňovať ako gymnazista, a to v slovenskom materinskom jazyku, aj v maďarčine. Je spoluautorom viacerých antológií a redaktorom mnohých publikácií, doteraz vydal tri samostatné dvojazyčné zbierky básní.

Vo verejnom živote Slovákov v Maďarsku sa začal angažovať v čase spoločenských zmien. Bol spoluzakladateľom a redaktorom literárneho a kultúrno-spoločenského časopisu SME a zúčastnil sa na zakladaní všetkých tzv. alternatívnych organizácií našich Slovákov (napr. Slobodná organizácia Slovákov a Organizácia slovenskej mládeže v Maďarsku), vrátane Združenia slovenských spisovateľov a umelcov v Maďarsku, ktoré štyri roky viedol ako predseda. Bol aktívny aj pri zrode samospráv Slovákov v Maďarsku. Od samých začiatkov je členom slovenského voleného zboru svojej rodnej obce a kým sa kvôli nezlučiteľnosti funkcií nemusel zrieknuť, permanentne bol poslancom CSSM, najvyššieho voleného zboru našej Slovače. Už takmer desať rokov pracuje aj ako tajomník Verejnoprospešnej nadácie Zväzu Slovákov v Maďarsku. (2021)

A szerzőről

Fuhl Imre 1961. november 25-én született Pilisszentkereszten. A budapesti szlovák gimnáziumban érettségizett, majd elvégezte a pozsonyi Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Karának újságíró szakát. 2011-ig a Budapesten megjelenő Ludové noviny, szlovák nemzetiségi hetilap szerkesztőjeként dolgozott (1991–92-ben, illetve 2002 és 2007 között főszerkesztőként). Nyolc éven át a luno.hu, a magyarországi szlovákok első internetes portáljának szerkesztője is volt, amelyet 2004-ben alapított. 2011 óta üzemelteti és szerkeszti az oslovma.hu – Magyarországi Szlovák c. független portált, 2015-től a SlovakUm Nonprofit Közhasznú Kft. ügyvezetőjeként tevékenykedik. Szlovák anyanyelvén és magyarul gimnazista kora óta jelennek meg versei, rövid prózái és egyéb írásai. Több antológia társszerzője, számtalan kiadvány szerkesztője, eddig három önálló kétnyelvű verskötete jelent meg.

A magyarországi szlovák közéletbe a rendszerváltozás idején kapcsolódott be. Társalapítója és szerkesztője volt a SME című irodalmi és kulturális-társadalmi folyóiratnak és részt vett valamennyi úgynevezett alternatív hazai szlovák szervezet (például a Szlovákok Szabad Szervezete, a Magyarországi Szlovák Fiatalok Szervezete) megalapításában, beleértve a Magyarországi Szlovák Írók és Művészek Egyesületét is, amelyet négy éven át elnökként vezetett. Aktívan tevékenykedett a magyarországi szlovák önkormányzatiság létrejötté kapcsán is. A kezdetektől tagja szülőfaluja választott szlovák képviselőtestületének, és amíg összeférhetetlenség miatt le nem kellett mondania, folyamatosan képviselője volt a hazai szlovákság legfőbb választott testületének, az Országos Szlovák Önkormányzatnak is. Emellett már mintegy tíz éve dolgozik a Magyarországi Szlovákok Szövetsége Közhasznú Alapítványának titkáráként. (2021)

Autor o sebe

Imrich Fuhl – takto sa volám a prevažne takto ma volajú aj iní (mnohí mi ale vravia aj Imro, Imiko, Imriško, pán Fuhl, atď...). Oficiálne sa však nazývam a v úradoch som evidovaný ako Fuhl Imre – už od roku 1961, teda odkedy som pod Pilišom, celkom presne v domčeku na rohu Vyhoňu a Dolnej uličky v Mlynskoch (Pilisszentkereszt), uzrel svetlo sveta. Nebolo to nič mimoriadne. Ak neberieme do úvahy, že pôvodne sa počítalo s dvojčatami, teda ak nemyslíme na moju značnú nadváhu prejavujúcu sa už toho času (viac ako šesť kilogramov hneď pri narodení). Teda skoro nič zvláštneho, stalo sa to už aj iným, každý sa nejak narodil. Takto s odstupom času sa mi zdá, že som celkom (presnejšie: viac-menej) normálne /vy/rástol, rozvíjal som sa (aspoň navonok) ako každý z nás. Ani v tom nebolo nič výnimočné, že som chodil do škôlky, a keďže to už aj vtedy bolo povinné, aj do základnej školy. V druhej triede som z niektorých predmetov takmer prepadol (študijný priemer: 2,6), ale potom som sa pochlapil, natoľko, že mi nerobilo príliš veľké problémy skončiť ani budapeštianske slovenské gymnázium a neskôr odbor žurnalistiky na bratislavskej univerzite. Síce nie „odmalička“ som chcel byť novinárom, ale stalo sa. Ani som sa nespamätal (vlastne ešte ani školu som celkom nedokončil) a už som začal robiť detskú a mládežnícku rubriku Ľudových novín, ktoré z času na čas som zvykol dokonca aj „šéfredigovať“, ale zato prevažne sa zaoberám kultúrou a politikou, a vlastne aj ma to baví. Ako sa hovorí, „lepšie aj tak nebude“, neberiem teda veci až tak smrteľne vážne. A aby som celkom nezabudol, niektorí dobroprajní (odo mňa) nezávislí literárni kritici vo mne vidia aj „básnika, ktorý má pred sebou veľkú budúcnosť“. Či im je dobre/!/?!/ (2000)

A szerző önmagáról

Imrich Fuhl – ez a nevem és többnyire mások is így hívnak (de sokan szólítanak Imrónak, Imikónak, Imriškónak, Fuhl úrnak, stb.). A hivatalos nevem azonban, ahogy a hatóságok is nyilvántartanak, Fuhl Imre – már 1961 óta, vagyis azóta, amikor a Pilis tövében, egészen pontosan a Vihony és az Alsó utca sarkán álló házacskában megláttam a napvilágot. Nem volt ebben persze semmi különös. Ha eltekintünk attól, hogy eredetileg ikrekre számítottak, vagyis ha nem gondolunk jelentős, már abban az időben is megnyilvánuló túlsúlyomra (több mint hat kiló már rögtön a születésemkor). Azaz szinte semmi különös, másokkal is előfordult már ez, mindenki megszületett valahogy. Így az idő múltával úgy látom, hogy egészen (pontosabban: többé-kevésbé) normálisan /fel/nőttem, fejlődtem (legalábbis külsőre), mint mindenki más. Abban sem volt semmi rendkívüli, hogy óvodába jártam, és mivel ez már akkor is kötelező volt, általános iskolába is. Második osztályban egyes tantárgyakból majdnem megbuktam (a tanulmányi átlagom: 2,6), de aztán megembereltem magam, annyira, hogy nem jelentett túl nagy gondot a budapesti szlovák gimnázium, majd később a pozsonyi egyetem újságíró szakának elvégzése sem. Nem akartam ugyan „kiskoromtól” újságíró lenni, de az lettem. Még magamhoz sem tértem (még tulajdonképpen az iskolát sem fejeztem be egészen), és már a Ludové noviny gyermek és ifjúsági rovatát vezettem, sőt időről-időre „főszerkesztettem” magát a lapot is, de zömmel azért kultúrával és politikával foglalkozom, és tulajdonképpen élvezem is. Ahogy mondani szokták, „jobb úgysem lesz”, így hát nem veszem halálosan komolyan a dolgokat. És hogy el ne felejtsem, egyes jó szándékú, (tőlem) független irodalomkritikusok „nagy jövő előtt álló költőt” is látnak bennem. De jó nekik!/?/ (2000)

Peter Weiss

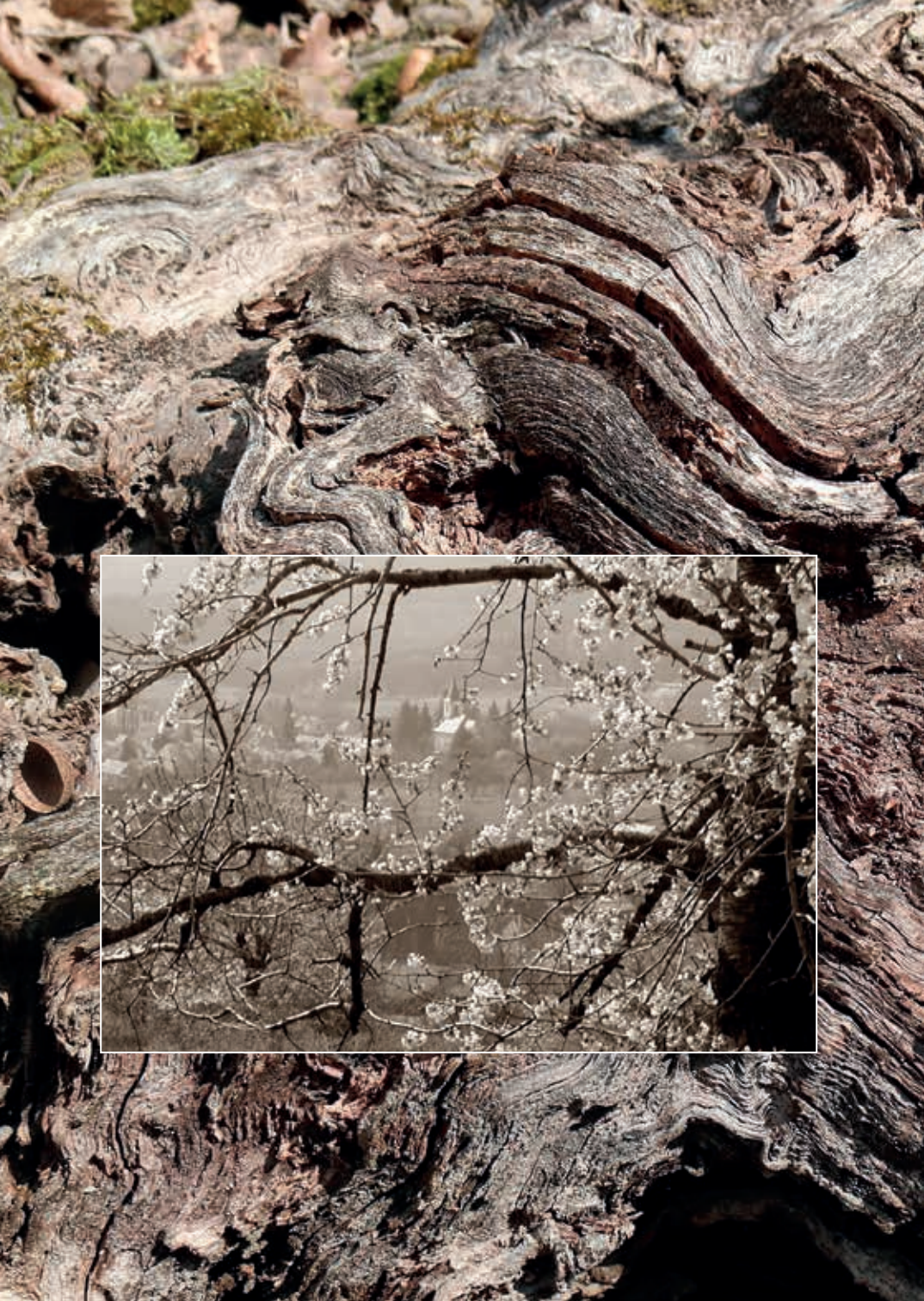
Silná osobnosť, vzácny búrlivák a intelektuál

Hoci v kalendári má už okrúhle číslo, Imrich Fuhl má 50-ku, ale duchom je mladý a neprestal byť búrlivák. Možno, že o ňom platí to, čo aj o víne hovoria, že čím je starší, tým je lepší. Cez neho som sa veľmi veľa dozvedel nielen o Mlynkoch, o Pilíši, o osudoch Slovákov v tomto regióne, ale aj v celom Maďarsku. Cez neho a cez jeho spory a publicistiku som sa všeličo dozvedel aj o tunajšej slovenskej komunite. Som naozaj úprimne rád, že Slováci v Maďarsku majú medzi sebou človeka (spolu s inými, ale keďže on má päťdesiatku, o ňom sa patrí hovoriť), ktorý sa skutočne vypracoval na to, čomu môžeme povedať intelektuál. Na človeka, ktorý je nositeľom vašej tunajšej slovenskej kultúry, ktorý odkedy si uvedomil svoju slovenskosť a zároveň ako dobrý občan Maďarskej republiky sa usiluje, aby slovenskosť vydržala, aby dostávala priestor, aby Slováci dostávali v Maďarsku v skutočnosti to, čo by na papieroch mali dostať. Takíto ľudia sú pre každú menšinu kdekoľvek vo svete veľmi vzácní... Ale Imro presiahol horizont slovenskej národnostnej menšiny v Maďarsku, on sa dostal aj do povedomia celoslovenskej kultúrnej verejnosti. Tento skromný človek, na ktorom si vážim, že má úžasný zmysel pre humor a že dokáže použiť aj sebaironiu, vie dôstojne ako chlap znášať aj to, keď niekedy utrpí porážku. Ani porážka ho nevedie k tomu, aby rezignoval, aby sa utiahol, ale nájde si svoj ďalší priestor a pokračuje po svojej rovnej ceste. Máte medzi sebou naozaj silnú osobnosť, ktorá neukazuje na seba, netrpí narcizmom, ale pracuje, produkuje a je schopná robiť aj drobnú organizátorskú činnosť: nasadzovať sa v niektorých sporoch, zápasoch nielen v rámci vašej komunity, ale aj navonok smerom k štátu. (2011)

Peter Weiss

Erős egyéniség, értékes lázongó és értelmiségi

Bár a naptára már kerek évszámot mutat, Fuhl Imre 50 éves, de lélekben fiatal és a lázongása is megmaradt. Lehet, hogy rá is érvényes, amit a borról szokás mondani, hogy minél idősebb, annál jobb. Rajta keresztül nagyon sok mindent megtudtam nemcsak Pilisszentkeresztről, a Pilisről, hanem a térségben, illetve a Magyarországon élő szlovákok sorsáról is. Rajta, illetve vitáin és publicisztikáján keresztül sok mindent megtudtam az itteni szlovák közösségről is. Őszinte örömmel tölt el, hogy a magyarországi szlovákok között van egy ember (illetve több is, de mivel ő ötvenéves, úgy illik, hogy róla beszéljünk), aki eljutott oda, hogy joggal nevezhetjük értelmiséginek. Ő az önök itteni szlovák kultúrájának letéteményese, aki mióta szlováksága tudatosult benne, illetve ezzel egyidejűleg a Magyar Köztársaság jó állampolgáraként arra törekszik, hogy a szlovákság fennmaradjon, teret kapjon, hogy a magyarországi szlovákok ne csak papíron, hanem a valóságban is megkapják azt, amit kapniuk kellene. Az ilyen emberek a világon mindenhol nagyon értékesek a kisebbségek számára... De Imro átlépte a magyarországi szlovák nemzeti kisebbség horizontját. Ez a szerény ember, akinek nagyra tartom a pazar humorérzékét és az önironiára való képességét, férfiként, méltósággal tudja viselni azt is, ha néha vereséget szenved. A veszteség sem ösztönzi rezignációra, visszavonulásra, inkább megtalálja a következő terepét és halad a maga egyenes útján. Egy valóban erős egyéniség van önök között, aki nem magamutogató, nem szenved nárcizmusban, hanem dolgozik, létrehoz és képes szervezői aprómunkát is végezni: beleállni bizonyos vitákba, küzdelmekbe, nemcsak az önök közösségén belül, hanem kifelé, az állam irányába is. (2011)

Ferenc Nika

Vyjadriť sa písmom alebo skôr fotografiou?

Pri čítaní veršov Imricha Fuhla človek má dojem, akoby autora nútil k písaniu akýsi pesimizmus, s ktorým sa narodil. Zatiaľ jeho fotografie, napospol zrodené v optimistickom duchu a s umeleckou náročnosťou, sú celkom iné než jeho literárne a publicistické práce, a to nielen z hľadiska sebvýjadrenia, ale aj z hľadiska obsahu a výpovede. Fuhlove fotografie považujem z odborného hľadiska za svojho druhu ojedinelé, keďže sú zhotovené digitálnym fotoaparátom. Nevieam o tom, že by pred prvou výstavou 100 digitálnych snímok I. Fuhla v Maďarsku usporiadali výstavu umeleckých záberov zhotovených touto najnovšou technikou a technológiou. V odborných kruhoch umeleckej fotografie sa diskutuje o tom, nakoľko je prijateľný digitálny – nepochybne ľahšie manipulovateľný – obraz v porovnaní s tradičnou snímkou zhotovenou metódou filmového záberu. Fuhlove fotografie považujem zo svojho odborného hľadiska za jednoznačne dobré. Môžem ho iba ubezpečiť, aby pokračoval v tejto činnosti, i keď bude možno neraz postavený pred otázku, či sa má vyjadriť písmom alebo skôr fotografiou. (1997)

Nika Ferenc

Írjon-e vagy inkább fotózzon?

Fuhl Imre verseit olvasva az embernek az a benyomása, mintha alapvetően valamiféle veleszületett pesszimizmusa készítené őt versírásra. Többnyire optimista szellemben fogant művészi igényességgel készített fotói tehát nemcsak az önkifejezés formáját, hanem azok tartalmát, mondanivalóját tekintve is egészen mások, mint a szerző eddigi irodalmi és publicisztikai munkái. Fuhl Imre fotóit szakmai szempontból nem utolsó sorban azért tartom egye-

dülállóknak a maguk nemében, mert mind digitális fényképezőgéppel készültek. Nincs róla tudomásom, hogy Magyarországon Fuhl Imre első, száz fotóját bemutató kiállítása előtt rendeztek volna olyan fotókiállítást, ahol a képek ezzel a legújabb technikával és technológiával készültek volna. A fotóművészet szakmai berkein belül nagy vita folyik arról, hogy elfogadható-e a – kétségtelenül könnyebben manipulálható – digitális úton készült kép vagy csak a hagyományos, filmes eljárással készített felvétel. Fuhl Imre fotóit én fotós szemmel, szakmai szempontból is egyértelműen jóknak tartom. Csak biztatni tudom, hogy folytassa ezt a tevékenységet, mégha talán esetleg időnként gondban is lesz, hogyan fejezze ki magát – írjon-e vagy inkább fotózzon. (1997)

Ágnes Erdélyiová
„Korene, zmysel vecí...“
 (K fotografiám Imricha Fuhl)

„Polievam dávno zvädnuté kvety / hľadám korene zmysel vecí“ – píše v jednej zo svojich zhudobnených básní Imrich Fuhl, ktorý inde, vo svojom programovo-kľúčovom voľnom verši debutovej zbierky Čiernobiela mozaika sa tiež priznáva: „spievam naraz na dvoch miestach / dvojhlasne milujem a nadávam / nenávidím a zbožňujem ľudí / dvojmo žijem – píšem / svoj rozbitý život“. Imrich Fuhl svojou materčinou sa nerozlučne viaže k slovenským kultúrnym tradíciám a maďarčinou k maďarskej kultúre. Táto dvojité identita je pre tvorivého človeka nevyčerpatelným arsenálom zážitkov a skúseností, jedinečnou možnosťou na reflektovanie oboch kultúr. K viacerým identitám môžeme v tomto prípade pripojiť aj viaceré umelecké žánre. Imrich Fuhl je publicista, fotograf a trochu

aj hudobník. Voľne sa pohybuje medzi žánrami, poháňaný vášňou mnohorakým spôsobom vyjadriť, ukázať, zviditeľniť veci a javy.

Imricha Fuhla snáď akýsi nedostatok motivuje k tomu, aby v rôznych podobách pátral po podstate a skutočnej prirodzenosti vecí. Lebo nie je ľahké uchopiť ktorúkoľvek. Prostredníctvom jeho digitálnych fotografií môžeme nazrieť za oponu slov, tak, ako to chce zviditeľniť a ako nám to predkladá fotograf. Podľa jedného interpretátora Fuhlove básne vyjadrujú skôr smútok a pesimizmus, zato o koľko optimistickejší svet odzrkadľujú jeho obrazy, na ktorých sú paralelne prítomné trochu archaizujúca melanchólia, radosť zo života a veselosť, ale aj svojská krása záhuby.

Starobylé hodinky ukazujú okamih, keď sa práve zastavili, text modlitby v otvorenom kalendári zachytáva stopy prstov, pohybujúcich sa po riadkoch. Hrdzavé predmety, spráchnivený kríž, opadané lístie, rozpadávajúca sa stodola, ozrutný, rozprávkový strom život s rozvetvenými plazivými koreňmi vyznievajú rezignovanejšie a melancholickejšie. Zdržanlivú a lyrickú náladu vyžaruje obraz huslistu na hradnom nádvorí. A v podobnom prostredí, pri starobylej soche dojímavá postava dievčaťa. Za obrazmi akoby sa ukrývali príbeh či báseň. Samozrejme, fotograf I. Fuhl rád fotografuje tváre. Ktorú z nich si všimne? Aké detaily ho zaujmú? Napríklad milá, dokonalá obličaj chlapca a radikálna amorfnosť starca. Trochu bezočivá očarenosť chlapčťa. Okamih inšpirácie. Zafajčené nechty na mužskej ruke. Dievčatko s ružovým pulóvrcom na ľudovom kroji. Mladá žena v kroji v sede obkročmo líže zmrzlinu, po boku jej visí kabelka. Trochu ironické, ale výstižné. Bez pátosu a frázy.

Komponovanie obrazov je vedomé, obrazové výseky majú svoju funkciu pokiaľ ide o usporiadanie pohľadu a vplyv na ich výpoveď. Len sa pozrime na fotku rybára pri rieke, kde časti plte vertikálne rozdeľujú priestor. Na inom obrázku za surrealisticky tajuplne sa týčiacim elektrickým stĺpom sa rysujú zaoblené vrchy a v najlepšej pozícii kdesi v diaľke kríž. Sedliacky dom vykukujúci spoza ku-

kuričných šúľkov. Pred stenou plnou obrazov balansuje na rebríku kurátor výstavy.

Žijeme v nemilosrdne preplnenom svete obrazov, natoľko zaťaženom vizuálnymi podnetmi, že takmer trpíme vlčou tmou. Snáď práve preto je stále viac takých, ktorí siahnu po fotoaparáte, aby si sami vytvorili obraz a sami mu dali zmysel. Ohradiť čiastočku sveta a dať formu zvolenému alebo nájdenému okamihu. A prečo digitálnemu? A prečo nie? Veď aj digitálne zhotovené fotografie sa zanedlho dostanú do obrazového archívu. Do večnosti sa odoberú staré slovenské ženy, ako sa pozerajú na človeka, ktorý zachytil ich podobu. V ich pohľadoch a pózach je akási dôstojnosť tradícií a tradičná ochota – spoliehajú sa na svojho zvečňovateľa. (2006)

Erdélyi Ágnes
Prizma, többféle fénytörésben
 (Fuhl Imre fotóihoz)

Fuhl Imre fotói egy többféle identitással rendelkező művészember nevéhez fűződnek. Szlovák anyanyelvén keresztül elszakíthatatlanul kötődik a szlovák kulturális hagyományhoz, magyarországi élete, s a magyar nyelv egyben a magyar kultúrához rendeli. Ezen megállapítás természetesen egyértelmű és magától értetődő. Én a magam részéről mindig is úgy tekintettem a kettős nemzeti identitással rendelkező emberekre – lett légyen egyik vagy másik kötődés erősebb, meghatározóbb – mint akiknek kivételes ajánlékot, gazdagító, különleges körülményt juttatott a sors. Persze nem tudok eleget, – legalábbis közvetlen tapasztalatok mentén nem – ezen kettős kötődés nehézségeiről, néha talán szorongató voltáról. Ehhez kevés a könyvekből megtanulható történelmi ismeret. De abban biztos vagyok, hogy ez a kettős identitás egy alkotó ember számára kimeríthetetlenül gazdag arzenálja az élményeknek, ta-

pasztalásoknak, páratlan lehetősége a kultúrák közötti átjárásnak, elmélkedéseknek.

Fuhl Imre esetében a többféle identitáshoz kapcsolhatjuk a többműfajúságot is. Szépiró és közíró, fényképész és valamennyire zenész is. A műfajok között is szabadon közlekedik, tehát mindenképpen hajthatja valami szenvedély, hogy megmutasson, láttasson, kifejezzon. Talán valami hiány motiválja, készteti arra, hogy más és más formában fürkésze a dolgok állását, lényegét, valódi természetét. Merthogy nem könnyen megragadható bármelyik is.

„...Már csak néha vagyunk önmagunk / és csak néha találunk egymásra / ilyenkor egy pillanatra meglátjuk / hogy az elhasznált szavak függőnye mit takar...” – írja Fuhl Imre a Magunkról című versében. Fotóin keresztül is a szavak függőnye mögé pillanthatunk be, úgy, ahogy azt a fényképész láttatni akarja, ahogy élénk tárja. Egyik értelmezője szerint Fuhl Imre versei inkább szomorúak, pesszimisták, és lám a képei mennyire derűsebb világot tükröznek. Végigjárva kiállítását én arra a következtetésre jutottam, hogy a képeken egyaránt jelen van a kissé archaizáló melankólia, az életöröm, a vidámság, de ott a pusztulás szépsége is. A régi, rozsdás óra azt a pillanatot mutatja, amikor egyszer – valamikor – megállt, a kinyitott kalendárium imádságos szövege még őrzi a lapozgató, sorvezető ujjak nyomait. A rozsdás, régi tárgyak, a korhadt kereszt, az avar, az omladozó pajta, előtte a súlyos tarackos föld, a hatalmas, mese-szerű, indázó gyökerű életfa – egy rezignáltabb, melankolikusabb regiszteren játszanak.

Visszafogott, lírai hangulatot áraszt a hegedülő férfi gyönyörű kompozíciója az árka-dos várudvaron. Talán ugyanabban a környezetben, az archív szobor vagy relief mellett egy megejtő lányalak. Figyeljük meg – A képek mögött ott bujkálhat egy történet vagy egy vers. Csakúgy, mint a kissé groteszk, drótkerítésen fennakadt bumfordi babafigurás kompozíció mögött. Lakótelepi archaikus torzó. Fuhl Imre, a fotós, természetesen szeret arcokat, közeliket

fényképezni. Kiket vesz észre? Milyen részletek ragadják meg? Apa és fia – bár lehet, csak cimborák – A számomra talán legszebb portrén: a fiatal fiú kedves, hibátlan arca és az idősebb radikális nyíltsággal vállalt amorfsága. A kisfiú önfelelt, kissé pimasz öröme. Zsigeri pillanat. A cigarettázásba belefeledkezett férfi kezén a körmök. Ahogy a népviseletbe öltözött kislányra ráadták a rózsaszínű pulóvert. Ahogy az ugyancsak népviseletbe öltözött fiatal nő lovagló ülésben fagyit nyalogat, ridikülje lóg mellette. Kicsit ironikus, ám nagyon is meghitt, kedves kép, telitalálat. Pátosz és frázis nélkül.

Nem vagyok fotóművészeti szakértő, de azt azért látom, a komponálás tudatos, a képkivágásoknak látványszervezési és jelentésbefolyásoló funkciójuk van. Nézzünk csak a folyón horgászó férfi fotójára, ahol valamiféle fabordázat – egymás mellett sorjázó ladikok? – osztja vertikálisan a teret. Egy másik képen a villanypóznák szürreálisan sejtelmes, ágaskodó alakja mögött a gömbölyödő dombok, s éppen a legjobb pozícióban egy távoli kereszt... a kukoricacsövek mögül kipillantó parasztház. A zsúfolt festményfal előtt létrán egyensúlyozó kiállítás rendező. Vagy a testfestéses képen a szép formájú kar és láb rafinált kompozíciója...

Irgalmatlanul zsúfolt képi világban élünk, olyannyira megterhelten vizuális ingerekkel, hogy már-már farkasvátságban szenvedünk. Éppen ezért nyúlnak talán egyre többen fényképezőgéphez, hogy maguk teremthessenek látványt, adjanak értelmet a maguk választotta képeknek. Bekeretezni a világ egy kicsiny részletét, formát adni a kiválasztott vagy megtalált pillanatnak – megörökíteni. s hogy miért digitális? Miért is ne? Hiszen a digitálisan elkészített fotográfia nem olyan hosszú idő múlva szintén archív képek lesznek. Bevonulnak az örökkévalóságba a szlovák öregasszonyok, ahogyan a róluk fényképet készítő ember felé tekintenek. Tekintetükben és tartásukban valami régi tudás méltósága és készségesség – bíznak az őket megörökítőben. Ajánlom szíves figyelmükbe Fuhl Imre képeit. (2006)

P. F. & ČAS

„Pozrime sa do zrkadla času...“ / „Iba jedným smerom plynie ukrutný čas...“ / „Deň nie je nemý / začarovaný / čas stále beží / aj keď ty stojíš / na tejto zemi / všetko sa mení...“ – takéto veršičky som dával na papier pred tromi či skôr štyrmi desaťročiami ako vraj „nádejny mladý básnik“. Myslel som to možno vážne, no nie príliš, veď ako dvadsiatnik človek okrem lásky zrejme nič neberie doslova-smrteľne a závažne-závážne. Pohrával som sa so slovami, skúšal a vymýšľal som, sem-tam sa mi občas aj podarilo čosi údajne celkom prijateľné zoštímoviť, nijako som ale nemohol mať tú múdrosť, ktorú vlastní naozaj len tí starší, životom riadne skúšaní. Áno, tí skutoční mudrci v tom najlepšom zmysle slova, ktorí už vedia, že to najvzácnejšie niečo v našom pozemskom živote je ČAS. Na prahu nového roka si zvykneme priať „Šťastný a veselý...“, pritom namieste by bolo zaželať si skôr navzájom viac času, oveľa viac času na všetko to, čo dáva zmysel nášmu tu-bytiu, čo je pre nás, pre našich najbližších a pre naše užšie aj širšie okolie podstatné aj po desaťročiach. Pribúdaním rokov čoraz viac precitujeme aj naozajstný význam slova zdravie. Už nám vôbec nie je do smiechu z onoho rozprávkového vzdychania starcov typu „Kde bolelo, tam bolelo...“, začíname chápať, čo-ako na staré kolená. Svet je už len taký: najedný lačnému, mladý starému, zdravý chorému akosi neverí. Nemusí nás to tešiť, ale nestarneme len my, ak majú šťastie, neminie to ani iných, ba starneme nielen ako jednotlivci, ale aj ako kolektív. Pravda, mám na mysli najmä našu slovenskú komunitu v Maďarsku, ktorá by ako čarovný liek tiež potrebovala práve spomínaný čas. V nastávajúcom roku sa môžeme trochu nadýchnuť, nehrozia nám nijaké voľby (ani parlamentné, ani európske, ani komunálne, ani národnostné), zostáva nám aspoň rok aj na seriózne prípravy na sčítanie obyvateľstva, našťastie, v zdravom a pokojnom ovzduší. Zaprajme si teda (komu čo treba) popri šťastí aj zdravie a čas! (2020)

BÚÉK & IDŐ

„Nézzünk az idő tükrebe...” / „Egyirányú út a kegyetlen idő...” / „Néma a nap / az elvarázsolt idő / változik szalad / bár te csak állsz / ezen a földön / minden(ki) halad...” – ilyen verssorokat vettem papírra három vagy inkább négy évtizeddel ezelőtt mint „ígéretes ifjú költő”. Talán komolyan is gondoltam, de azért nem túlságosan, hisz huszonévesen az ember a szerelmen kívül semmit nem vesz szó szerint és véresen komolyan. Játszottam a szavakkal, kipróbáltam és kitaláltam mindenfélét, állítólag itt-ott még sikerült is egészen elfogadható dolgokat összehoznom, de semmiképp sem lehettem annak a bölcsességnek a birtokában, ami tényleg csak az idősebbek sajátja, és azoké, akiket az élet nehéz próbatételek elé állított. Igen, a valódi bölcséké, akik már tudják, hogy földi életünkben a legértékesebb az IDŐ. Az új év küszöbén boldogot kívánunk mindenkinek, pedig inkább több időt kellene kívánnunk egymásnak, sokkal több időt mindenhez, ami értelmet ad az ittlétünknek, ami évtizedek múltán is fontos lesz nekünk, a szeretteinknek, szűkebb és tágabb környezetünknek is. Korunk előrehaladtával egyre jobban átérezzük az egészség szó valódi jelentését is. Már egyáltalán nem tartjuk viccesnek az öregek „Hol itt fáj, hol ott fáj...” kezdetű és a régi mesék kezdő mondataira emlékeztető sóhajait, kezdjük érteni, mi is az öregedés. A világ már csak ilyen: jóllakott ember nem hisz az éhesnek, fiatal az idősnek, egészséges a betegnek. Nem feltétlenül öröm, de nem csak mi öregszenk, egy kis szerencsével ezt mások sem kerülhetik el, sőt nem csak egyénileg öregszenk, hanem a közösségünk is. Persze főként a mi magyarországi szlovák közösségünkre gondolok, amelynek, mint varázsszerre, éppen az említett időre lenne nagy szüksége. A következő évben egy kicsit fellélegezhetünk, nem fenyegetnek választások (sem parlamenti, sem európai parlamenti, sem önkormányzati, sem nemzetiségi), legalább egy évünk marad arra is, hogy komolyan/rendesen fel-

készüljünk a népszámlálásra, szerencsére egészséges és nyugodt légkörben. Kívánjunk tehát (mindenkinek azt, amire szüksége van) a boldogság mellé egészséget és időt is! (2020)

Novoročné predsavzatie

Novoročné predsavzatia zásadne odmietam, nezvykol som... v januári 2020 sa predsa so mnou stalo čosi také. Práve v novoročnom období ma oslovil môj priateľ, vynikajúci bubeník Attila Pénczelik, s ktorým sme v roku 1985 spolu založili jedin(ečn)ú národnostnú, resp. slovensko-maďarskú (podľa niektorých našich fanatických fanúšikov až legendárnu) rockovú skupinu AGR±, či by som nemal chuť presne 30 rokov po jej zániku ju znovuzaložiť. Ja som síce nikdy nebol ozajstným hudobníkom (keď už, tak skôr textárom), gitary som bral do rúk viac-menej z núdze a v nádeji, že rýchlo nájdeme oveľa lepších a skutočných muzikantov, onoho času som v kapele napokon predsa dokázal robiť aspoň tzv. sprievod, a to najmä ako basgitarista. Tak teda 30 rokov „po“, na starnúce kolená som si opäť začal brať do rúk oprášenú basovú gitaru s novými strunami a snažil som sa ju naladiť (naozaj, ani som nevedel, že už aj toto sa robí pomocou aplikácie mobilného telefónu), vyčariť z nej dajaké prijateľné zvuky, oživiť si čo-to z teórie a brnkať... Medzičasom vysvitlo, že Attila to asi nemyslel vážne, možno COVID-19 a pandémie zapôsobila, takže rockovú skupinu AGR± sme znovu neoživili ani po 30 rokoch. (2020)

Újévi fogadalom

Az újévi fogadalmakat alapból elutasítom, nem szoktam én olyat... 2020 januárjában azonban mégis valami ilyesmi történt velem. Épp újév táján keresett meg egy jóbarátom, Pénczelik Attila, a kiváló

dobos, akivel 1985-ben együtt alapítottuk az egyetlen és egyedüli nemzetiségi, illetve szlovák-magyar rockzenekart (a fanatikus rajongóink némelyike szerint legendás) AGR±-t, hogy nem lenne-e kedvem a megszűnése után pontosan 30 évvel újraalapítani. Én ugyan sosem voltam igazi zenész (legjobb esetben is csak dalszövegíró), gitárt többnyire csak szükségből vettem a kezembe és abban a reményben, hogy gyorsan találunk sokkal jobb és valódi zenészeket, de akkoriban mégis képes voltam a zenekarban legalább kísérni, főként basszusgitáron.

Így hát 30 évvel később, már-már vénségemre újra kézbe vettem a leporolt és újrahunyozott basszusgitárt, és megpróbáltam felhangolni (tényleg, nem is tudtam, hogy már ezt is egy mobiltelefonos alkalmazás segítségével szokás), előcsalogatni belőle valamilyen elfogadható hangokat, felfrissíteni ezt-azt az elméletből és pengetni... Időközben kiderült, hogy Attila valószínűleg nem is gondolta komolyan ezt a dolgot, talán a COVID-19 és a pandémia volt az oka, de végül az AGR± rockegyüttest 30 év múltán sem keltettük új életre. (2020)

Po maďarsky nemôžeme byť Slováci

„Nielen pestovať, zachovávať, chrániť, ale aj tvorivo rozvíjať a vytvárať nové hodnoty” – najstručnejšie takto nejako by sa dali zhrnúť moje predsavzatia a očakávania na čele Kultúrneho a mládežníckeho výboru Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku. Samozrejme, mám tým na mysli ako prácu nášho výboru a CSSM, tak aj kultúru a život Slovákov v Maďarsku vôbec. Pojem kultúra pritom chápem v tom najširšom zmysle slova, teda zďaleka nemyslím iba na tradičnú kultúru, ktorá je našim pevným základom, a ktorú by sme vlastne zneuctilí, keby sme ju chceli len

konzervovať. Podobne vnímam aj náš jazyk a zásadne nesúhlasím s takým prístupom, podľa ktorého mali by sme sa konečne zmieriť s jeho odumieraním a uspokojiť sa s tým, povedzme slovami: „ved hááát, tešme sa tomu, že tu ešte niekto cíti po slovensky.” Všetci dobre vieme: nielen národ, aj národnosť žije vo svojom jazyku, ktorý sa napokon po prechodnom „stratení” dá aj znovu naučiť. Po maďarsky nemôžeme byť Slováci. Preto potom v celej našej kultúrnej sfére, napríklad aj v podporovaní speváckych a tanečných kolektívov musíme klásť dôraz na aktívne používanie a propagovanie slovenčiny a pestovanie kultúry v materinskom jazyku. Do centra pozornosti, a aj podporovania kultúrnych aktivít, treba postaviť činnosť v prospech zachovania nášho materinského jazyka. Pravda, nemôžeme zabudnúť ani na ďalšie rozvíjanie nášho divadelníctva, muzeologickej a knižničnej činnosti, ako aj na prácu v umeleckej a vedeckovýskumnej oblasti a na starostlivosť o naše historické a architektonické pamiatky. Iste som zaujatý, osobne si však myslím, že viac pozornosti než doteraz by sme mali venovať našim literátom a najmä výtvarníkom, a z ich diel treba začať zriaďovať stálu galériu. Aj tlač, rozhlas, televízia, internet a vydavateľská činnosť musia vo zvýšenej miere upevňovať národnostné sebapoznanie. Na záver iba pripomínam: náš kultúrny a mládežnícky výbor je vlastne zároveň aj masmediálnym a jeho členovia si naplno uvedomujú svoju zodpovednosť aj za túto oblasť. (2015)

Magyarul nem lehetünk szlovákok

„Nem csak az értékek ápolása, megőrzése és védelme, hanem alkotó fejlesztésük és új értékek létrehozása” – legtömörebben valahogy így foglalhatók össze elhatározásaim és elvárásaim az Országos Szlovák Önkormányzat Kulturális és Ifjúsági Bizottságának élén.

Természetesen egyaránt gondolok itt a bizottságunk és az OSZÖ munkájára, illetve a magyarországi szlovákok kultúrájára és életére összességében. A kultúra fogalmát ugyanakkor a szó legtágabb értelmében értem, tehát távolról sem csak a hagyományos kultúrára gondolok, amely szilárd alapunk, és amelyet a pusztá konzerválással inkább csak meggyaláznánk. Hasonlóan látom a nyelvünket is, és alapvetően nem értek egyet azzal a megközelítéssel, amely szerint végre meg kellene békülnünk a folyamatos nyelvvesztésünkkel, mondjuk a következő szavakkal: „ved’ hááát, örülünk, hogy még vannak, akik szlovákul éreznek”. Mindannyian jól tudjuk: nemcsak a nemzet, a nemzetiség is nyelvében él, amit végső soron az „elvesztése” után újra is lehet tanulni. Magyarul nem lehetünk szlovákok. Ezért aztán a teljes kulturális szféránkban, például a tánccsoportok és énekesek, énekkarok támogatásánál is a szlovák nyelv aktív használatára, népszerűsítésére és az anyanyelvi kultúra ápolására kell helyeznünk a hangsúlyt. Figyelmünk és a kulturális események támogatásának középpontjába is az anyanyelvünk megőrzésére irányuló tevékenységeket kell helyeznünk. Természetesen nem feledkezhetünk meg színművészetünk, muzeológiai és könyvtári tevékenységeink továbbfejlesztéséről sem, ahogyan a kulturális, illetve a tudományos és kutatási területeken végzendő munkáról, valamint a történeti és építészeti emlékeink megővéséről sem. Nyilván elfogult vagyok, de személy szerint azt gondolom, hogy az eddiginél több figyelmet kellene szentelnünk irodalmárainknak és főleg képzőművészeinknek, akik műveiből el kell kezdeni létrehozni egy állandó galériát. A sajtónak, rádiónak, televíziónak, internetnek és kiadói tevékenységnek is fokozattan kell erősítenie a nemzetiségi önismeretet. Végezetül csak emlékeztetnék: kulturális és ifjúsági bizottságunk egyidejűleg sajtóbizottság is és tagjai teljes egészében tisztában vannak az e terület iránti felelősségükkel is. (2015)

Naša kultúrna autonómia s inštitúciami na polovičný úväzok

Neobviňujem maďarskú národnostnú politiku, že sa vôbec nesnaží. Dobre napríklad premysleli a sami sme to chceli, že keď už roky hovoria, že nám chcú dať kultúrnu autonómiu, tak to využime a urobme si vlastné inštitúcie. Máme napríklad už aj dokumentačné centrum, pedagogické metodické centrum, divadlo, kultúrny aj výskumný ústav, naša celoštátna samospráva prevzala niekoľko takzvané slovenských, v skutočnosti dvojjazyčných škôl. Pritom akoby to vopred nikto nedomyslel, že to stojí peniaze. Preto zatiaľ niektoré tie naše nové inštitúcie sú doslova iba na polovičný úväzok, jednoducho nemajú z čoho zamestnať jediného človeka na plný úväzok a tým pádom fungujú len akože. Naše nové autonómne inštitúcie potrebujú peniaze. Niečo začalo, to je pozitívne, treba však do nich investovať, aby sa naplnili obsahom. Bez peňazí je nepredstaviteľná revitalizácia Slovákov v Maďarsku. Samozrejme, počítame pritom aj s pomocou Slovenska. Podstatná by bola zmena myslenia, aby na nás nehládali iba ako na tancujúcu skupinu, ktorú je treba pozývať na folklórne festivaly a ktorú inak už odpísali. Treba sa viac venovať najpodstatnejšej otázke: zachovaniu jazyka, aby tie naše inštitúcie a pojem kultúrnej autonómie sa nevyprázdnil, nestrácali zmysel. (2008)

Kulturális autonómiánk félállású intézményekkel

Nem vádolólok azzal a magyar nemzetiségi politikát, hogy egyáltalán nem igyekeznek. Jól átgondolták például, és mi magunk is azt akartuk, hogy ha már évek óta mondogatják, hogy kulturális autonómiát akarnak adni nekünk, akkor ezt használjuk ki és csinál-

juk meg a saját intézményeinket. Van már például dokumentációs központunk, pedagógiai módszertani központunk, színházunk, kulturális és kutatóintézetünk, az országos önkormányzatunk átvett néhány úgynevezett szlovák, a valóságban kétnyelvű iskolát. Ugyanakkor mintha ezt megelőzően senki nem gondolta volna végig, hogy mindez pénzbe kerül. Ezért a fenti intézményeink némelyike egyelőre szó szerint csak félállásban dolgozik, egyszerűen nincs pénzük arra, hogy akár egyetlen embert is teljes állásban foglalkoztassanak, ezért csak látszatra működnek. Az új autonóm intézményeinknek pénzre van szükségük. Valami elkezdődött, ez pozitív, de befektetésekre van szükségük, hogy megtelhessenek tartalommal. Pénz nélkül elképzelhetetlen a magyarországi szlovákok revitalizációja. Természetesen ebben Szlovákia segítségére is számítunk. Alapvető fontosságú lenne a gondolkodásmód változása, hogy ne csak táncoló csoportként tekintsenek ránk, amit meg kell hívni a folklórfesztiválokra, de amelyet egyébként már leírtak. Többet kell foglalkozni a leglényegesebb kérdéssel: a nyelv megőrzésével, hogy az intézményeink és a kulturális autonómia fogalma ne üreسدjenek ki, ne váljanak értelmetlenné. (2008)

Bez signálov slovenských televíznych staníc

V Pilíši sa kvôli kopcom nedá chytiť signály slovenských televíznych staníc, preto ich ako miestna slovenská samospráva spolu s obecným zborom poslancov zamýšľame šíriť do domácností prostredníctvom káblovej televízie. Uvítali by sme pomoc materskej krajiny. Zaviazali by sme sa, že budeme vysielat' na 50 percent slovenské programy, veď viac-menej takéto je zloženie nášho obyvateľstva

podľa oficiálnej štatistiky a zásadne takýto je pomer slovenských a maďarských príspevkov aj v našich miestnych novinách. Zaviazať by sme sa mali o. i. preto, aby sme nedopadli tak ako niektoré naše tzv. slovenské školy, v ktorých sa vyučuje slovenčina niekoľko hodín týždenne a ktoré zo Slovenska dostali jazykové laboratóriá, no a po niekoľkých rokoch sa v nich viac vyučuje angličtina a nemčina ako slovenčina. Vypadlo nám tu zopár desaťročí, slovenčina pomaly vymiera a sledovanie slovenských televízií by mohlo priniesť obrovský efekt, výrazne by mohli prispieť k nášmu zmrŕvychvstaniu, inak povedané k revitalizácii našej Slovače. (1997)

Szlovák tévécsatornák adása nélkül

A Pilisben a dombok miatt nem tudjuk fogni a szlovák tévécsatornát, ezért mint helyi szlovák önkormányzat a települési képviselő-testülettel együtt azt tervezzük, hogy kábeltelevízió segítségével juttatjuk el azokat a háztartásokba. Örömmel vennénk az anyaország támogatását. Kötelezettséget vállalnánk arra, hogy 50 százalékban szlovák műsorokat fogunk sugározni, hiszen többé-kevésbé ilyen a lakosságunk összetétele is a hivatalos statisztika szerint és lényegében ilyen a szlovák és magyar írások aránya is a helyi újságban. Egyebek mellett azért is kellene kötelezettséget vállalnunk, hogy ne járjunk úgy, mint az ún. szlovák iskoláink némelyike, amelyekben a szlovákot hetente néhány órában tanítják és amelyek nyelvi laboratóriumokat kaptak Szlovákiából, majd néhány év elteltével többet tanítanak bennük angolt és németet, mint szlovákot. Kiesett itt pár évtized, a szlovák nyelv lassan kihalóban van, a szlovák tévéműsorok viszont óriási hatással lehetnének, jelentős mértékben hozzájárulhatnának feltámadásunkhoz, másként szólva szlovákságunk revitalizációjához. (1997)

„System slovenských národnostných škôl“ – Naozaj?

Všetci veľmi dobre vieme, že v Maďarsku už dlhé desaťročia neexistuje ani jedna skutočne jednojazyčná, takpovediac čisto slovenská národnostná škola, v ktorej by sa vyučovalo všetko po slovensky (samozrejme, okrem povinného predmetu maďarský jazyk a literatúra). Naše takzvané slovenské školy sú v skutočnosti v tom lepšom prípade dvojjazyčné, ba asi 90 % z nich tvoria riadne maďarské školy, v ktorých týždenne štyrikrát vyučujú slovenčinu ako predmet. Prečo sa teda oficiálne skrášľuje realita, prečo nepomenúvame veci správnym menom, prečo klameme sami seba a zároveň vyhlasujeme do sveta, že máme systém slovenských národnostných škôl? Prevažnú väčšinu finančnej podpory určenej Slovákom v Maďarsku predstavuje čiastka venovaná na spomínaný typ slovenských škôl, prakticky na to, aby v riadnych maďarských školách týždenne štyrikrát boli aj slovenské hodiny. Človek má často dojem, akoby celý náš systém, ako-tak prežíval iba kvôli národnostnej normatívnej podpore, nehovoriac o možnosti jej neadekvátneho využitia a prípadného zneužitia. Pred zmenou spoločenského systému sa slovenčina ako predmet vyučovala v Maďarsku vo vyše sedemdesiatich základných školách (pred viac ako polstoročím ich počet dokonca dosahoval takmer sto). Iba tušíme, alebo napríklad na základe vedeckých analýz, sociologických či iných výskumov a prieskumov vieme, prečo poklesol ich počet na menej ako polovicu. Otázka zobvodňovania, resp. vytváranie takzvaných mikroregionálnych združení, nepatrí iba do minulosti, ale azda ešte viac ako doteraz visí nad mnohými našimi osadami a ich školami s nízkym počtom žiakov ako Damoklov meč. V nejednom prípade pritom tieto školy, ale aj škôlky predstavujú nielen poslednú ešte fungujúcu inštitúciu v danej osade, ale aj poslednú baštu výučby materinského jazyka predkov terajších detí. (2008)

„Szlovák nemzetiségi iskolák rendszere” – Tényleg?

Mindannyian nagyon jól tudjuk, hogy Magyarországon már hosszú évtizedek óta nem létezik egyetlen valóban egynyelvű, úgyszólván tiszta szlovák nemzetiségi iskola, ahol mindent szlovákul tanítanának (kivéve természetesen a kötelező magyar nyelv és irodalmat). A valóságban az úgynevezett szlovák iskoláink jobb esetben kétnyelvűek, de talán 90 %-ukat normál magyar iskolák alkotják, amelyekben hetente négyszer tantárgyként tanítják a szlovák nyelvet. Miért építik hát meg hivatalosan a valóságot, miért nem nevezzük nevén a dolgokat, miért csapjuk be saját magunkat és kürtöljük egyben világgá, hogy nálunk szlovák nemzetiségi iskolák rendszere működik? A magyarországi szlovákoknak szánt támogatás túlnyomó részét a szlovák iskolák említett típusának juttatott összeg teszi ki, gyakorlatilag arra, hogy a normál magyar iskolákban hetente négyszer legyen szlovák óra is.

Az embernek gyakran az a benyomása, mintha ez az egész rendszer csak a nemzetiségi normatív támogatás miatt maradt volna úgy-ahogy életben, nem is beszélve annak nem megfelelő felhasználásáról és az esetleges kihasználásáról. A rendszerváltás előtt a szlovák nyelvet több mint hetven magyarországi általános iskolában tanították tantárgyként (sőt, több mint fél évszázaddal ezelőtt a számuk százhoz közelített). Sejtjük, illetve tudományos elemzések, szociológiai és más kutatások és vizsgálatok alapján tudjuk is, miért csökkent a számuk a felénél is kevesebbre. A körzetesítés kérdése, illetve az úgynevezett kistérségi társulások létrehozása nem csak a múltunk része, hanem vélhetően még a korábbiaknál is fenyegetőbben függ sok településünk és alacsony gyermeklétszámmal működő iskoláik fölött Damoklész kardjaként. Nem egy esetben ugyanakkor épp ezek az iskolák, de helyenként az óvodák jelentik

nemcsak az utolsó működő intézményt a településen, hanem a mostani gyermekek ősei anyanyelve oktatásának utolsó bástyáját is. (2008)

O stereotypoch

Keď hovoríme o tom, že médiá šíria stereotypy, tak podľa mňa to znamená, že niektorí kolegovia – novinári nevykonávajú dobre svoju prácu, sú povrchní, nezahľbia sa do danej problematiky, odľaknú si povinnosti zvolením si tých najjednoduchších, najmenej náročných a vlastne najlacnejších „riešení“ zjednodušujúcimi, až príliš zovšeobecňujúcimi, schematickými, najčastejšie neobjektívnymi a zaujatými výroky. Je to pravý opak toho, čo by mal robiť dobrý novinár. Stereotypy svedčia skôr grafomanom. Nie som bádateľom ani príliš dobrým znalcom tejto problematiky, občas ma tie stereotypy v médiách zato tiež dokážu nahnevať. Spomeniem napríklad degradujúce zobrazovanie nežnejšieho, vraj slabšieho / v skutočnosti možno práve silnejšieho / pohlavia. Myslím na vyslovene tzv. sexistické urážky, ale aj na oveľa prefikanejšie „idylické“ obrazy s mamičkou v kuchyni („Však tam je jej miesto či nie?“) a oteckom pred televízorom („Azda nikto nemyslí vážne, že aj hlava rodiny by sa mala zapojiť do domácich prác?“). Stereotypy, žiaľ, kvitnú aj v súvislosti s národmi, čo my, ako predstavitelia národnostných menšín, prežívame oveľa citlivejšie než tzv. riadni občania väčšinovej spoločnosti. Pokiaľ ide o stereotypy týkajúce sa národnostných menšín, osobne ma najviac dokážu naštváť výroky o tom, že „vy ste zato dobrí Maďari“. Pravda, mnohým asi nie je jasný ani rozdiel medzi pojмами štátna príslušnosť a národnosť, horšie je, keď (napríklad politici) vedome zavádzajú: „Náš národ prijal vašu fajtu... / Príkladne sa o vás staráme... / Asimilácia je prirodzená vec... / U nás sa ale majú tie menšiny... /

Nevadí, že zabúdate svoj pôvodný materinský jazyk, hlavné je, že pekne spievate a tancujete...“ Škoda, ale nielen u nás, doma, ale aj v našej materskej krajine, na Slovensku často balamutia stereotypmi o nás. Napríklad tým, že nás chvália za našu vraj obdivuhodnú, maximálnu lojalitu voči štátu, v ktorom žijeme. Bez ohľadu na to, do akej miery je tento predpoklad skreslený, presne vieme, že myslia pritom stále na „svojich“ Maďarov na Slovensku. Ale potom prečo nás do toho vôbec pletú, prečo si to nevyjasnia priamo s nimi, prečo nás používajú ako prostriedok? Sami o sebe nie sme dost' zaujímaví, musíme stále niečomu a tým aj niekomu slúžiť? (2020)

A sztereotípiákról

Amikor azt mondjuk, hogy a média sztereotípiákat terjeszt, akkor szerintem ez azt jelenti, hogy néhány újságíró kolléga nem végzi jól a munkáját, felszínes, nem mélyed el az adott problémában, a legegyszerűbb, legkevésbé megterhelő és tulajdonképpen legolcsóbb „megoldások” kiválasztásával, leegyszerűsítő, túlzottan általánosító, sematikus, leggyakrabban nem objektív és elfogult kijelentésekkel pipálja ki a feladatait. Ez pont az ellenkezője annak, amit egy jó újságírónak kellene tennie. A sztereotípiák inkább a grafománoknak állnak jól. Nem vagyok sem kutatója, sem túl jó ismerője ennek a problémakörnek, de azért néha engem is feldühítenek ezek a sztereotípiák a médiában. Példaként említhetem a gyengédebb, állítólag gyengébbik /a valóságban talán éppen erősebb/ nem degradáló ábrázolását. A kifejezetten ún. szexista sértésekre gondolok, de a sokkal rafináltabb, „idilli” képekre is anyukával a konyhában („Hisz ott a helye, nem?”) és apuval a tévé előtt („Senki nem gondolhatja komolyan, hogy a családfőnek a házimunkából is ki kellene vennie a részét?”). A sztereotípiák, sajnos, a nemzetekkel kapcsolatosan is virágoznak, amit mi, a nemzeti kisebbségek képviselői, sokkal érzékenyebben élünk meg, mint a többségi társadalom ún. normál

polgárai. Ami a nemzeti kisebbségeket érintő sztereotípiákat illeti, engem személy szerint a „maguk azért jó magyarok” típusú kijelentések tudnak legjobban felbosszantani. Igaz, hogy sokak számára talán nem is világos a különbség az állampolgárság és a nemzetiség között, de még rosszabb, ha (például politikusok) tudatosan félrevezetnek: „Nemzetünk befogadta a maguk fajtáját... / Példásan gondoskodunk önökről... / Az asszimiláció természetes dolog... / Nálunk aztán jó dolguk van a kisebbségeknek... / Nem baj, hogy elfelejtitek az eredeti anyanyelvetekeket, fő, hogy szépen énekeltek és táncoltok...” De sajnos nemcsak itthon, hanem az anyaországunkban, Szlovákiában is gyakran hülyítenek a rólunk szóló sztereotípiákkal. Például azzal, hogy dicsérik az állítólag csodálatra méltó lojalitásunkat az állam iránt, amelyben élünk. Tekintet nélkül arra, mennyire torz ez a feltételezés, pontosan tudjuk, hogy közben folyamatosan a „saját” szlovákiai magyarjaikra gondolnak. De akkor miért kevernek minket egyáltalán bele ebbe a dologba, miért használnak minket eszközként? Önmagunkban nem vagyunk elég érdekesek, mindig valaminek és ezzel együtt valakinek a szolgálatában kell állnunk? (2020)

O mediálnej gramotnosti

Musím sa priznať, že celkom presne sám neviem, čo znamená mediálna gramotnosť, o ktorej sa v poslednom čase tak veľa hovorí a píše. Mladší by mi to mohli pritom aj odpustiť, veď ako takmer 60-ročný som prvú polovicu svojho života prežil bez počítača, laptopu, mobilného telefónu a internetu, teda žiadne „Ctrl+C – Ctrl+V“, nijaké e-booky, e-slovníky, weby, drôtové a bezdrôtové siete a podobne... Občas s nostalgiou myslím na naše niekdajšie mediálne-mladé kolená, pravdaže aj tá papierová doba mala svoje čaro. Výhody a nevýhody mediálne vzdelaných – gramotných E-I-X-Y+ -- novších

generációi sú asi predurčené našou post-post-post/až sprost/modernou dobou, rodinou a školou. Ja osobne tie decká s mobilmi prirastenými k ruke naraz obdivujem aj ľutujem a neviem sa pritom rozhodnúť, či majú šťastie, že spomínanú nedigitalizovanú éru v živote nezažijú. Akoby boli súčasne obohatení a ochudobnení o čosi, o čom ani nevedia. Faktom je, že život vyžaduje od nich iné schopnosti a zručnosti ako onoho času od nás. Či je to lepšie a či horšie? Bude to ako s onô dolnozemskou slovenskou manželskou neverou a následným zistením s príchutou večne platnej životnej múdrosti: „Niňto lepšô, niňto horšô, iba inšô...“ (2020)

A médiaműveltségről

Be kell vallanom, hogy magam sem tudom pontosan, mit jelent a média-írásstudás / médiaműveltség, amiről az utóbbi időben olyan sokat beszélnek és írnak. A fiatalabbak ezt el is nézhetnék nekem, mert mindjárt hatvanasként életem első felét számítógép, laptop, mobiltelefon és internet nélkül éltem le, azaz Ctrl+C – Ctrl+V, e-book, e-szótárak, webek, vezetékes és vezeték nélküli hálózatok és hasonlók nélkül... Néha nosztalgiával gondolok vissza média-fiatalságunkra, nyilvánvaló, hogy a papírkorszaknak is megvolt a maga varázsa. Mintha a médiaműveltséggel rendelkező E-I-X-Y+ -- és újabb generációk előnyeit és hátrányait a mi poszt-poszt-poszt/szinte prostró/modern korunk, családunk és iskolánk előre elrendelték volna. Én személy szerint azokat a gyerekeket, akiknek a kezükhöz nőtt a mobil, egyszerre csodálom és sajnálom, és közben nem tudom eldönteni, szerencsések-e, hogy az említett digitalizálatlan kort már nem élik meg. Tény, hogy az élet más képességeket és készségeket követel meg tőlük, mint annak idején tőlünk. Hogy ez jobb vagy rosszabb-e? Olyan ez, mint az a bizonyos alföldi szlovák házastársi hűtlenség és felismerése, örök érvényű életbölcsessel fűszerezve: „Nem is jobb, nem is rosszabb, csak más...” (2020)

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Q W E R T Z U I C

A S D F G H J K

Jm Y X C V B N M ?

Ohrozená národnosť

Dnes si už asi v dostatočnej miere uvedomujeme, že podmienky na rozvíjanie našej svojskej slovenskej kultúry v Maďarsku, na prehlbovanie nášho národnostného života a sebavedomia počas uplynulých takmer 300 rokov zďaleka neboli – jemne povedané – vždy najlepšie, ba... Mohli by sme dokonca vyratúvať aj historické krivdy, spáchané na Slovákoch v Maďarsku, na našich predkoch. Je však asi oveľa dôležitejšie zdôrazniť to, že napriek rôznym nepriaznivým okolnostiam sme pretrvali a zostali sami sebou. Nestratili sme si (aspoň nie celkom) ani svoju vieru, ani jazyk a kultúru, ktorú sme zdedili po svojich predkoch a ktorú sme povinní zachovať pre našich potomkov. Je to nemalá úloha v tomto neustále sa meniacom, neistom, zrýchlenom a protirečivom svete. Dnešné generácie to z tohto hľadiska majú iste aspoň také ťažké ako tie predošlé. S udržiavaním si tej našej slovenskosti to vôbec nie je jednoduché a ľahké, našťastie, mnohí z nás predsa nenechajú úplne uniknúť slovenské slová, slová našich predkov, ktorí ako Slováci „tu žili“ a „túžili“ – tu, „kde tečú biele kamene a voda sa sype“, kde nás láskajú bujné koruny a kde nám „Pilíš, les praveký, šepká do duší“... (2011)

Veszélyeztetett nemzetiség

Ma már talán kellő mértékben tisztában vagyunk azzal, hogy sajátos magyarországi szlovák kultúránk gyarapításának, nemzetiségi életünk és öntudatunk elmélyítésének feltételei az elmúlt mintegy 300 évben távolról sem voltak – finoman szólva – mindig a legjobbak, sőt... Tulajdonképpen a történelmi sérelmeket is sorolhatnánk, amelyeket a magyarországi szlovákok, az elődeink ellen követek el. De talán sokkal fontosabb annak hangsúlyozása, hogy a különböző kedvezőtlen körülmények dacára fennmaradtunk és önmagunk

maradtunk. Nem (legalábbis nem teljesen) vesztítettük el a hitünket, sem a nyelvünket és kultúránkat, amelyet az őseinktől örököltünk, és amelyet kötelesek vagyunk megőrizni az utódainknak. Ez nem könnyű feladat ebben a folyton változó, bizonytalan, felgyorsult és ellentmondásos világban. Ebből a szempontból a mai generációk dolga legalább olyan nehéz, mint az előzőké volt. Egyáltalán nem egyszerű és könnyű a szlovákságunk megőrzése, de szerencsére sokan közülünk mégsem hagyják teljesen eltűnni a szlovák szavakat, őseink szavait, akik itt szlovákként éltek és reméltek – itt, ahol „folynak a fehér kövek és szórják a vizet”, ahol dús koronák cirógnak és ahol a „Pilis ősi lelke szívünkhöz beszél”. (2011)

Protiváha

Žiaľ, ako doma, tak aj v zahraničí sa dosť málo hovorí o potrebách Slovákov v Maďarsku, a aj keď, tak prevažne v znamení hesla „o nás – bez nás“: Politizuje sa často nad našimi hlavami, takým nečestným spôsobom, že neraz sme iba odvolávkou a zneužívaným prostriedkom. Podľa ústavy sme štátotvornými činiteľmi, v praxi sa to ale nie vždy prejavuje a tu nemám na mysli iba desaťročia nevyriešené zastúpenie menšín v najvyššom maďarskom zákonodarnom zbore, teda do oka bijúci, aj maďarským Ústavným súdom viacnásobne kritizovaný protiústavný stav. Slováci v Maďarsku boli dlho zamlčaným protipólom Maďarov na Slovensku, a vlastne dodnes sa im venuje nedostatočná pozornosť. Prítom ak si položíme otázku, ktorá z dvoch menšín je skutočne ohrozenou minoritou, odpoveď je dosť jednoznačná. Pri požadovaní zachovania menšinového status quo a vôbec pri podporovaní národnostných menšín by sa nemala používať dvojaká miera či jednostranný prístup. Elementárnym a spoločným záujmom menšín je, aby sa

zabránilo vyostrovaniu slovensko-maďarských vzťahov, veď napätie, ktoré extrémisti čoraz častejšie dokážu vyvolať, sa odráža najmä na živote príslušníkov menšín. Žiaľ, aj Slováci v Maďarsku boli v uplynulých rokoch predstaviteľmi krajnej pravice označovaní za nacistov a vlastizradcov. Ťažko zabudnúť aj „odkaz“ na poštovej schránke našej celoštátnej občianskej organizácie a rad začiernených slovenských nápisov na tabuliach. V istých kruhoch v Maďarsku sa stáva akousi módou nadávať už nielen na Židov a Rómov, ale aj na Slovákov, pričom politika sa zdá byť proti tomu bezmocná. Pociťujeme na vlastnej koži, že v časoch hospodárskej a inej krízy väčšinová spoločnosť zďaleka nie je taká tolerantná k menšinám ako sa prezentuje vo svete. (2011)

Ellensúly

Sajnos úgy itthon, mint külföldön kevés szó esik a magyarországi szlovákok szükségleteiről, ha pedig mégis, akkor zömmel a „rólunk – nélkülünk” jelszó jegyében: Gyakran politizálnak a fejünk fölött, olyan tisztességtelen módon, hogy nemegyszer csak lábjegyzet vagyunk és eszköz, amivel visszaélnék. Az Alkotmány szerint államalkotó tényezők vagyunk, de ez a gyakorlatban nem mindig nyilvánul meg, és most nem csak a nemzetiségek magyar törvényhozási képviselőtének évtizedek óta megoldatlan ügyére gondolok, tehát egy szembetűnő, a magyar Alkotmánybíróság által is többször kritizált alkotmányellenes állapotra. A magyarországi szlovákok sokáig a szlovákiai magyarok elhallgattatott ellenpólusa voltak, és máig nem szentelnek nekik kellő figyelmet. Közben ha felteszük a kérdést, hogy a két kisebbség közül melyik a ténylegesen veszélyeztetett, a válasz elég egyértelmű. A kisebbségi status quo fenntartásának követelésekor és egyáltalán, a nemzeti kisebbségek támogatásakor, nem szabadna kettős mércét vagy egyoldalú megközelítést alkalmazni. A kisebbségek elementáris és közös érdeke,

hogy meggátolható legyen a szlovák–magyar viszony kiéleződése, hiszen a feszültség, amelyet a szélsőségesek egyre gyakrabban képesek gerjeszteni, leginkább a kisebbségekhez tartozók életén tükröződik vissza. Az elmúlt években sajnos a magyarországi szlovákokat is titulálták náciknak és hazaárulóknak a szélsőjobb képviselői. Nehéz elfelejteni az országos civilszervezetünk postaládáján hagyott „üzenetet” és a feketére mázolt szlovák feliratok sorát a táblákon. Bizonyos magyarországi körökben már nemcsak a zsidókat és romákat sikk szidni, hanem a szlovákokat is, és úgy tűnik, a politika tehetetlen ezzel szemben. A saját bőrünkön érezzük, hogy a gazdasági és más válságok idején a többségi társadalom messze nem olyan toleráns a kisebbségekkel szemben, mint amilyennek a világban beállítja magát. (2011)

Slovo – zbraň: „Zomriete, slovenskí sráči!”

V uplynulých rokoch sa vyskytli nespočetné prípady, keď budovy, v ktorých sídlia inštitúcie Slovákov v Maďarsku alebo slovenské tabule s názvami Slovákmí obývaných lokalít sa stali terčom protislovenských provokácií. V roku 2009 neznámi páchatelia „vyzdobili“ budapeštianske sídlo Zväzu Slovákov v Maďarsku nápisom: „Zomriete, slovenskí sráči! – Preč s Trianonom! – Death for Slovakia!“. V prvých dňoch septembra 2009 tiež neznámi páchatelia zastreli tabule so slovenským názvom na príchodových cestách do obce Medeš „No Fico“. Začiatkom februára 2010 neznámi páchatelia odcudzili tieto očistené a opätovne vyvesené tabule. Koncom septembra 2010 taktiež neznámi páchatelia nasprejovali na dvojjazyčnú, slovensko-maďarskú informačnú tabuľu pred miestnym Slovenským pamiatkovým domom v meste

Oroszlán (v Komárňansko-Ostrihomskej župe) šesťcípovú Dávidovu hviezdu a súčasne tam nalepili aj dvojazyčný text v tomto znení: „Ma nyelvtörvény / holnap? – Dnes jazykový zákon / a čo bude zajtra?“ v novembri 2008, po futbalovom zápase DAC-Slovan v Dunajskej Strede sa udiali podobné provokácie v Mlynkoch, Santove, Békešskej Čabe a Ečeri. V niektorých Slovákmi obývaných lokalitách Maďarska sa podobné incidenty vyskytli už aj predtým. V pilíšskych slovenských obciach v auguste 2006 neznámi páchatelia podobným spôsobom zhanobili slovenské názvy osád a o niekoľko dní neskôr bola poškodená aj tabuľa označujúca sídlo Slovenskej samosprávy XVII. obvodu Budapešti. Na jar 2001 sa objavili protislovenské nápisy v Békešskej Čabe na stene Domu slovenskej kultúry: „Slovenskí nacisti“, „Fašistickí Slováci“ a „Obesiť slovenského nacistu“. Obscénne červené a modré nápisy boli aj na neďalekom kvetinárstve, aj na stene oproti miestnej škole s vyučovacím jazykom slovenským, ba aj v meste Gyula, kde nežijú Slováci, ale príslušníci nemeckej a rumunskej menšiny. Páchatelia týchto provokácií nikdy neboli vypátraní. Nijako nás nepotešuje skutočnosť, že nielen Slováci sú terčom prejavu rôznych foriem intolerancie voči menšinám, a teraz nemám na mysli vyslovene ozbrojené útoky na Rómov a ich vraždy. Veď všetci dobre vieme: Slovo sa môže stať jednou z najnebezpečnejších zbraní... (2011)

A szó – fegyver: „Meghaltok, szaros szlovákok!”

Az elmúlt években számtalan esetben fordult elő, hogy a magyarországi szlovák intézmények székhelyéül szolgáló épületek vagy a szlovákok által lakott helységek névtáblái szlovákellenes provokációk céltábláivá váltak. 2009-ben ismeretlen tettesek a Magyarországi Szlovákok Szövetségének budapesti székhelyét „díszítették fel”

a „Meghaltok, szaros szlovákok! – Le Triannonnal! – Death for Slovakia!” felirattal.

2009 szeptemberének első napjaiban szintén ismeretlen tettesek a Medgyesegyházára (Medeš) bevezető utakon elhelyezett szlovák helységnevtáblákra fújták fel, hogy „No Fico”. 2010 februárjának elején ismeretlen tettesek eltulajdonították az időközben megtisztított és visszahelyezett táblákat. 2010 szeptember végén szintén ismeretlen tettesek hatágú Dávid-csillagot fújtak az oroszlanyi (Komárom-Esztergom megye) szlovák tájház előtt álló információs táblára és a következő kétnyelvű szöveget is kiragasztották: „Ma nyelvtörvény / holnap? – Dnes jazykový zákon / a čo bude zajtra?” 2008 novemberében, a dunaszerdahelyi (Dunajská Streda) DAC-Slovan futballmeccs után hasonló provokációk történtek Pilisszentkereszten (Mlynky), Pilisszántón (Santov), Békéscsabán (Békešská Čaba) és Ecseren (Ečer).

Magyarország némely szlovákok lakta vidékein már korábban is történtek hasonló incidensek. A pilisi szlovák falvakban 2006 augusztusában ismeretlen tettesek hasonló módon gyalázták meg a települések szlovák neveit és néhány nappal később a Budapest XVII. Kerületi Szlovák Önkormányzat székhelyét jelölő táblát is megrongálták. 2001 tavaszán Békéscsabán a Szlovák Kultúra Házán jelentek meg szlovákellenes feliratok: „Szlovák náció”, „Fasiszta szlovákok” és „Felakasztani a szlovák náció”. Obszcén piros és kék feliratok voltak a közeli virágbolton, a helyi szlovák tanítási nyelvű iskolával szemközti falon, sőt Gyula városában is, ahol nem szlovákok élnek, hanem a német és román kisebbségek képviselői. A provokációk elkövetőinek kilétét sosem derítették fel. Egyáltalán nem örömteli számunkra az a tény, hogy nemcsak a szlovákok váltak a kisebbségekkel szembeni intolerancia céltábláivá, és most nem a romák elleni, kifejezetten fegyveres támadásokra és gyilkosságokra gondolok. Hisz mindannyian jól tudjuk: a szó válhat az egyik legveszélyesebb fegyverré... (2011)

Hnojom okydaní „Bálen my majme rozum!“

Prosím, tessék... – toto je tá sympatická formulka, kvôli ktorej mesto Štúrovo v susedstve svojich rodných pilišských vrchov už desaťročia spomínam aj z národ/nost/ného hľadiska iba v tom najlepšom. Na rozdiel od našich tam totiž zásadne takto vítajú predavačky cudzinca. Pre mňa to bolo vždy aspoň také sympatické ako 2-3-4- až 5-jazyčné tabule v mnohonárodnostnej Vojvodine alebo tiež tamojšie móresy, že nielen menšina sa povinne učí jazyk väčšiny, ale aj naopak. Moje obrovské sklamanie je maličkosťou oproti tomu, že pre necitlivosť, netolerantnosť či skôr primitivizmus (našťastie, zrejme iba menšej skupiny) zarytých „felvidéckych Hej-Maďarov“ tzv. slovenský Kossuth a maďarský Štúr, teda Ľudovít Štúr a Lajos Kossuth sa obracajú v hrobe. Naozaj, je to také ťažké, navzájom si rešpektovať kľúčové postavy národných dejín jeden druhého? Veď ich hanobením zneuctujeme vlastne sami seba! Ak niečo, tak toto nám naozaj nechýbalo: hnojom zasypať rodiaci sa Štúrov pamätník v Štúrove. Základný kameň pomníka národného buditeľa, kodifikátora spisovnej slovenčiny najprv zasypali kopou konského hnoja a potom ho pre istotu aj ukradli. Nezaujímajú ma vedľajšie okolnosti a výhovorky tých NEkultúrnych barbarov a ich sympatizantov napríklad o tom, že tu Slováci tvoria „iba“ 28 percent obyvateľstva, že oni by chceli radšej naspäť Párkány a Felvidék, že 67 rokov im nestačilo na to, aby si zvykli na „nové“ pomenovanie mesta a napokon, že s týmto mestom Štúr nebol nijakým spôsobom spätý... Nech sa nikto nesnaží ospravedlňovať to, čo sa jednoducho nedá. Hnojom okydaní boli v Štúrove všetci Slováci, aj my, za hranicami Slovenskej republiky. Je priam symbolické to, že ten okolo 100-150 kilogramový základný kameň pochádza spoza Dunaja, z nášho Piliša. Je to dar predsedu Slovenskej samosprávy

v Senváclave, podnikateľa, prekladateľa a spisovateľa Rudolfa Fraňa, ktorý andezitovo-tufový červený kameň spolu s mramorovým základom nielen daroval, ale aj na mieste pripravil a upravil. Náš Rudo Fraňo v takýchto prípadoch stredoeurópskeho Absurdistanu zvykol si vzdychnúť: „Bálen my majme rozum!“ a naozaj, na obidvoch stranách Dunaja, bližšie a vzdialenejšie od nášho Pilíša, veru zišlo by sa oveľa viac zdravého rozumu, vzájomnej úcty a tolerancie... (2015)

Akikre trágýát szórtak „Legalább nekünk legyen eszünk!”

Prosím, tessék... – ez az a szimpatikus formula, ami miatt szülőföldem, a Pilis szomszédságában lévő városról, Párkányról, már évtizedek óta nemzeti(ségi) szempontból is csak a legjobbkat tudom mondani. Nekem ez mindig legalább annyira szimpatikus volt, mint a 2-3-4, sőt helyenként 5-nyelvű táblák a soknemzetiségű Vajdaságban, vagy az az ottani szokás, hogy nemcsak a kisebbség tanulja a többség nyelvét, hanem fordítva is. Az én hatalmas csalódásom semmiség ahhoz képest, hogy a megrögzött „felvidéki hejmagyarok” (szerencsére talán csak egy kisebb csoportjának) érzéketlensége, intoleranciája vagy inkább primitivizmusa miatt az ún. „szlovák Kossuth” és a „magyar Štúr”, azaz Ludovít Štúr és Kossuth Lajos, forog a sírjában. Tényleg annyira nehéz kölcsönösen tisztelni nemzeti történelmeink kulcsfiguráit? Hiszen meggyaláztatással tulajdonképpen magunkra hozunk szégyent! Ha valami, hát ez már tényleg nem hiányzott: trágýával beszórni Štúr készülő párkányi emlékművét. A nemzetébresztő, az irodalmi szlovák nyelv kodifikátora emlékművének alapkövére először lótrágýát szórtak, aztán a biztonság kedvéért még el is lopták. Nem érdekelnek a mellékes körülmények, a kulturálatlan barbárok és szimpatizánsaik magyarázkodása, miszerint itt a szlovákok „csak” 28 %-át teszik ki

a lakosságnak, hogy ők inkább Párkányt és a Felvidéket akarják visszakapni, hogy nekik nem volt elég 67 év arra, hogy megszokják a város „új” nevét, végül hogy Štúr semmilyen módon nem kötődött ehhez a városhoz... Ne próbáljuk már mentegezni azt, amit egyszerűen nem lehet. A trágyából jutott Párkány minden szlovák lakójára, és ránk, a Szlovák Köztársaság határain túl élő szlovákokra is. Egyenesen szimbolikus az, hogy az a körülbelül 100-150 kilogrammos alapkö a Duna túlszártról származik, a mi Pilisünkben. Franyó Rudolf ajándéka, aki a Pilisszentlászlói Szlovák Önkormányzat elnöke, vállalkozó, műfordító és író, és aki a vörös andezittufa követ a márvány talapzattal együtt nemcsak ajándékozta, hanem a helyszínen elő is készítette és felállította. A mi Franyó Rudink az ilyen közép-európai Abszurdiztánra emlékeztető esetekben így szokott felsóhajtani: „Legalább nekünk legyen eszünk!” És tényleg, a Duna mindkét oldalán, a Pilisünktől távolabb és hozzá közelebb is, sokkal több józan észre, kölcsönös tiszteletre és toleranciára lenne szükség... (2015)

Nie sme šachové figúrky, ani bábiky-figuríny vo výkladnej skrini

Zrejme všetci Slováci v Maďarsku si uvedomujeme, i keď neraz ťažko znášame: zhoršovanie maďarsko-slovenských vzťahov má na nás vždy veľmi negatívny dopad, no a akosi nezastaviteľne sa prehlbujúca hospodárska kríza nám nežičí ani z národnostného hľadiska. Napriek tomu, že sme maximálne lojálnymi občanmi nášho spoločného štátu, krajiny, na dnešnom území ktorej žijeme a ktorú zveľaďujeme najmenej tri stáročia (pokojne však môžeme hovoriť skôr o celom tisícročí), v prípade hľadania vinníkov zo strany extrémistov sa skôr či neskôr, ale o to istejšie stávame terčom

útokov. A to by sme sa podľa všetkého mali tešiť, že zatiaľ ide „iba“ o verbálne, čiže slovné, ústne útoky. Napádať menšiny je síce veľmi lacnou, ale osvedčenou metódou choromyseľných paranoikov a krajných, bláznivých nacionalistov pri získavaní politickej koristi. Nemajme teda ilúzie, politickí dobrodruhovia a extrémisti si nás aj v budúcnosti nájdu. Pri každej mozgnej a nemožnej príležitosti. Zvalia na nás zodpovednosť za všetky súčasné či historické krivdy, bez ohľadu nato, či sú skutočné alebo iba domnelé a či my, ako Slováci v Maďarsku s danou záležitosťou máme vôbec niečo spoločné. Pravda, normálny človek nehľadá konflikty, ba snaží sa im radšej predísť, z času na čas ale môže nastať situácia, keď jednoducho nemôžeme nezdvihnúť hodenú rukavicu. Naše taktné mlčanie by totiž spomínané nežičlivé sily mohlo v niektorých prípadoch iba povzbudiť. Nehovoriac o tom, že uviesť veci na pravú mieru je aj našou povinnosťou. Jednak z úcty k našim predkom, jednak aby si nikto nenamýšľal, že s nami už všetko môže... Aj keď sme ako národnosť z hľadiska identity a aj materinského jazyka už značne zoslabnutí, zato si to ešte môžeme rázne vyprosiť. Nie sme totiž nijaké manipulovateľné šachové figúrky, ani bábiky-figuríny vo výkladnej skrini, ktoré sa dajú podľa potreby preobliekať za čokoľvek. Nech sa na nás kadekto s kýmkoľvek a čímkoľvek začokoľvek kedýkoľvek a akokoľvek neodvoláva! (2011)

Nem vagyunk se manipulálható sakkfigurák, se átöltöztethető kirakatbábuk

Nyilván minden magyarországi szlovák érzékeli, még ha néha nehezen is viseli: a romló magyar-szlovák viszony ránk mindig nagyon negatív hatással van, és a valahogy megállíthatatlanul mélyülő

gazdasági válság nemzetiségi szempontból sem kedvez nekünk. Annak ellenére, hogy a lehető leglojálisabb állampolgárai vagyunk közös államunknak, országunknak, amelynek területén ma élünk, és amelyet legkevesebb három évszázada gyarapítunk (de nyugodtan beszélhetünk egy évezredről is), ha a szélsőségesek bűnbakot keresnek, előbb-utóbb biztos a célkeresztjükbe kerülünk. És közben valószínűleg még örülnünk is kellene, hogy egyelőre „csak” verbális, azaz szóbeli támadásokról van szó.

Akárki akármiért akármikor akárhogy (?)

A kisebbségek elleni támadás az elmebajos paranoiások és szélsőséges, őrült nacionalisták nagyon olcsó, de bevált politikai zsákmányszerzési módszere. Ne legyenek hát illúzióink, a politikai kalandorok és szélsőségesek a jövőben is elővesznek majd minket. Minden lehetséges és lehetetlen alkalommal. Ránk háritják majd a felelősséget minden aktuális vagy történelmi sérelemért, függetlenül attól, hogy azok valóságosak-e vagy csak képzeltek, és hogy nekünk, magyarországi szlovákoknak van-e bármilyen közünk hozzájuk. Persze a normális ember nem konfliktuskereső, sőt inkább próbálja megelőzni őket, de időről időre adódhat olyan helyzet, amikor egyszerűen nem lehet nem felvenni a kesztyűt. A tapintatos hallgatásunk ugyanis bizonyos esetekben éppen hogy felbátoríthatja az említett alattomos erőket. Nem beszélve arról, hogy kötelességünk is helyükre tenni a dolgokat. Egyrészt az őseink iránti tiszteletből, másrészt hogy senki se képzelhesse azt, hogy velünk már bármit megtehet... Még ha az identitásunkat és anyanyelvünket tekintve jelentősen meggyengült nemzetiség vagyunk is, ezt azért határozottan kikérhetjük magunknak. Nem vagyunk ugyanis se manipulálható sakkfigurák, se kirakatbábuk, amiket bárki kénye-kedve szerint öltöztethet át. Ne hivatkozzasson ránk senki csak úgy, akárki és akármi kapcsán akármiért akármikor és akárhogy! (2011)

Prejavy netolerancie nestačí odsúdiť

Protislovenské nápisy v Maďarsku takisto ako protimaďarské nápisy na Slovensku sú primitívne, skutočne chorobné prejavy netolerancie, vandalizmu a národnostnej neznášanlivosti, ktoré musí každý normálny človek, vrátane rozumných verejných činiteľov, v prvom rade odsúdiť. Tým by to však nemalo končiť, to ešte zďaleka nestačí, aj keby sme chceli. Celú záležitosť nemôžeme tým pokladať za „vybavenú“. To, čo z toho všetkého na prvý pohľad dokážeme, či skôr sme nútení vnímať, je totiž iba vrchol ľadovca, pod ktorým sa skrýva ešte veľa nebezpečnej špiny, s ktorou – podľa všetkého – budeme musieť ešte dlho zápasiť. Prejavy nenávisti (či už s politickým alebo iným pozadím) neustále treba, ale naozaj nestačí iba odsudzovať. Mali by sme sa hlbšie zamyslieť nad ich podstatou, pričom každý by sa v rámci svojich možností mal snažiť prispieť k vytváraniu takej atmosféry a takých pomerov, aby sa ten hnus stratil, a to nielen z vrcholu ľadovca. Niekoľko sprejových nápisov... A je to... – máme, čo sme nechceli. Za takúto cenu by sme sa nikdy nechceli dostať do popredia všeobecného politického a mediálneho záujmu. Ešteže to neprišlo o mesiac skôr, počas sčítania ľudu, pri oficiálnom zaznamenávaní „telesných pozostatkov“ našej Slovače. Bola by k tomu totiž potrebná u nás nikdy nevidaná dávka slovenského sebedomia, aby naši sZlováčikovia – práve označovaní rasistami za fašistov – nezaváhali a prihlásili sa k svojmu pôvodu. Páči sa nám, či nie, sme po krk v tom, v čom sme v žiadnom prípade nechceli byť a je to horšie ako horúca kaša, ktorú sa zavše tak neúnavne snažíme obchádzať. V súvislosti s krajne negatívnymi prejavmi nijako nemôžeme obísť zodpovednosť často nezodpovedných politikov, svedomie ktorých (ani v takýchto situáciách) nemôže byť čisté. Najmä, ak si položia ruku na srdce a navyše otázku, akým príkladom sú pre svojich voličov, akú politickú (ne) kultúru uskutočňujú, nakoľko tolerantne sa prejavujú voči svojim

politickým súperom, v ktorých neraz vidia smrteľného nepriateľa. A tu nejde „iba“ o menšinovú problematiku. Aj z „vetríkov“ á la sprejové nápisý môže vzniknúť víchrica. (2001)

Az intolerancia megnyilvánulásait nem elég elítélni

A szlovákellenes feliratok Magyarországon, mint ahogy a magyarellenes feliratok Szlovákiában, primitív, tényleg beteges megnyilvánulásai az intoleranciának, vandalizmusnak és nemzetiségi gyűlölködésnek, amit minden normális embernek, beleértve az értelmes, megfontolt közéleti szereplőket is, elsősorban el kell ítélnie. Ezzel azonban a dolog nem érhet véget, ez távolról sem elegendő, akár mennyire is szeretnénk. Nem tekinthetjük ennyivel „elintéztetnek” az ügyet. Ugyanis amit első ránézésre képesek, pontosabban kénytelenek vagyunk ebből érzékelni, az csak a jéghegy csúcsa, amely alatt még sok veszélyes mocsok rejtőzik, amivel – minden valószínűség szerint – még sokáig fogunk küzdeni. A politikai vagy akár más háttérű gyűlölet megnyilvánulásait fáradhatatlanul el kell ítélni, de nem elég pusztán elítélni. El kellene gondolkodnunk a lényegük-ről, és lehetőségeinkhez mérten mindannyiunknak hozzá kellene járulnunk egy olyan közhangulat, olyan viszonyok megteremtéséhez, hogy ez a fürtelem eltűnjön, és ne csak a jéghegy csúcsáról. Néhány felfestett felirat... ennyi az egész – és máris megkaptuk, amire sosem vágytunk. Ilyen áron sosem akartunk az általános politikai és sajtóérdeklődés előterébe kerülni. Még szerencse, hogy nem egy hónappal korábban, a népszámlálás idején történt, szlovákságunk „földi maradványainak” hivatalos számbavétele idején. Ugyanis akkor a szlovák öntudat nálunk sosem látott adagjára lett volna szükség ahhoz, hogy sZlovákjaink – vagyis pont azok, akiket a rasszisták fasisztáknak titulálnak – ne inogjanak meg és

felvállalják származásukat. Akár tetszik, akár nem, nyakig vagyunk valamiben, amiben semmilyen körülmények között nem akartunk lenni, és ami rosszabb, kerülgetjük is fáradhatatlanul, mint a forró kását. A szélsőségesen negatív megnyilvánulásokkal összefüggésben megkerülhetetlen a gyakran felelőtlen politikusok felelőssége, akik lelkiismerete (ilyen helyzetekben sem) lehet tiszta. Főleg, ha szívükre teszik a kezüket és felteszik maguknak a kérdést, milyen példát mutatnak a választóiknak, milyen politikai (anti)kultúrát valósítanak meg, mennyire toleránsan nyilvánulnak meg a politikai ellenfeleikkel szemben, akikben nemegyszer halálos ellenségüket látják. És itt nem „csak” kisebbségi problémáról van szó. A felfestett feliratok keltette „fuvallatokból” is támadhat vihar. (2001)

Okó za oko, zub za zub?

Cieľom provokácií, viac ako nezodpovedného počínania vraj národne orientovaných hrdo-smelých, v skutočnosti však strašne zbabelých extrémistov môže byť rovnako zastrašovanie národnostno-menšinových občanov, ako narušenie pokojného spolunažívania a rozvoja slovensko-maďarských vzťahov. Verbálne napádanie príslušníkov slovenskej menšiny v Maďarsku a posielanie ich do...mater..., teda minimálne do svojej materskej krajiny na jednej strane a vyťahovanie tzv. maďarskej karty na druhej, ale aj mnohé ďalšie podobné kroky oslabujúce vzájomnú dôveru vyplývajú v nemalej miere zo sociálneho či ekonomického napätia, s ktorým asi ešte dlho budeme musieť žiť spolu. Pritom prejavy extrémizmu môžu, ale nemuseli by zaťažovať slovensko-maďarské vzťahy. Princíp úplne zle-nedobre, až primitívne chápanej reciprocity, logiku počínania v znamení hesla „Okó za oko, zub za zub“ môžeme rozumieť, ale ospravedlniť sa ničím a nijako nedá. Už aj preto, lebo to pripomína

z histórie dobre známe chorobné hľadanie vinníka, vďaka ktorému terčom útokov sa nevyhnutne stáva (aj) naša národnosť, ktorá si to skutočne ničím nevyslúžila. Veď dobre vieme, že našich Slovákov so svojou povestnou asymetrickou dvojitou identitou (na úkor tej slovenskej) a maximálnou lojalitou voči Maďarsku aspoň tak bolia protimaďarské útoky na Slovensku ako prejavy rasizmu a xenofóbie namierené proti nim. Zdá sa, že akýmsi extrémnym silám – možno naozaj iba bláznivým jednotlivcom – veľmi záležalo na tom, aby dali „adekvátnu“ odpoveď na sprosté a pre Slovákov vôbec nepríznačné protimaďarské nápisy na Slovensku. (2001)

Szemet szemért, fogat fogért?

A provokációk, vagyis az állítólag büszke és bátor, a valóságban azonban rettenetesen gyáva szélsőségesek több mint felelőtlen tetteinek célja egyaránt lehet a nemzetiségi-kisebbségi polgárok megfélemlítése és a békés együttélés, valamint a szlovák-magyar kapcsolatok fejlődésének megzavarása. A magyarországi szlovák nemzetiség tagjai ellen intézett verbális támadások, elküldésük az anyjuk..., de minimum az anyaországukba egyfelől, és az ún. magyar kártya előhúzása másfelől, de több más, a kölcsönös bizalmat romboló hasonló lépés is, nem kis mértékben abból a társadalmi vagy gazdasági feszültségből fakad, amellyel valószínűleg még sokáig leszünk kénytelenek együtt élni. Ugyanakkor a szélsőséges megnyilvánulások megterhelhetik a szlovák-magyar kapcsolatokat, még ha ez nem is lenne feltétlenül szükséges. A teljesen rosszul, mondhatni primitíven értelmezett reciprocitás elvét, a „Szemet szemért, fogat fogért” jelszó jegyében végrehajtott cselekmények logikáját érthetjük ugyan, de semmivel és sehogyan sem menthetjük fel. Már csak azért sem, mert a történelemből jól ismert bűnbakkeresést juttatja eszünkbe, aminek köszönhetően elengedhetetlenül a mi nemzetiségünk (is) a támadások céltáblájává válik, amely ezt tényleg semmivel sem érdemelte ki. Hisz

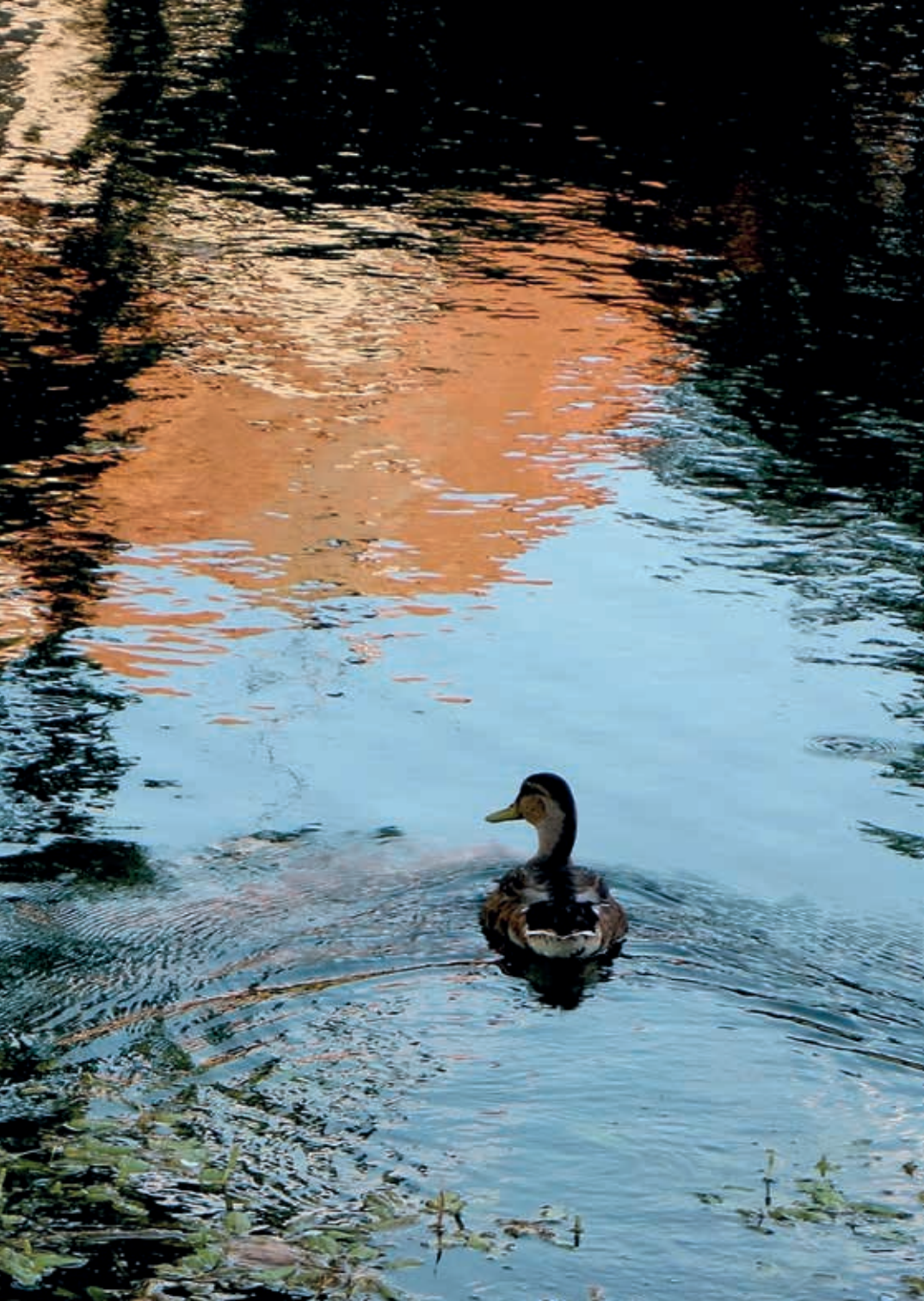
jól tudjuk, hogy a (szlovák kárára) legendásan aszimmetrikus kettős identitással rendelkező és Magyarország iránt maximálisan lojális szlovákjainknak legalább annyira fájnak a szlovákiai magyarelles támadások, mint a rasszizmus és idegengyűlölet velük szembeni megnyilvánulásai. Úgy tűnik, hogy bizonyos szélsőséges erőknek – vagy lehet, hogy tényleg csak egyes örült egyéneknek – nagyon fontos volt, hogy „adekvát” választ adjanak a hülye, és a szlovákokra egyáltalán nem jellemző, magyarelles szlovákiai feliratokra. (2001)

Falošný obraz o nás

O Slovákoch v Maďarsku ako o určitej protiváhe Maďarov na Slovensku sa hovorí najmä od konca 80. rokov, keď bol pod názvom Zamlčaný protipól uverejnený často prediskutovaný a toho času neoprávnene kritizovaný významný polemický článok skupiny príslušníkov slovenskej tvorivej inteligencie v Maďarsku. Ani napriek rôznym ďalším úsiliam predstaviteľov Slovákov v Maďarsku a „demokratickému ovzdušiu“ spoločensko-politických zmien (teda pádu predošlého režimu) sa však nielen v skutočnom postavení našej národnosti, ale ani v skreslenom obraze, ktorý o nej prežíva v radoch väčšiny pospolitosti a v maďarských médiách, takmer nič nezlepšilo. Ako (aj našimi Slovákami volení) politici, tak aj tzv. ústredná maďarská tlač a verejnoprávne elektronické médiá (mimochodom, živené aj z našich daní a poplatkov) menšinové problémy akosi naďalej nachádzajú takmer výlučne len v susedných krajinách. „Naše“ médiá, „naša“ politika a v širšom zmysle slova celý maďarský verejný život predstaviteľom menšín žijúcim v Maďarsku poskytujú (najmä v porovnaní so zahraničnými Maďarmi) veľmi málo príležitostí na dokreslenie falošného, jemne povedané skresleného obrazu o nich. (2011)

Hamis kép rólunk

A magyarországi szlovákokat főként a 80-as évek végétől szokás a szlovákiai magyarok egyfajta ellensúlyaként emlegetni, amikor a magyarországi szlovák alkotó értelmiség egy csoportja Elhallgatott ellenpólus címen nagy jelentőségű vitairatot jelentetett meg, ami akkoriban sok jogosulatlan kritikát kapott és azóta is számos eszmecsere tárgya. A magyarországi szlovákok képviselőinek különböző további törekvései és a társadalmi-politikai változások „demokratikus légkörének” (azaz a rendszerváltás) ellenére sem javult azonban szinte semmit sem nemzetiségünk tényleges helyzete, sem az a torz kép, ami a többségi társadalomban és a magyar médiában él róla. Úgy (az itteni szlovákok által is választott) politikusok, mint (a mellesleg a mi adóinkból is fenntartott) ún. központi magyar nyomtatott sajtó és az elektronikus közszolgálati média továbbra is valahogy szinte kizárólag csak a szomszédos országokban talál kisebbségi problémákat. A „mi” médiánk, a „mi” politikánk és a tágabb értelemben vett magyar közélet nagyon kevés lehetőséget kínál a Magyarországon élő nemzetiségek képviselőinek a róluk alkotott hamis, finomabban szólva torz kép kijavítására – főleg a határon túli magyarokhoz képest. (2011)

Dolnozemskí Pilišania

Keď vymiera národnosť a keď sa už sotva nájde v celom Maďarsku spolu desať-dvadsať tisíc Slovákov (o uvedomelých ani nehovoriac), keď pomaly nemáme čitateľov, a ani neviem, či sme ich vôbec niekedy mali, ťažko hovoriť o literárnom živote v kruhu slovenskej národnosti v Maďarsku. V poriadku, povedzme, že zato ešte nás niekto číta a sem-tam sa nájdu aj slovenskí básnici, spisovatelia... Aj

vďaka ním sa v posledných desaťročiach podarilo ozrejmiť si pojmy a špecifické črty slovenskej literárnej tvorby v Maďarsku, ktorú aj najlepší znalci problematiky bežne začleňujú do dolnozemskeho kontextu. Podľa mňa však tam patrí iba čiastočne. Zovšeobecňujúce označenie dolnozemska literatúra mi akosi ani z terminologického hľadiska nesedí, pretože väčšina, dozaista viac než polovica našich literárnych tvorcov nie je dolnozemska v pravom slova zmysle, ale ide najmä o Pilíšanov. Vrch Piliš má 757 metrov, nič sa nedá robiť, na Slovensku môžu o nás hovoriť ako o dolnozemskejších autoroch, my sme však prevažne predsa len hôrni chlupci, ba máme medzi sebou aj autorky – ženy. Isteže, naše rady posilňujú aj Komlóšania, Čabänia a Sarvašania, ale podstatná časť našich autorov sa rodí pod Pilišom. Najmä vďaka Alexandrovi Kormošovi a Gregorovi Papučkovi sa Piliš stal podobne silným symbolom Slovákov v Maďarsku ako napríklad komlóška turňa, čabianska klobása či dolnozemske tkaniny. (1991)

Alföldi pilisiek

Amikor kihalófélben van a nemzetiség és már alig lehet Magyarországon összesen tíz-húszezer szlovákot találni (az öntudatosokról nem is beszélve), amikor lassan már nincsenek olvasóink (és nem is tudom, hogy voltak-e valaha), akkor nehéz irodalmi életéről beszélni a magyarországi szlovák nemzetiség körében. Rendben, mondjuk, hogy azért még vannak, akik olvasnak minket és itt-ott még szlovák költők és írók is akadnak... Nekik is köszönhető, hogy az utóbbi évtizedekben sikerült megvilágítani a magyarországi szlovák irodalom fogalmait és sajátos vonásait, mely irodalmat a problémakör legjobb ismerői is az alföldi kontextusba sorolnak. Szerintem azonban csak részben tartozik oda. Az „alföldi irodalom” általánosító megjelölés szerintem terminológiai szempontból sem stimmel, mivel irodalmi alkotóink többsége, bizonyára több, mint a fele, nem alföldi a szó igazi értelmében, hanem főként pilisi.

A Pilis hegy 757 méter magas, nincs mit tenni, Szlovákiában beszélhetnek rólunk alföldi szerzőkként, mi zömmel azonban mégis hegyi legények vagyunk, sőt női szerzők is vannak közöttünk. Természetesen komlóiak, csabaiak és szarvasiak is erősítik sorainkat, de szerzőink jelentős része a Pilis lábánál született. Főleg Alexander Kormošnak és Gregor Papučeknek köszönhetően vált a Pilis hasonlóan erős szimbólumává a magyarországi szlovákoknak, mint amilyen a komlói templomtorony, a csabai kolbász vagy az alföldi szóttesek. (1991)

Bohatnút' v Banke

Nie, vôbec nemusíme byť dobre platení zamestnanci banky, dokonca ani bankovní lupiči. K tomu, aby sme zbohatli, presnejšie, aby sme sa obohatili v tom krajšom zmysle slova, stačí oveľa menej – čosi, na čo bankári, zlodeji a ďalší „finančníci“ možno ani nemyslia. Úplne postačí s čistou dušou, s úprimnými úmyslami raz do roka navštíviť BANKU. Pravda, nie centrálnu a ani žiadnu obchodnú, ale tú naozajstnú a výsostne našu. Banku, ktorá sa už polstoročie zapisuje do novodobých kultúrnych dejín Slovače v Maďarsku s veľkými písmenami. Áno, samozrejme, ide o náš tradičný Celoštátny folklórny festival Slovákov v Maďarsku, už desaťročia spojený s Novohradským národnostným stretnutím. Ide o bohatstvo nášej Slovače, o kapitál v tom najkrajšom... Potešenie v prírodnom amfiteátri pri banskom jazere pramení v úcte k našim predkom a predstavuje jedinečné vzdávanie holdu pestovateľom našich folklórnych tradícií. Tieto klenoty, duchovné hodnoty, teda tento potenciál ani zo strany tých, ktorí rozhodujú o podporách na národnostné kultúrne aktivity, by v žiadnom prípade nemal byť ignorovaný. Predsa boli roky, keď sa na Banku nijako nenašla ani

župná, ani celoštátna finančná podpora. Škoda, lebo zato boli časy, boli... aj oveľa lepšie. Ako vedením župy, tak aj tzv. ústrednými orgánmi kedysi riadne financovaný festival v Banke bol nielen župný a zároveň celoštátny, ale aj multikultúrny. Napríklad ľudoví speváci a tanečníci z dvoch nemeckých osád župy, ale aj účinkujúci zo zahraničia tiež vždy radi prišli. Vedenie župy však už pred piatimi rokmi prestalo podporovať tento festival, podobne ako župné osvetové stredisko, ktoré odkedy patrí pod Národný osvetový ústav, už tiež nepomáha. Napriek tomu, že vydarené podujatie dlhé roky spoluorganizovalo. „Znárodnené“ inštitúcie medzichasom zmenili nielen filozofiu, ale aj zriaďovacie dekréty (ako inak?) pre nás veľmi nepriaznivo: môžu a nemusia sa starať o národnostnú kultúru. Pedig hááát, investovať do BANKY by sa oplátilo aj im. (2015)

Banka – Bánk gazdagon*

Nem, egyáltalán nem kell jól fizetett banki alkalmazottnak lennünk, sőt, bankrablónak sem. Ahhoz, hogy meggazdagodjunk, illetve hogy a szó szebb értelmében véve gazdagabbá váljunk, külsőre sokkal kevesebb is elég – valami, amire a bankárok, tolvajok és más „pénzügyesek” talán nem is gondolnak. Teljesen elegendő, ha tiszta lélekkel és őszinte szándékokkal évente egyszer ellátogatunk Bánkra (*szlovákul: „Bankba”). Nem a jegybankba vagy valamelyik kereskedelmi bankba, hanem a valódiba, ami csak és kizárólag a miénk. Bánkra, ami már fél évszázada nagy betűkkel szerepel a magyarországi szlovákság újkori kultúrtörténetének lapjain. Persze hogy a Magyarországi Szlovákok Országos Folklor Fesztiváljáról van szó, amely már évtizedek óta összekapcsolódik

* Bánk település szlovák neve Banka és ugyanez a szó jelöli szlovákul a bankot is. Erre a szójátékra épülnek az első mondatok, ami a fordításban nem adható vissza.

a Nógrád Megyei Nemzetiségi Találkozóval. Szlovákságunk gazdagságáról, a legszebb tőkéről van szó... A banki tónál található szabadtéri színpadról áradó öröm az ősök iránti tiszteletből fakad és egyben egyedülálló tisztelgés mindazok előtt, akik folklór hagyományainkat ápolják. Ezeket a kincseket, szellemi értékeket, vagyis ezt a potenciált semmi esetre sem ignorálhatnák azok sem, akik a nemzetiségi kulturális tevékenységek támogatásáról döntenek. Mégis voltak évek, amikor Bánknak nem jutott se megyei, se országos szintű támogatás. Kár, mert azért jobb napokat is láttunk már... A banki fesztivál, amit korábban a megye vezetése és az ún. központi szervek is egyaránt támogattak, nemcsak megyei és egyben országos volt, hanem multikulturális is. Mindig szívesen jöttek például népdalénekesek és néptáncosok a megye két német településéről, illetve külföldi fellépők is. A megye vezetése azonban már öt évvel ezelőtt beszüntette a fesztivál támogatását, hasonlóan a megyei művelődési központhoz, amely mióta a Nemzeti Művelődi Intézet alá tartozik, már szintén nem segít. Annak ellenére, hogy a sikeres rendezvénynek hosszú éveken át társrendezője volt. A „Nemzetivé” vált intézmények időközben nemcsak a filozófiájukat változtatták meg, hanem az alapító okirataikat is (hogyan másként?), számunkra nagyon kedvezőtlenül: támogathatják, de nem kötelesek támogatni a nemzetiségi kultúrát. Pedig hááát, nekik is megérné befektetni Bánkba (mármint ebbe a „Bankba”). (2015)

OSMM 30 – PolyEtyKvety

„Ó, mládež, drž sa verne ideálu!“ (P. O. Hviezdoslav) Ideál, ideál... – Občas mám vážne obavy, či z toho časom nebude „Ide áll, oda áll...“ a či nastávajúce generácie mladých ešte-vraj-sZlovákov v hu-krajine si nezmyľia nášho najväčšieho básnika s PO Boxom.

A čo ak „Nič krajšieho ako z jara zelená sa v poli tráva“ im už vôbec nepripomenie ľudovú pieseň, iba zelenú „marišku“ alebo v horšom prípade dokonca nejaké zbabrané polyEtyKvety-toxikuš narkotiká v poli? Ako dáka apokalypsa v čase, keď už zakopali psa. Áno, tu je pes zakopaný, inak povedané: v tom je ten háčik = toto ma trápi ako jedného zo zakladateľov a dlhoročného prvého ideo-logického tajomníka 30-ročnej Organizácie slovenskej mládeže v Maďarsku (OSMM). MaSzFiSzáci všetkých vekových kategórii, prosím vás, postarajte sa o to, aby som nemusel mať takéto strašidelné sny a vízie ani o 30+1 rokov! Inak ideo-logicky budem nútený po nociach vracat' sa (aj bez sa) a strašiť nielen vás... (2020)

MaSzFiSz 30 – PoliEtiMeti

„Ó ifjúság, ne hagyd el az ideálod!” (P. O. Hviezdoslav) Ideál, ideál... – Néha komolyan aggódok, hogy idővel nem lesz-e ebből „Ide áll, oda áll...” és hogy a még-állítólag-s(z)lovák fiatalok következő generációi ebben a .hu-országban nem tévesztik-e össze a legnagyobb költönket a P. O. Boxszal. És mi van akkor, ha a „Nincs szebb, mint tavasszal a mezőn zöldellő fű” már nem egy népdalt, hanem fű alatt a zöld mariskát juttatja eszükbe, vagy még rosszabb esetben valami kotyvasztott mezei PoliEtiMeti toxiKus anyagot? Mint valami buta mákvirág-világvége-rettenet, mikorra már a kutya is eltemet/tetett/. Igen, itt van a kutya elhanTolva, ez itt a bökKenő = ez aggaszt engem, mint a Magyarországi Szlovák Fiatalok Szervezetének (MaSzFiSz) egyik alapítóját és hosszú éveken át első ideologikai titkárát. Különböző korcsoportokba tartozó maszfiszosok, kérlek benneteket, gondoskodjatok róla, hogy ne legyenek ilyen rémisztő álmaim és látomásaim 30+1 év múlva se! Máskülönben kénytelen leszek ideológiai alapon éjszakánként visszajárni és felHÁNYtorgatNI mindenfélét, nemcsak nektek... (2020)

SantovSKA – Jamajka z Maďarska

Nedaleko od Trenčína, Ty falešná frajárko... – naše dobre známe piesne s nezvyčajným rytmickým vzorcom v podaní sedemčlennej slovensko-maďarskej skupiny z Maďarska (z pilišskeho Santova) s výstižným, perfektným názvom SantovSKA. Santovská SKA, keďže ide prevažne o skúsených muzikantov z pilišskej, dodnes aj Slovákmi obývanej obce Santov (neďaleko Budapešti). Hotová maďarsko-slovenská Jamajka pod Pilišom! Hudobný štýl Ska je totiž typickou formou jamajskej hudby, kombinácia prvkov známych ako mento a calypso s rázovitou americkou jazzovou a bluesovou hudbou. Dodajme, že v ďalekej Jamajke práve zo ska-hudby sa vyvinuli rocksteady a u nás snáď ešte známejší a obľúbenejší štýl reggae. S nápadom založiť skupinu SantovSKA prišiel koncom roka 2009 jej vedúci Štefan Lázár, ktorý pred desiatkami rokov prišiel z maďarského mesta Ózd, po svojej starej mame sa však hlási (aj) za Slováka – podobne ako ďalší dvaja členovia kapely a aj tej starej, široko-ďaleko známej formácie, Santovskej nálady: Jozef Széplaki ml. a Zsolt Lovász. Nie žeby santovskí (pomaly už zato trochu starší) mládenci neboli dosť učené muzikanti, ale musíme uznať, ich noví kolegovia sú skutočne hotoví profíci. Z nášho hľadiska je dobrou správou že – ako sľubujú – postupne zaradia do svojho repertoáru aj ďalšie úpravy slovenských piesní „a la ska“. Nech nám teda dlho žije SantovSKA! (2010)

SantovSKA – Magyarországi Jamaica

Nedaleko od Trenčína, Ty falešná frajárko... – a jól ismert dalaink szokatlan ritmusképlettel, egy héttagú magyarországi (pilisszántói) szlovák-magyar együttes előadásában, melynek tökéletesen találó neve van: SantovSKA. Szántói SKA, mivel többségében olyan tapasztalt zenészekről van szó, akik a máig szlovákok által (is) lakott

pilisi községben, Pilisszántón (Budapesttől nem messze) élnek. Kész magyar-szlovák Jamaica a Pilis tövében! A ska zenei stílus ugyanis a jamaicai zene tipikus formája, a mento és calypso elemeket kombinálja a jellegzetes amerikai jazz és blueszenével. Tegyük hozzá, hogy Jamaicában éppen a ska volt az alapja a rocksteady, illetve a nálunk talán még ismertebb és kedveltebb reggae stílusnak. A SantovSKA együttes megalapításnak ötletével 2009 végén állt elő a vezetője, Lázár István, aki évtizedekkel ezelőtt Ózdról költözött ide, nagyanyai ágon azonban szlováknak (is) vallja magát – mint ahogy az együttes, illetve a régebbi, széles körben ismert formáció, a Santovská nálada tagjai is: ifjabb Széplaki József és Lovász Zsolt. Nem mintha a szántói (lassan már azért kicsit idősebb) fiatalemberek nem lennének eléggé tanult zenészek, de el kell ismernünk, hogy az új kollégáik tényleg igazi profik. A mi szempontunkból jó hír, hogy – ígéretük szerint – további szlovák dalok „a la ska” feldolgozásai is szerepelnek majd a repertoárjukban. Éljen hát soká a SantovSKA! (2010)

Bola raz jedna trieda... (po 20 rokoch)

Bola raz jedna trieda... – bolo ich, pravda, aj viac, tá „naj-naj...”, je, prirodzene, práve naša. Tá naša, ktorá 20 rokov po Veľkej Rozlúčke sa stretla v Budapešti a vo Vacove, však bola skutočne výnimočná. Nemyslím tu „iba“ na výborný súdržný kolektív, ale povedzme aj na to, že po niekoľkých neúspešných rokoch výrazne zlepšila štatistiku Gymnázia s vyučovacím jazykom slovenským v Budapešti. Spomedzi ôsmich žiakov, ktorí školu navštevovali v rokoch 1976–1980, sa totiž všetci dostali na ďalšie štúdium (ktoré, samozrejme, úspešne zvládli). Ani neviem, či v histórii našej školy predtým bola

ešte jedna trieda, ktorá z hľadiska ďalšieho štúdia dosiahla takýto stopercentný úspech. Zrejme aj po dvadsiatich rokoch by sme teda mali byť na seba dostatočne hrdí, veď od svojich niekdajších profesorov vieme, „rozprávka“ o nás sa dlhé roky začínala akosi takto: „Bola tu raz jedna trieda...“. Pre hodnovernosť kroniky, ale aj kvôli ponaučeniu pre budúce generácie treba poznamenať, že za svoju povest', za svoje úspechy môžeme ďakovať práve našej slovenčine, ktorou sme onoho času zato i my trochu opovrhovali. Veď ktovie, ako by sme boli obišli, keby sme sa toho času prihlásili na iné odbory... Na našom druhom pomaturitnom stretnutí vysvitlo, že náš vynikajúci kolektív je roztrúsený po celej krajine, presnejšie po strednej Európe, a že dnes pozostáva najmä z pedagógov, podnikateľov, štátnych úradníkov, funkcionárov a podobne. K spomínanému ponaučeniu patrí i skutočnosť, že počas uplynulých rokov prakticky každý z nás používal vo svojej každodennej práci slovenčinu. Niekdajšie úzke priateľstvá sa medzičasom trochu uvoľnili. Robí nám už problémy zapamätať si, kto kedy kde... – žije, pracuje, koľko má detí, atď... Dobre nám teda padlo navštíviť novú budovu budapeštianskej slovenskej školy (o ktorej sme my iba snívali), položiť kyticu kvetov k nášmu maturitnému tablu a potom v niekdajšej zostave zasadnúť k bielemu stolu vo Vácove (kam nás pozval Csaba Alt) a celý deň spomínať – ako inak – na huncútstva, na študentské lásky, na školské lavice a na sny, spomedzi ktorých niektorým zostáva čoraz menej času na to, aby sa splnili... (2000)

Volt egyszer egy osztály... (20 évvel később)

Volt egyszer egy osztály... – volt persze több is, de az a „leg leg leg”, az természetesen a miénk volt. De a miénk, amelyik 20 évvel a Nagy Ballagás után Budapesten és Vácott találkozott, tényleg ki-

vételes volt. Itt nem „csak” a kiváló, összetartó közösségre gondolok, hanem például arra is, hogy néhány sikertelen év után jelentősen feljavította a Budapesti Szlovák Tanítási Nyelvű Gimnázium statisztikáját. A nyolc tanuló közül, akik 1976–1980 között jártak az iskolába, ugyanis mindenki továbbtanult (és természetesen sikeresen be is fejezte a tanulmányait). Nem is tudom, hogy volt-e az iskolánk történetében még egy olyan osztály, amely a továbbtanulás szempontjából ilyen százszázalékos sikert ért el. Nyilván még így húsz év elteltével is büszkének kellene lennünk magunkra, hisz az egykori tanárainktól tudjuk, a rólunk szóló „mese” éveken át így kezdődött: „Volt itt egyszer egy osztály...”.

Szlovák nyelvünknek köszönhetjük

A krónikási hűség kedvéért, illetve a következő generációknak szóló tanulságként azonban meg kell jegyezni, hogy hírnevünket, sikereinket éppen a szlovák nyelvünknek köszönhetjük, amit azért akkoriban egy kicsit mi is lebecsültünk. Hisz ki tudja, mi lett volna, ha akkoriban más szakokra jelentkeztünk volna... Második érettségi találkozónkon kiderült, hogy kiváló közösségünk szétszéledt az ország, pontosabban Közép-Európa egész területén, és napjainkban főként pedagógusokból, vállalkozókból, állami hivatalnokokból, tisztviselőkből és hasonlókból áll. Az egykori szoros barátságok időközben kissé meglazultak. Már gondot jelent megjegyezni, hogy ki mikor hol... – él, dolgozik, hány gyereke van, stb... Jólesett meglátogatni a budapesti szlovák iskola új épületét (amiről mi csak álmodoztunk), virágsokrot tenni az érettségi tablónkhoz és aztán az egykori összeállításban leülni Vácon a fehér asztalhoz (ahová Alt Csaba hívott meg minket) és egész nap emlékezni – hogy másként – a huncutságokra, diákszerelmekre, az iskolapadra és az álmokra, amelyek közül néhánynak egyre kevesebb ideje marad arra, hogy valóra váljon... (2000)

Proti vetru sa nedá...

A či predsa?

Slovenská literatúra v Maďarsku ako zázrak

Je čoraz ťažšie hovoriť alebo písať o slovenskej literatúre v Maďarsku. Desaťročia po období výmeny jazyka, ktorá síce otriasla základmi nášho národnostného bytia, ale dúfame, že s konečnou platnosťou sa nikdy nedovrší, a niekoľko dekád po zlatom veku našej literatúry čoraz viac bolí akákoľvek úprimná sebareflexia. Za symbolikou stiahnutých roliet v našich dušiach doznieva tiché rekviem, pritom prednedávnom sme ešte ako veľmi protestovali proti svojmu statusu zaživa pochovaných. Odpovede na otázky typu prečo? a ako? sme, samozrejme, vo veľkom hľadali už vtedy, keď ešte ani slovo nepadlo o kolektívnej tvorivej kríze vlastne už aj vtedy iba hŕstky našich domácich slovenských literátov. V časoch zrýchlenej straty jazyka a identity sme si namýšľali, že sme krdľom jarných lastovičiek; vzdorujúc živlom a prúdom sa príznak trepotu našich dolámaných krídiel zdal byť len akousi nepravdepodobnou surreálnou mátohou. Pritom mali (mohli) sme vedieť: proti vetru sa nedá... A či predsa? Nevďačné potomstvo môže na nás povedať všeličo, môže nás mať za snívajúcich bláznov, precitlivených „písmakov“, ktorí sa vzdialili realite, alebo aj oduševnených – dobroprajných amatérov, ktorí však neboli dostatočne nainfikovaní „izmamí“ a ani len neprivoňali k hyper-super-post-pozérskej dobovej moderne, ale to, že my sme to aspoň skúsili, nám nemôže nikto uprieť. Ako ani to, že sme zašli riadne ďaleko, ponad celý ten cirkus napohľad ukázkovej politiky, zvysoka sme kašľali na vypudrovaný obraz národnosti, v živote ktorej, „všetko je veľmi dobré, veľmi pekné“, a že sme sa sústredili na podstatu, upriamili sme pozornosť na alfu a omegu prežitia všetkých národností: na jazyk. A to v dobe, keď húp falošných prorokov roztruboval slová,

ktorými si odpúšťali vlastnú obmedzenosť, vzdanie sa vlastného ja, poondiatosť a zrady: „Aj po maďarsky môžeme byť Slováci, ani nie je až také dôležité vedieť po slovensky, stačí, ak sa cítime byť Slovákmi, ak sme spätí so svojimi koreňmi...“ Jasně, isteže, bodaj by (nie)..., z určitého pohľadu, keď sa to tak vezme... veru, aj oni, ba dokonca aj páchatelia sú obeťami... Mohli by sme to rozoberať ďalej, všímajúc si aj sociálne makro- a mikroprostredie, mohli by sme načrtnúť celkový stav tunajších Slovákov v Maďarsku, pritom by sme mohli právom nadávať na politické, školské a iné systémy uplynulého storočia, avšak v súvislosti s našou súčasnou slovenskou literatúrou v Maďarsku je najdôležitejšie, že napriek všetkým doteraz spomínaným (a mnohým ďalším) ťažkostiam existuje. Mohli by sme povedať, že to hraničí so zázrakom, čo by však nebola celkom pravda, pretože samotná existencia slovenskej literatúry v Maďarsku je zázrakom. (2011)

Széllal szemben nem lehet...

Vagy mégis?

A magyarországi szlovák irodalom, mint csoda

Magyarországi szlovák irodalomról beszélni vagy írni egyre nehezebb. Évtizedekkel a nemzetiségi létünket alapjaiban megrengető, de reményeink szerint végérvényesen soha be nem fejeződő nyelváltás korszaka után, s egyben emberöltőnyivel túl irodalmunk aranykorán egyre jobban fáj minden őszinte önreflexió. A lehúzott redőnyök szimbolikája mögött lelkünkben halk rekviemek szólnak, pedig nem is olyan régen még mennyire tiltakoztunk az élő halott, eleve(nen) eltemetett státuszunk ellen. A miértekre és hogyanokra persze már akkor nagyban kerestük a válaszokat, amikor maroknyi hazai szlovák irodalmárunk kollektív alkotói válságáról még szó sem volt. A felgyorsult nyelv- és identitásvesztés fagypontja idején tava-

szi fecskerajnak képeltük magunkat; szembeszegülve az elemekkel és áramlatokkal szárnyaszegett vergődésünk rémképe csak valami valószínűtlen szürreális kísértetnek tűnt. Pedig tudhattuk /volna/: Széllal szemben nem lehet... Vagy mégis? A hálátlan utókor sok rosszat elmondhat rólunk, titulálhat minket álmodozó örülteknek, a realitás talajáról elrugaszkodott, finom-lelkű firkászoknak, vagy akár izmusokkal nem eléggé beoltott, a korszellem hyper-szuper-post-poszt-pózólo modernitását meg sem közelítő, lelkes-jóhiszemű amatőröknek is, de azért azt, hogy mi legalább megpróbáltuk, nem vitathatja senki. Mint ahogyan azt sem, hogy messze túlmutattunk a kirakat-politikás majom-parádén, a túlpúderozott, minden-nagyon-jó – minden-nagyon-szép nemzetiség-képen, és hogy a lényegre fókuszáltunk, ráirányítottuk a figyelmet minden nemzetiség megmaradásának alfájára és ómegájára: a nyelvre.

Az elkövetők is áldozatok

Mindezt oly korban, amikor hamis próféták hada harsogta saját korlátoltságának, önfeladásának, beszariségének és árulásainak önfelmentő igéjét: „Magyarul is lehetünk szlovákok, nem is igazán fontos, hogy tudjunk szlovákul, elég az, ha szlováknak érezzük magunkat, ha kötődünk a gyökereinkhez...” Persze, hogyne, naná, hogy ne/m/..., bizonyos szempontból, ha úgy vesszük... bizony, ők, sőt az elkövetők is áldozatok... Ragozhatnánk tovább is a témát, a makro- és mikro társadalmi közeget, ecsetelhetnénk még a hazai szlovákok általános állapotát, közben okkal-joggal szidhatnánk az elmúlt évszázad politikai, oktatási és egyéb rendszereit, mai magyarországi szlovák irodalmunkkal kapcsolatban azonban a legfontosabb, hogy minden eddig felemlgetett (és jó sok egyéb) nehézség ellenére létezik. Mondhatnánk, csodával határos módon, ami persze nem lenne teljesen igaz, mert a hazai szlovák irodalom pusztá léte is maga a csoda. (2011)

Antológia Výhonky očami 16-ročného čitateľa

V roku 1978 som mal iba 16 rokov, v budapeštianskom slovenskom gymnáziu som práve začínal písať svoje prvotiny po maďarsky a nebyť míľnikovej antológie Výhonky a jej autorov, našich vychýrených výhonkárov, pravdepodobne nikdy by som sa po slovensky, vo svojom pôvodnom materinskom jazyku „neprevinil“ voči literatúre, nestal by som sa „nádejným mladým básnikom“ a zrejme ani slovenským novinárom, redaktorom či vydavateľom (zodpovedným napríklad práve za reprint 40-ročnej antológie Výhonky). Onoho času, pravdu povediac, nielen slovenčina, ale ani ďalšie naše povinné predmety nás príliš nebavili a netrápili. Študijné povinnosti nás len do takej miery zaťažovali, aby sme ako-tak vyhovelí očakávaniam a koncom školského roka neprepadli. Dospeláci, najmä učitelia nám zato dosť komplikovali život. Mali sme dojem, že sú nám stále v päťach, vysedávajú si na našich krkoch. Búrili sme sa prakticky proti všetkému, najmä proti tomu, čo nám predpisovali, rozkazovali. Niektorí študáci-rockeri sme boli (možno až prehnane) ovplyvnení postbeatnickým ovzduším, tvrdou rockovou a už aj punkovou hudbou, no a všetkým tým, čo s tým súviselo. Prítom už takmer nihilisticky sme odmietali všetko to, čo nám svet dospelých trochu viac ako desať rokov pred zmenou spoločenského systému dokázal ponúkať. Za takýchto okolností sa stalo, že pán riaditeľ nám vydal ukáz: dobrovoľne-povinne musíte ísť na literárny večierok do Československého kultúrneho a informačného strediska. Ťažkú hlavu sme si z toho nerobili, veď už sme si zvykli nato, že z času na čas sa musíme hrať na bio-rekvizity, aby návštevnosť podobných akcií bola v poriadku. Tentokrát sa ale organizátori asi prepočítali, lebo sála aj bez nás by bola preplnená. Aj my sme boli „prítom“, teda pri (znovu)zrode slovenskej literatúry v Maďarsku. (2018)

A Výchonky antológia egy 16 éves olvasó szemével

1978-ban csak 16 éves voltam, a budapesti szlovák gimnáziumban épp az első zsengéimet kezdtem írni magyarul, és ha nem lett volna a mérföldkönek számító Výchonky (Hajtások) antológia és annak a szerzői, az elhíresült „výchonkárok”, valószínűleg sosem „vétettem” volna az irodalom ellen az eredeti anyanyelvemen, nem lettem volna „reményteljes fiatal költő”, és feltehetőleg szlovák újságíró, szerkesztő vagy kiadó sem (ez utóbbiként például a 40 éves Výchonky antológia reprintjéért is felelős). Abban az időben, őszintén szólva, nemcsak a szlovák, hanem más kötelező tantárgyaink sem érdekeltek vagy izgattak minket különösebben. Tanulmányi kötelességeinket csak annyira vettük komolyan, hogy legalább valamennyire megfeleljünk az elvárásoknak és ne bukjunk meg a tanév végén. A felnőttek, főleg a tanárok, persze eléggé megbonyolították az életünket. Az volt az érzésünk, hogy egyfolytában a sarkunkban vannak. Lázadtunk gyakorlatilag minden ellen, főleg az ellen, amit előírtak, parancsoltak nekünk. Néhány gimis-rockert közülünk befolyásolt a beatkorszak utáni hangulat, a kemény rock, majd punkzene, na és minden, ami ezzel összefüggött. Közben szinte nihilistán elutasítottunk mindent, amit a felnőttek világa valamivel több, mint tíz évvel a rendszerváltás előtt kínálni tudott. Ilyen körülmények között történt, hogy az igazgató úr kiadta az ukázt: önként kötelező elmenni az irodalmi estre a Csehszlovák Kulturális és Információs Központba. Nem csináltunk nagy ügyet belőle, hisz már megszoktuk, hogy időről időre biodíszletet kell játszsanunk, hogy a hasonló rendezvények látogatottsága rendben legyen. Ekkor azonban a szervezők elszámíthatták magukat, mert a terem nélkülünk is megtelt volna. Még ha nem is tudatosult bennünk, „ott voltunk” a magyarországi szlovák irodalom (újja)születésénél. (2018)

Čitateľský tábor v Békešskej Čabe a naše prebudenie

Mnohí zainteresovaní sa možno chcú nato pamätať inak, ale pravdou je, že vtedy, v druhej polovici 70-ých rokov v slovenskej škole v Budapešti väčšinu predmetov sme sa učili po maďarsky (niekedy dokonca aj podstatu slovenskej gramatiky nám „magyarárovali“ v maďarčine), nehovoriac o tom, že aj medzi sebou sme hovorili po maďarsky. A nielen medzi sebou, ale aj s funkcionármi Demokratického zväzu Slovákov v Maďarsku, ktorí občas navštívili našu školu. Dokonca o niektorých svojich učiteľoch sme sa iba neskôršie, dodatočne dozvedeli, že sú Slováci. Len pomaly-postupne sme si zvykali na to, že okrem hodín slovenského jazyka a literatúry a niektorých ďalších predmetov máme okolo seba aj čosi iné slovenské. Avšak k tomu sme potrebovali niečo navyše: čitateľský tábor v Békešskej Čabe. Letný čitateľský tábor nás lákal v prvom rade možnosťou byť v dobrej partii. Napokon nová antológia Výhonky sa stala ústrednou témou tábora a jej autori príjemne dotvárali partiu, kamarátili sa nielen s učiteľkami, ale aj s nami. Spočiatku nám bolo trochu čudné, že tí výhonkári boli ochotní s nami hovoriť iba po slovensky. Zato prekladanie ich veršov a krátkych próz do maďarčiny nás celkom bavilo. Začali sme prichádzať na príjemnú chuť neľahkého tvorivého procesu a začali sme chápať, prečo-načo to trápenie s tou našou slovenčinou. Neskôr, keď práve pomocou výhonkárov (Alexandra Kormoša a Gregora Papučka) sme si založili študentský časopis, už akosi automaticky, prirodzene sme ho začali naplňať slovenským obsahom. Pravda, veľa v tom pomohol aj slovenský literárny krúžok školy (vedený pani učiteľkou Paulou Dudášovou), potom podrubrika Ľudových novín Škola milovníkov literatúry, ktorú viedol G. Papuček. Vykladal nám o rýme, rytme po slovensky a pobádal nás, aby sme písali aj my verše, poviedky, vraj

vo svojom materinskom jazyku. Ak aj príliš nás to neprekvapilo, zato na formuláciu „náš slovenský materinský jazyk“ sme si museli navykať. Ďalší výhonkár, A. Kormoš na naše šťastie práve v tých rokoch sa ako pedagóg zamestnal v budapeštianskej slovenskej škole, pomáhal nám redigovať školský časopis Plamienok a (spolu so svojou gitarou) nám hovoril o poslaní spisovateľa, o zodpovednosti za uchovanie materinského jazyka, jeho kultivovanosti, o dvojjazyčnosti a dvojkultúrnosti, no a v poslednom rade o pravde, slobode a láske. (2018)

A békéscsabai olvasótábor és az eszmélésünk

Sok érdekelt talán máshogy akar erre emlékezni, de az az igazság, hogy akkor, a 70-es évek második felében a budapesti szlovák iskolában a tantárgyak többségét magyarul tanultuk (sőt néha még a szlovák nyelvtan lényegét is magyarul „magyarázoztali”), nem is beszélve arról, hogy egymás közt is magyarul beszélünk. De nemcsak egymás közt, hanem a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetségének funkcionáriusaival is, akik néha meglátogatták iskolánkat. Sőt néhány tanárunkról is csak később, utólag tudtuk meg, hogy szlovákok. Csak lassan-fokozatosan szoktunk hozzá, hogy a szlovák nyelv és irodalom órák és néhány más tantárgyon kívül is van körülöttünk még valami más is, ami szlovák. Ehhez azonban szükségünk volt valami pluszra: a békéscsabai olvasótáborra. A nyári olvasótábor elsősorban azért volt csábító, mert jó társaságban lehettünk. Végül az új Výchonky antológia lett a tábor központi témája és a szerzői kellemesen kiegészítették a társaságot, nemcsak a tanárnőkkel barátkoztak, hanem velünk is. Kezdetben furcsállottuk, hogy azok a „výchonkárók” csak szlovákokul voltak hajlandók beszélni velünk. De verseik és kisprózáik

magyarra fordítását egészen élveztük. Kezdtünk ráérezni a nem könnyű alkotófolyamat ízére és kezdtük érteni, mire is jó a kín-lódás a szlovák nyelvvel. Később, amikor épp a Výchonky szerzői (Alexander Kormoš és Gregor Papuček) segítségével diákújságot alapítottunk, már valahogy automatikusan, természetesen kezdtük szlovák tartalommal megtölteni. Ebben persze sokat segített a szlovák irodalmi szakkör (amit Dudás Paula tanárnő vezetett), aztán a Ludové noviny Irodalomkedvelők Iskolája című alrovata, amelyet G. Papuček szerkesztett. Rímről és ritmusról beszélt szlovákul, és arra buzdított, hogy írjunk mi is verseket, novellákat, úgymond az anyanyelvünkön. Bár túlzottan nem lepett meg, de azért a „szlovák anyanyelvünk” kifejezéshez hozzá kellett szoknunk. Az antológia egy másik szerzője, A. Kormoš szerencsére épp ezekben az években helyezkedett el a budapesti szlovák iskolában, segített szerkeszteni a Plamienok című iskolaiújságot és (gitárjával együtt) az író küldetéséről mesélt nekünk, az anyanyelv megőrzése iránti felelősségről, a kultiváltságáról, a kétnyelvűségről és kétkultúrájúságról, és nem utolsó sorban az igazságról, szabadságról és szerelemről. (2018)

Jánovi Kollárovi v Budapešti po dvesto rokoch

My, Slováci v Maďarsku, môžeme Maďarom na Slovensku oprávnene všeličo závidieť. Pravda, naši „osudoví bratia“ nemajú svoje (pseudo)samosprávy, ktoré sa často nanajvýš sami „spravujú“, ani (kvázi)kultúrnu, miestami celkom gnómnu autonómiu. Zato, na rozdiel od nás, mali a majú svoje jednojazyčné školy. Závidieť im však môžeme aj také, zdanlivo vedľajšie, sprievodné rekvizity udržiavania národnej či národnostnej identity, akými sú pamätní-

ky, sochy či pamätné miesta a tabule. Svedčí o tom aj prípad po 16-ročnom boji konečne odhalenej pamätnej tabule Jána Kollára v Budapešti. Slováci v Maďarsku to nemajú ľahké ani v prípade navonok jednoduchého, bezproblémového uctenia si pamiatky svojho – nášho velikána, apoštola Slovanov, autora Slávy dcéry, ktorý v Pešti pôsobil tridsať rokov ako kňaz. Tú tabuľu v centre maďarskej metropoly dlhé roky nechceli povoliť s (neoficiálnym) odôvodnením, že v prípade Kollára ide o akéhosi panslávskeho vlastizradcu, ktorý aj po toľkých desaťročiach iba dráždi národné cítenie Maďarov. V roku 2011 na Turíce sa napokon predsa stal zázrak, v rámci osláv 200. výročia vysvätenia evanjelického kostola na peštianskom Deákovom námestí odhalili tabuľu v troch jazykoch. (2011)

Ján Kollárnak Budapesten kétszáz év elteltével

Mi, magyarországi szlovákok, sok mindent jogosan irigyelhetünk a szlovákiai magyaroktól. Igaz, hogy „sorstársainknak” nincsenek (pszeudo)önkormányzataik, amelyek gyakran legfeljebb önmagukat „önkormányozzák”, se (kvázi) kulturális, helyenként egészen gnóm, autonómiájuk. Voltak és vannak viszont, velünk ellentétben, egy nyelvű iskoláik. És a nemzeti vagy nemzetiségi identitás megőrzésének olyan, látszatra mellékes vagy kísérő rekvizitumait is irigyelhetjük tőlük, mint az emlékművek, szobrok vagy emlékhelyek és -táblák. Erről tanúskodik Ján Kollár budapesti emléktáblájának esete is, amit 16 éves harc után végre-valahára lelepleztek. A magyarországi szlovákoknak olyan, első ránézésre egyszerű, problémamentes helyzetekben sincs könnyű dolguk, amikor múltjuk – múltunk egy nagy alakja, a szlávok apostola, a Sláva dcéra (a Dicsőség vagy a Szlávság leánya) című eposz szerzőjének emléke előtt szeretnének

tisztelegni, aki 30 éven át tevékenykedett leköszként Pesten. Hosszú éveken át nem akarták engedélyezni ezt a táblát a magyar világváros szívében, azzal a (nem hivatalos) indoklással, hogy Kollár egyfajta pánszláv hazaáruló volt, aki ennyi évtized után is csak felkavarja a magyarok nemzeti érzelmeit. 2011 pünkösdjén végül csoda történt, a budapesti Deák téri evangélikus templom felszentelésének 200. évfordulója alkalmából rendezett ünnepek keretében leleplezték a háromnyelvű táblát. (2011)

Politika ako špeciálne špinavá robota

„Oní-iní-menšinoví“ poslanci asi nikdy nebudú v parlamente / Nečistá politická hra a krátkozrakosť / o zmarenom priamom zastúpení menšín v parlamente“ – Dlhé desaťročia (vlastne už od konca 80-ych rokov minulého storočia) som uverejňoval svoje úvahy na danú tému pod týmito a podobnými titulkami, a to čoraz rezignovanejšie. O večne zelenej téme, aké neprekonateľné ťažkosti by znamenalo dostať predstaviteľov našich národností do budapeštianskeho Parlamentu – samozrejme, nie ako turistov, ale ako poslancov – sa toho už premnoho povedalo a napísalo. „Politika je špinavá robota“ – hovorievajú často nielen jej obeť a politické barančatá, ale aj takí ľudia, ktorí sa s politikou dostávajú do užšieho styku z pozície takmer všemohúcej moci. Zo strany neraz impotentných „kompetentov“, čertovských vlkov skrývajúcich sa za masky anjelských strážcov demokracie, skutočne príliš často zvyklo ísť o čosi úplne iné ako o zodpovedné (nedajbože spravodlivé) rozhodovanie alebo aspoň o dobromyseľnú, nevinnú hru nepoškrvrnených Božích stvorení. Nie, nie som natoľko naivný, aby som od politiky očakával panenskú čistotu, ale nemôžem si nepoložiť otázku: „Prečo

musí byť tá politika neraz rovno prostitútkou?!“ . Ťažko sa mi totiž chce veriť, že by sa tá špeciálne špinavá robota nedala robiť aspoň trošku čestnejšie a svedomitejšie. (2012)

A politika mint különösen pizkos munka

„Amolyan–más-kisebbségi” képviselők talán sosem lesznek a parlamentben / Pizkos politikai játszma és rövidlátás / A kisebbségek ellehetetlenített közvetlen parlamenti képviseletéről” – Hosszú évtizedek óta (lényegében már a múlt század 80-as éveinek végétől) ilyen és hasonló címekkel jelentettem meg ezirányú gondolataimat, és egyre rezignáltabban. Arról az örökzöld témáról, hogy milyen leküzdhetetlen akadályt jelent nemzetiségeink képviselőinek bejuttatása a budapesti Parlamentbe – természetesen nem turistaként, hanem képviselőként – már rengeteget beszéltünk és írtunk. „A politika pizkos munka” – mondják sokszor nemcsak az áldozatai és az ártatlan báránykái, hanem olyan emberek is, akik a szinte mindenható hatalom pozíciójából kerültek közelebbi kapcsolatba a politikával. Az impotens „kompetensek”, a demokrácia anygali őreinek álarca mögé bújt ördögi farkasok tényleg túl gyakran csinálnak valami nagyon mást, mint amit felelős (ne adj’ isten igazságos) döntéshozatalnak vagy legalábbis Isten teremtményei jó szándékú, ártatlan játékanak nevezhetünk. Nem, nem vagyok annyira naiv, hogy szűzies tisztaságot várjak el a politikától, de nem tudom nem feltenni a kérdést:

„Miért kell a politikának néha egyenesen prostituálnak lennie?!“

Nehezen tudom elhinni ugyanis, hogy ezt a különösen pizkos munkát ne lehetne legalább egy kicsit tisztességesebben és lelkiismeretesebben csinálni. (2012)

ANTEK
75

KY

Aké-také zastúpenie národností v parlamente

Údajne veľmi príkladná maďarská národnostná politika veľakrát hrala s nami nečistú hru. Jej podstatou bolo, aby sme mali všetko – nie však v praxi, ale viac-menej iba na papieri. Platilo to o mnohých „výdobytkoch“ povestne výnimočného maďarského politikárčenia s vlastnými národnosťami a – ako inak – na ich úkor. Sľubovali nám napríklad parlamentné zastúpenie so zvýhodneným mandátom. Mohli sme sa odvolávať nato, že sme štátotvorní činitelia, na duch ústavy, na nedotiahnuté paragrafy zákona o národných a etnických menšinách a na opätovné zisťovania Ústavného súdu o desaťročia trvajúcim protiústavnom stave... Vedeli sme, poznali sme, mali sme o tom svoju mienku, dali sme ju už X-krát najavo, súhlasili s nami najmä zahraniční, a navonok, formálne dokonca aj domáci politici. No a čo? Dlhé desaťročia aj tak sa nič nedialo. Národnostná politická strana vraj u nás nemá šancu, o zvýhodnenom národnostno-menšinovom mandáte a plnoprávnom zastúpení v najvyššom zákonodarnom zbore sme prestali už aj snívať, Národné zhromaždenie sa kvôli nám nepretvorí na dvojkomorový parlament, úprimná politická vôľa – aj nami – zvolených poslancov na riešenie tejto otázky dlhé desaťročia nebola, atď. Vraj sme to nemohli myslieť vážne, že akýsi (vlastne ani nevieme, prečo) málolegitímni „oní-iní-menšinovi“ poslančiči budú hrať úlohu jazýčka na beztak preťaženej vážnej váhe... To ani keby svetové veľmoci či sám Pán Boh zasiahol. Nezostalo nám iné, museli sme sa zmieriť s tým, že ak chceme vidieť zvnútra tú prekrásnu budovu, ktorú – ako je to všeobecne známe – stavali v značnej miere (aj) naši predkovia, či nás uznávajú za štátotvorných činiteľov a či teoreticky máme právo na parlamentné zastúpenie, či nie... – musíme sa zahrať na turistov, na vopred ohlásených, riadne registrovaných návštevníkov. No a aj

keď takto „tatom tájčeme do teho Orságházu“, svojho slovenského poslanca, akéhosi nášho novodobého Ondriša Áchima bez vlastnej strany, ale zato s pozitívne diskriminujúcim plnoprávnym mandátom tam naďalej nenájdeme. (2014)

A kisebbségek ilyen-olyan parlamenti képvisellete

Az állítólag nagyon példás magyar nemzetiségi politika sokszor játszott velünk piszkos játékot. A lényege az volt, hogy mindenkünk meglegyen – persze nem a gyakorlatban, hanem csak papíron. Érvényes volt ez az itthoni nemzetiségekkel kapcsolatos és – hogyan is lehetne másként – épp az ő kárukra végrehajtott, legendásan kivételes magyar politikacsinálás sok „vívmányára” is. Ígérték nekünk például parlamenti képviselést kedvezményes mandátummal. Hivatkozhattunk arra, hogy államalkotó tényezők vagyunk, az Alkotmány szellemére, a nemzeti és etnikai kisebbségekről szóló törvény elvarratlan paragrafusaira és az Alkotmánybíróságnak az évtizedek óta fennálló alkotmányellenes állapotról szóló, többszörsösen megismételt állásfoglalására... Tudtuk, ismertük, megvolt róla a véleményünk, X alkalommal el is mondtuk, egyet is értettek velünk – főleg a külföldi politikusok, de látszólag, formálisan még a hazaiak is. Na és? Hosszú évtizedeken át így sem történt semmi. Egy nemzetiségi politikai pártnak nálunk állítólag nincs semmi esélye, már nem is álmodunk a kedvezményes nemzetiségi-kisebbségi mandátumról és teljes jogú képviselétről a legfőbb törvényhozó testületben, az Országgyűlés a kedvünkért nem alakul át kétkamarás parlamentté, – az általunk is – megválasztott képviselőknek hosszú évtizedeken át nem volt ilyen irányú, őszinte politikai szándéka, stb. Hogy is gondolhattuk komolyan, hogy holmi (nem is tudjuk, miért) kevésbé legitim „ilyen-olyan-kisebbségi” képviselőcskék lesznek

majd az amúgy is túlterhelt súlyos mérleg nyelve... Még akkor sem, ha a világ nagyhatalmai, vagy maga az Úristen avatkozna közbe. Nem maradt más hátra, meg kellett békülnünk azzal, hogy ha látni akarjuk belülről azt a gyönyörű épületet, amelyet – ahogyan ez köztudott – jelentős részben a mi őseink (is) építettek, akár elismernek minket államalkotó tényezőnek, akár nem, akár van elméleti jogunk a parlamenti képviselőhöz, akár nincs... turistáknak, előre bejelentkező, szabályosan regisztrált látogatóknak kell kiadnunk magunkat. De még ha „el is megyünk abba a mi Országházunkba”, továbbra sem találánánk meg ott a mi szlovák képviselőnket, egy újkori Áchim Ondrišt, akinek nem lenne ugyan saját pártja, rendelkezik/het/ne viszont pozitívan diszkrimináló, teljes jogú mandátummal. (2014)

Nevôľa, neschopnosť, krátkozrakosť a vlastné góly

Dlhodobá totálna nevôľa a neschopnosť riešiť parlamentné zastúpenie našich národností... – už aj pre maďarskú politickú elitu to začalo byť očividne viac než trápne. Stále sa iba vyhovárať, posúvať zodpovednosť doprava-dolava, z vlády na opozíciu a opačne – podľa toho, komu ako sa práve darí striedačka a kopačka... o tzv. vysokej lopte ani nehovoriac, ktorú by trafil aj slepý súper, veď ponúkali ju (neobrazne povedané) na tánci. Potom aj tie vlastné góly museli byť boľavé, a nielen pre aktuálne nešťastného hráča na trávniku, ale pre celý tím a aj pre fanúšikov. Na malo-veľkej maďarskej a najmä európsko-svetovej politickej scéne sa teda kvôli takejto malichernosti dostávať na lavicu obžalovaných nijako nemohlo byť záujmom zodpovedných činiteľov našej krajiny, v ktorej sme doma prakticky odjakživa a ktorej sme vraj štátotvornými činiteľmi. Najmä ak tí nie

vždy zodpovední činitelia chcú brať vážne tzv. všemaďarské národné záujmy a nemienili aj takýmto spôsobom škodiť „odtrhnutým časťam národného tela“, teda Maďarom žijúcim v okolitých štátoch. Z času na čas sa teda aktuálna parlamentná väčšina akože pochlapila a snažila sa nájsť nejaké riešenie na ten prekliaty problém zvaný parlamentné zastúpenie v Maďarsku žijúcich národností. Právom sa to dalo očakávať aj po parlamentných voľbách v roku 2010 a 2014. Už aj preto, lebo revolučne ladenej, unortodoxne konzervatívnej, pohodlne dvojtretinovej väčšine Národného zhromaždenia očividne nerobilo nijaké ťažkosti bez ozajstných konzultácií so zainteresovanými a bez vypočutia si argumentov inak zmýšľajúcich bleskovo prepísať takmer celú legislatívu vrátane ústavy. Zmenou ústavy a volebného zákona sa oprávnené očakávania nenaplnili, na plnoprávne parlamentné zastúpenie naďalej nemáme reálne šance, no a hovoriť o adekvátnom spôsobe volieb národnostných poslancov za takých okolností, keď iba celoštátna samospráva (volený zbor) tej-ktorej národnosti má právo zostaviť kandidačnú listinu, keď teda ide jednoznačne o ignorovanie občianskej sféry a uplatnenie princípu delegovania či skôr kooptovania, svedčí prinajmenšom o svojskom ponímaní demokratických volieb, podstatou ktorých je predsa možnosť slobodného výberu spomedzi kandidátov (aspoň teoreticky) s rovnakými šancami. (2015)

Se szándék, se képesség, csak rövidlátás és öngólok

A nemzetiségeink parlamenti képviselőtének megoldásához szükséges szándék és képességek hosszan tartó és totális hiánya már a magyar politikai elit számára is láthatóan több volt, mint kínos... Folyton csak magyarázkodni, tologatni a felelősséget jobbra-balra, kormányról az ellenzékre és vissza – épp aszerint, hogy kinek sike-

rültek jobban a cserék vagy becsúszások... Az ún. magas labdáról már nem is szólva, amit még a vak ellenfél is eltalált volna, hiszen (nem képletesen szólva) tálcán kínálták. Így aztán az öngólok is nyilván fájdalmasak voltak, és nem csak az éppen pályán lévő játékosoknak, hanem az egész csapatnak és a drukkereknek is. A kisnagy magyar, és főként európai – világméretű politikai futballpályán egy ilyen kicsinyes dolog miatt a vádlottak cserepadjára kerülni – ez semmiképp sem állhatott országunk felelős vezetőinek érdekében. Nem beszélve arról, hogy ebben az országban gyakorlatilag öröktől fogva mi, szlovákok is itthon vagyunk, újabban állítólag államalkotó tényezőként. Főleg ha ezek a nem mindig felelős vezetők komolyan akarják venni az ún. összmagyar nemzeti érdekeket, és nem akarnak ily módon is ártani az „elszakított nemzettesteknek”, azaz a környező országokban élő magyaroknak. Ezért aztán az aktuális parlamenti többség időről időre megemberelte magát és próbált valamilyen megoldást találni a Magyarországon élő nemzetiségek parlamenti képviseletének nevezett átkozott problémára. Joggal volt ez elvárható a 2010. és 2014. évi parlamenti választások után is. Már csak azért is, mert az Országgyűlés forradalmi hangulatú, unortodox módon konzervatív, kényelmes kétharmados többségének szemlátomást semmilyen problémát nem okozott, hogy az érdekeltekkel folytatandó tényleges egyeztetések és a másként gondolkodók érveinek meghallgatása nélkül, villámgyorsan átírja szinte az összes jogszabályt, az alkotmányt is beleértve. Az alkotmány és a választási törvény módosításával sem teljesültek a jogos elvárások, a teljes jogú parlamenti képviseletre továbbra sincs esélyünk, és a nemzetiségi képviselők megválasztásának adekvát módjáról beszélni akkor, amikor csak az egyes nemzetiségek országos önkormányzatainak (választott testületeinek) van joguk jelöltlistát állítani, amikor tehát egyértelműen figyelmen kívül hagyják a nemzetiségi civil szférát és a delegálás, pontosabban-valójában a kooptálás elve érvényesül, legalábbis a demokratikus választások

sajátos értelmezéséről tanúskodik, amelyek lényege mégiscsak az egyenlő esélyekkel induló jelöltek közti szabad választás (legalábbis elméleti) lehetősége lenne. (2015)

Slovenské zabíjačky v Maďarsku

Nič strašné, žiadna senzácia. Nie, v Maďarsku nezabíjajú Slovákov a ani páchatelmi (ne)ľudských mordovačiek nie sú naši krajanovia. Zato to, o čom sa tu chceme nakrátko zmieniť, s príslušníkmi slovenskej národnostnej menšiny v Maďarsku velice-veľme-veľmi súvisí. Najmä s ich dušou, identitou, vnútornou podstatou, ktorá (na rozdiel od vnútornosti) môže mať storaké príjemné vône a farby. Akože svoju slovenskosť v neslovenskom prostredí každý z nás prežíva trochu inak. Počnúc banálnou pravdou o tom, že nielen každý národ, ale aj každá národnosť žije v prvom rade vo svojom jazyku až po echte-slovenskú bryndzu či kóšer-slivovicu. Naša najmenej tristoročná Slovač na území dnešného Maďarska sa pritom často identifikuje s výsostne slovenským „hungarikom“: dolnozemskou klobásou, preslávenou vo svete ako čabajka, ktorá je vraj najlepšou šitemiňa, teda najlepším zákuskom. Zabíjačky – zakáľačky ako pracovno-spoločenská príležitosť pri zabíjaní a spracovaní ošípanej sa ani nie tak dávno konali ešte vo veľkom v takmer každej dolnozemskej dedinskej rodine zvyčajne v zimnom období. z vnútornosti sa robili jaternice a tlačénka, mäso sa rozdelilo, časť sa dala údiť, časť sa spracovala do klobás a časť sa nechala na konzumáciu v čerstvom stave. Tuhy sa spracúvali na údenú slaninu, prípadne sadlo a na masť. Na huspeninu sa zužitkovala aj koža a menej hodnotné časti ošípanej, ako hlava, uši, chvost, kolienka a podobne. Pri príležitosti zabíjačky sa usporadúvala hostina s rodinou, susedmi a známymi. V uplynulých desaťročiach sa však krmníky vyprázdnila a tradícia

rodinnych zabíjačiek spolu s poslednou hrochkajúcou obeťou definitívne zakapala. Akcie v super-hyper-plázových marketoch nám navonok vynahradili stratu lacnou bravčovinou. Pribúdaním rokov nám ale čoraz viac chýbajú staré obľúbené chute, vône, nehovoriac o jedinečnej atmosfére zabíjačiek a tak nečudo, že aj v kruhu našich Slovákov v Maďarsku sú čoraz obľúbenejšie tzv. slovenské zabíjačky. Novodobá podoba akcie ako vychytená spoločenská udalosť sa udomácnila v mnohých Slováckmi obývaných osadách krajiny. (2020)

Szlovák disznóvágások Magyarországon

Semmi rettenetes, nincs itt semmi szenzáció. Nem, Magyarországon nem ölik le a szlovákokat és nem is a honfitársaink az elkövetői ezeknek az embertelen öldökléseknek. De azért az, amiről itt röviden írni szeretnék, nagyon is összefügg a magyarországi szlovák nemzetiség képviselőivel. Főleg a lelkükkel, identitásukkal, belső lényegükkel, amelyeknek (a belsőségektől eltérően) százféle kellemes illata és színe lehet. Vagyis szlovákságunkat mindannyian másként éljük meg a nem szlovák környezetben. Kezdve az arról szóló banális igazsággal, hogy nemcsak a nemzet, hanem a nemzetiség is elsősorban a nyelvében él, egészen az echte szlovák brindzáig vagy kóser-szlovák szilvapálinkáig. A mai Magyarország területén élő, legalább háromszáz éves szlovákságunk ugyanakkor nagyon gyakran azonosítja magát egy kifejezetten szlovák „hungarikummal”: az alföldi kolbásszal, ami „csabai” néven vált híressé és ami állítólag „a legjobb sütemény”. A disznóölések – disznótorok, mint a sertés leölése és feldolgozása köré szerveződő munka- és társasági alkalmak, a közelmúltban még szinte minden alföldi falusi családnál nagyban zajlottak, általában a téli időszakban. A belsőségekből hurka és disznósajt készült, a hús egy részét felfüstölték, egy részéből kolbász készült, egy részét pedig frissen fogyasztották el. A zsiradékokból

füstölt szalonnát, esetleg hájat és zsírt készítettek. A kocsonyához felhasználták a bőrt és a sertés kevésbé értékes részeit is, mint a fej, fül, farok, láb és hasonlók. A disznóölés alkalmából vendégül látták a családot, szomszédokat és ismerősöket. Az elmúlt évtizedekben azonban az ólak kiürültek és a családi disznóölések hagyománya az utolsó rőfögő áldozattal együtt végérvényesen kimúlt. A szuper-hyper-plázamarketek akciói látszólag olcsó disznóhússal kárpótolnak minket ezért a veszteségért. Azonban ahogy telnek az évek, egyre inkább hiányozni kezdtek a kedves régi ízek, illatok, nem is beszélve a disznóölések egyedülálló hangulatáról, így nem csoda, hogy a magyarországi szlovákok körében is egyre népszerűbbek az ún. szlovák disznótorok. A „vágjunk nemzetiségi alapon disznót” akció újkori formája, mint felkapott társasági esemény, az ország több szlováklakta településén meghonosodott. (2020)

Slovenskí Indiáni v maďarskej rezervácii

Absurdné dôsledky vytvorenia Dunajsko-ipeľského národného parku pre občanov príslušných slovenských obcí v Pilíši spôsobili, aby o svojich rodákoch som začal uvažovať a písať ako o slovenských Indiánoch v maďarskej rezervácii. Súčasťou národného parku o celkovej rozlohe 57 tisíc hektárov sa stal chotár nejednej Slováckmi obývanej pilíškej obce. Medzi štyrmi lokalitami, ktoré sa doň dostali celým územím, vrátane zastavených častí, sú dve slovenské – Senváclav (Pilisszentlászló) a Huť (Pilisszentlélek). Miestni obyvatelia ani netušili, čo vlastne znamená, že odteraz budú žiť v prísne chránenej prírodnej rezervácii, respektíve aký je rozdiel medzi chránenou oblasťou, ktorá ich obklopuje už od roku 1978, a národným parkom. Nikto im to vopred nevysvetlil – podobne, ako nikto nebol zvedavý ani na ich mienku. Chudákov

v tejto veľkej demokracii zabudli informovať aj o takej „maličkosti“, že Dunajsko-ipeľský národný park im môže určiť, kde, čo, koľko a ako môžu pestovať či vyrábať. Občania sú šokovaní najmä tým, že novozriadený park má v zmysle platných predpisov prednostné právo aj pokiaľ ide o ich rodinné domy. V praxi to má znamenať, že obyvatelia Senváclavu, Hute, ale aj obcí Vyšehrad (Visegrád) a Dimiš (Dömös) môžu svoje príbytky zanechať potomkom, vymeniť ich, darovať alebo predať iba v prípade, ak sa národný park v zastúpení štátu, respektíve miestna samospráva zrieknu prednostného práva na kúpu objektov. Ľudia tomu jednoducho nechcú veriť, pripomína im to strašné časy poštátnovania súkromného majetku z povojnového obdobia. (1998)

Szlovák indiánok magyar rezervátumban

A Duna-Ipoly Nemzeti Park létrehozásának a pilisi szlovák falvak lakosságára gyakorolt abszurd hatásai késztettek arra, hogy honfitartásaimról úgy írjak, mint magyar rezervátumban élő szlovák indiánokról. Az összesen 57 ezer hektáron elterülő nemzeti park részévé vált nem egy szlovákok által lakott pilisi falu határa. A négy hely közül, amely teljes területté a park részévé vált, kettő szlovák – Pilisszentlászló (Senváclav) és Pilisszentlélek (Hut), ezek teljes bel- és külterületét is beleértve. A helyi lakosok nem is sejtették, mit is jelent, hogy mostantól egy szigorúan védett természeti rezervátumban fognak élni, illetve hogy mi a különbség az őket már 1978 óta körülvevő természetvédelmi terület és a nemzeti park között. Senki nem magyarázta ezt el nekik előre – mint ahogy a véleményükre sem volt senki kíváncsi. Szegényeket ebben a nagy demokráciában elfelejtették tájékoztatni arról az apróságról, hogy a Duna-Ipoly Nemzeti Park előírhatja nekik, hogy hol, mit, mennyit és hogy természetnek vagy termelhetnek. A lakosokat főleg az sokkolja, hogy az újólag létrehozott parknak a jogszabályok értel-

mében elővásárlási joga van az ő családi házaikra is. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy Pilisszentlászló, Pilisszentlélek, de Visegrád (Vyšehrad) és Dömös (Dimiś) lakosai is csak akkor hagyhatják az utódaikra, ajándékozhatják, cserélhetik vagy adhatják el házaikat, ha az állam képviselőjében eljáró nemzeti park, illetve a települési önkormányzat lemond az elővásárlási jogáról. Az emberek ezt egyszerűen nem akarják elhinni, a magántulajdon háború utáni államosításának szörnyű időszakát juttatja eszükbe. (1998)

„Príkladné“ odumieranie materinského jazyka

Slovenská minorita v Maďarsku bezpochyby patrí medzi najohrozenejšie menšiny na svete, keďže tempo straty materinského jazyka v kruhu Slovákov v Maďarsku v druhej polovici 20. storočia patrí priam do Guinnessovej knihy rekordov. V uplynulých desaťročiach na úrovni deklarácií a čiastočne aj legislatívy príkladná národnostná politika krajiny, lojálnymi občanmi a autochtónnymi obyvateľmi ktorej príslušníci tejto menšiny rozhodne sú, v reálnej praxi, v oblasti podstaty národnostného bytia, teda jazyka, žiaľ, veľa pozitívneho nepriniesla. Po spoločensko-politických zmenách vytvorenie systému menšinových samospráv a s ním úzko súvisiace založenie vlastných inštitúcií síce prinieslo isté oživenie aktivít, odumieranie materinského jazyka však nedokázalo zastaviť. V neposlednom rade preto, lebo politika o. i. národnostný zákon nešila na mieru v Maďarsku žijúcich menšín, snažila sa skôr o ponúknutie receptu pre okolité štáty s početnou maďarskou národnostnou menšinou. Vo svete riadne prezentovaná akási kvázi-kultúrna autonómia Slovákov v Maďarsku na papieri možno vyzerá nádejne, v praxi však krváca z tisícich rán, charakterizujú ju napríklad inštitúcie na

polovičný úväzok (teda často bez jediného riadneho zamestnanca), no a najmä všeobecný a chronický nedostatok financií a jednoznačných garancií, najmä pokiaľ ide o zabezpečenie oprávnených nárokov či potrieb Slovákov v Maďarsku, pričom zo strany štátu je neraz narušené aj status quo. Maďarská politika, žiaľ, venuje oveľa menšiu pozornosť svojim daňovým poplatníkom z radov príslušníkov národných a etnických menšín v samotnom Maďarsku, než Maďarom žijúcim v okolitých štátoch. Nepriaznivá ekonomická situácia v Maďarsku má dosah aj na fungovanie menšinových volených zborov. Základná podpora v prípade miestnych menšinových samospráv poklesla o viac než polovicu, predstavuje ročne už iba 200-tisíc forintov (750 EUR). Slováci v Maďarsku si zvolili 122 miestnych slovenských samospráv a výrazný pokles už beztak nízkych financií na ich fungovanie možno vnímať veľmi negatívne. Osobitne nepriaznivo sa vyvíja situácia vo vzdelávaní Slovákov v Maďarsku v ich materinskom jazyku. Ako výrazne znepokojujúcu možno vnímať už výučbu slovenčiny detí v predškolskom veku. Dieťa v tzv. národnostnej materskej škole sa učí hodinu denne po slovensky a zvyšok dňa sa s ním tá istá vychovávateľka rozpráva len po maďarsky. Základné školy, v ktorých sa vyučuje slovenčina ako predmet (prevažne je to iba štyri hodiny týždenne), sú finančne podvyživené a metodika vyučovania slovenského jazyka je napriek obetavosti slovenských pedagógov nevyhovujúca. Navyše, populácia pedagógov starne a v najbližšom období značná časť učiteľov slovenského jazyka odíde do dôchodku. Následne hrozí, že dotknuté školy nesplnia podmienky, aby mohli naďalej dostávať národnostné normatívy a vyučovanie slovenčiny na nich pravdepodobne zanikne. Od nepriaznivej situácie v základných školách sa odvíja aj situácia na gymnáziách v Békešskej Čabe a Budapešti a na jestvujúcich katedrách slovenčiny na vysokých školách. Už v súčasnosti sa vyskytuje prípad, keď v prvom ročníku na vysokoškolskej katedre slovenčiny v Maďarsku nie je ani jeden študent. (2010)

Az anyanyelv „példaértékű” kihalása

A magyarországi szlovák kisebbség kétségtelenül a világ legveszélyeztetettebb kisebbségei közé tartozik, mivel az anyanyelv elvesztésének tempója a magyarországi szlovákok körében a 20. század második felében egyenesen a Guinness Rekordok Könyvébe való. Az elmúlt évtizedekben az ország deklarációk szintjén és részben a jogalkotásban is példaértékű nemzetiségi politikája a gyakorlati életben, a nemzetiségi lét lényegét, azaz a nyelvet illetően sajnos túl sok pozitívumot nem adott a hazai szlovákságnak, holott e kisebbség képviselői joggal nevezhetők őslakosoknak és egyben maximálisan lojális állampolgároknak. A rendszerváltás után a kisebbségi önkormányzati rendszer létrehozása és a saját intézmények azzal szorosan összefüggő létrehozása valamelyest felélénkítette ugyan a tevékenységeket, azonban nem volt képes megállítani az anyanyelv kihalását. Nem utolsó sorban azért, mert a politika egyebek mellett a nemzetiségi törvényt sem igazította a magyarországi kisebbségek igényeihez, inkább a környező országoknak akart receptet kínálni, amelyekben nagyszámú magyar nemzeti kisebbség él. A magyarországi szlovákok világszerte gondosan bemutatott kvázi kulturális autonómiaja papíron talán reménykeltőnek tűnik, a gyakorlatban azonban ezer sebből vérzik, például félállású intézmények jellemzik (amelyeknek gyakran egyetlen főállású alkalmazottjuk sincs), valamint és főként a pénzeszközök és az egyértelmű garanciák általános és krónikus hiánya jellemzi, főként a magyarországi szlovákok jogos igényeinek vagy szükségleteinek terén, miközben az állam részéről még a status quo is gyakran megsértésre kerül. A magyar politika sajnos sokkal kevesebb figyelmet szentel a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek soraiból származó adófizetőinek, mint a környező államokban élő magyaroknak. A kedvezőtlen magyarországi

gazdasági helyzet hatással van a kisebbségek választott testületeinek működésére is. A települési kisebbségi önkormányzatok alaptámogatása több mint a felével csökkent, évente már csak 200 ezer forintot tesz ki (kb. 750 euro). A magyarországi szlovákok 122 településen választottak szlovák önkormányzatot és a már eleve is alacsony működési támogatás jelentős csökkenését nagyon negatívan éljük meg. Sajnos hasonló a helyzet a magyarországi szlovákok helyi, regionális és országos civilszervezeteinek támogatása terén is.

Tanárhiány (is) fenyeget – Veszélyben a szlovák nyelvoktatás

Különösen kedvezőtlenül alakul a magyarországi szlovákok anyanyelvi oktatásának helyzete. Már az óvodás korúak szlovák nyelvtanítását is kifejezetten nyugtalanítónak tartjuk. Az ún. szlovák nemzetiségi óvodába járó gyerekek naponta egy órában tanulnak szlovákul és a nap többi részében ugyanaz az óvónő csak magyarul beszél velük. Több tucat, hagyományosan szlovákok által lakott kistelepülésen senki sem foglalkozik szlovák nyelvtanítással. Azok az ún. nyelvoktató általános iskolák, amelyekben tantárgyként tanítják a szlovák nyelvet (zömmel csak négy órában hetente), pénzügyileg „alultápláltak”, és a szlovák nyelvtanítás módszertana a szlovák pedagógusok áldozatkészsége ellenére sem megfelelő. Ráadásul a pedagógusi kar életkora emelkedik és a közeljövőben a szlováktanárok jelentős része nyugdíjba megy. Ezután az fenyeget, hogy az érintett iskolák nem fogják teljesíteni azokat a feltételeket, amelyeket a nemzetiségi normatívák kifizetéséhez támasztanak, és ezeken a helyeken valószínűleg megszűnik a szlovák nyelvoktatás. A kedvezőtlen általános iskolai helyzetből következik a békéscsabai és a budapesti gimnázium helyzete, valamint a létező egyetemi és főiskolai szlovák nyelvi tanszékek helyzete is. Már napjainkban is előfordul, hogy az első évfolyamban a magyarországi szlovák tanszéken nincs egyetlen hallgató sem. (2010)

Prípád portálu: zďaleka nie je ešte všetko stratené

Bez zbytočnej a falošnej skromnosti môžem konštatovať: z toho, čo som v uplynulých rokoch vytvoril, najväčší zmysel má portál luno.hu. Samozrejme, potreboval som k tomu pomoc svojich kolegov: informatika Lászlóa Zellea, redaktorky-reportérky Evy Fábíánovej a jazykovej redaktorky Vlasty Zsákaiovej. Často si kladieme otázku, prečo sa vlastne namáhame so záchranou svojho vraj „strateného rodu“, načo predlžovať agóniu, krajšie povedané: údajne nezastaviteľnú (ne)prirodzenú asimiláciu našej národnosti a vôbec má ešte zmysel hocičo v tomto smere? Aj prípad nášho portálu svedčí o tom, že v prípade Slovákov v Maďarsku zďaleka nie je ešte všetko stratené. V roku 2004 ako šéfredaktor jediného celoštátneho periodika Slovákov v Maďarsku som založil „na naše kruhy a pomery“ úplne nové médium: ojedinelý, denne viackrát aktualizovaný internetový portál luno.hu, ktorý v nemalej miere prispieva k zachovaniu a rozvíjaniu identity, materinského jazyka a kultúry podľa odhadov viac ako 100 tisíc Slovákov v Maďarska, no a v neposlednom rade k ich zviditeľneniu doma a v zahraničí. Prečo ma zlákali nové, nevyskúšané možnosti, perspektívy neznámeho? V prvom rade preto, lebo som v nich videl príležitosť na experimentovanie a sebarealizáciu. Stálo ma to na hodiny, dni, týždne či mesiace nezrátateľnú energiu, nemálo námahy a tzv. voľného času, aby tie vysnívané noviny na internete naozaj (o)žili. Pri odštartovaní portálu sa naozaj nedalo vedieť, či nám experiment vyjde a úprimne povediac ani sme nesnívali o tom, že o niekoľko rokov sa budeme blížiť k zaznamenaniu desaťmiliónovej virtuálnej návštevy. Náš portál bol jedinečný už aj tým, že predstavoval jediné skutočne (nie iba deklarované) denne aktualizované internetové periodikum ako medzi domácimi menšinami, tak aj v kruhu slovenských komunit

v zahraničí. Elektronické médium, ktoré má priemernú týždennú návštevnosť okolo 25 až 30 tisíc. Samozrejme, jeden návštevník sa môže vrátiť aj viackrát, ale ak toto číslo delíme povedzme piatimi, aj tak to znamená minimálne 5-6 tisíc verných čitateľov za týždeň, pričom náklad tzv. papierovej podoby našich Ľudových novín (týždenníka Slovákov v Maďarsku) dosahuje maximálne tisíc kusov týždenne. Našťastie nesplnili sa obavy, ktoré sprevádzali vznik nášho portálu, totiž, že kvôli bezplatnému sprístupneniu podstatnej časti obsahu týždenníka jeho náklad rapídne poklesne. Určite sme stratili časť predplatiteľov, vďaka istej spätnej väzby však práve pomocou portálu sme získali nových, a tak napokon počet predplatiteľov týždenníka sa nám výraznejšie nemenil. (2010)

Egy portál története: távolról sincs még minden veszve

Álszerénység nélkül állíthatom: mindabból, amit az utóbbi években létrehoztam, a legtöbb értelme a luno.hu portálnak van. Természetesen kollégáim, Zelles László informatikus, Fábián Éva szerkesztő-riporter és Zsákai Vlasta nyelvi szerkesztő segítségével is szükségem volt ehhez. Gyakran feltesszük magunknak a kérdést, hogy miért erőlködünk az állítólag „elveszett nemzetségünk” megmentésén, minek meghosszabbítani az agóniát, szebben mondvá: nemzetiségünk állítólag megállíthatatlan természetes/természetellenes asszimilációját, és van-e még egyáltalán bárminek értelme ebben a körben? A portálunk története is azt bizonyítja, hogy a magyarországi szlovákok esetében sincs még minden veszve. 2004-ben a magyarországi szlovákok egyetlen országos lapjának főszerkesztőjeként hoztam létre „a köreinkben és viszonyaink közepette” teljesen új médiát: az egyedülálló, naponta többször frissülő internetes portált, a luno.hu-t, amely nagy mértékben járul hozzá a becslések sze-

rint több mint 100 ezer magyarországi szlovák identitásának, anyanyelvének és kultúrájának megőrzéséhez és fejlesztéséhez, és nem utolsósorban ahhoz, hogy még inkább láthatóvá váljanak itthon és külföldön is. Miért csábítottak az új, ki nem próbált lehetőségek, az ismeretlen perspektívák? Elsősorban azért, mert kísérletezési és önmegvalósítási lehetőséget láttam bennük. Órákban, napokban, hetekben, hónapokban kifejezhetetlen mennyiségű energiámba, nem kevés erőfeszitésembe és ún. szabadidőmbe került, hogy a megálmódott újság valóban életre keljen az interneten.

Az egyedülálló kísérlet sikeresnek bizonyult

A portál elindításakor tényleg nem lehetett tudni, hogy sikerül-e a kísérletünk, és őszintén szólva nem is álmodtunk arról, hogy néhány év elteltével a tízmilliós virtuális látogatószámhoz fogunk közelíteni. Portálunk már abban is egyedülálló volt, hogy úgy a hazai kisebbségek, mint a külföldi szlovák közösségek körében ez volt az egyetlen valóban (nem csak deklaráltan) naponta frissülő internetes lap. Egy olyan elektronikus médium, amelynek átlagos heti látogatottsága 25-30 ezres. Egy látogató természetesen többször is visszatérhet, de ha mondjuk el is osztjuk öttel ezt a számot, akkor is minimum 5-6 ezer hűséges olvasót kapunk hetente, miközben a Ludové noviny (a magyarországi szlovákok hetilapjának) nyomtatott példányszáma legfeljebb a heti ezret éri el. Szerencsére nem teljesültek be a portálunk indulását kísérő aggodalmak, vagyis hogy a tartalom jelentős részének ingyenes elérhetősége következtében rapid módon csökkeni fog a hetilap példányszáma. Bizonyára elvesztettük az előfizetők egy részét, azonban egy bizonyos visszacsatolás következtében éppen a portálnak köszönhetően szereztünk újakat, így végül hetilapunk előfizetőinek száma nem változott jelentősen. (2010)

Prečo ich nenosíme na pleciach?

Iní by ho zrejme nosili na pleciach a ukazovali svetu: „Tento vzácny človek je náš, sme naňho právom veľmi hrdí.“ My si však akosi nedokážeme vážiť svoje skutočné hodnoty a osobnosti, ktoré ich vytvárajú. Tu je napríklad náš skvelý maliar a medzinárodne uznávaný jazykovedec Imrich Pacsai. Čím sa to dá ospravedlniť, že jeho rodáci si tohto skromného človeka nevšímajú? Pravda, česť výnimkám, konkrétne Slovenskej samospráve vo Vacove, ktorá ho pravidelne pozýva na svoje stretnutia národnostných umelcov. Moja maličkosť sa doteraz snažila túto výnimočnú osobnosť popularizovať aspoň uverejňovaním ukážok z jeho odborných prác. No a vzhľadom na „naše pomery“ treba zdôrazniť: s naším sarvašským rodákom, okolo mena ktorého by sme oficiálne mali uvádzať aj vedecké tituly PhD. a CSc., sme sa zvykli rozprávať zásadne po našom, čo je o to vzácnejšie, že Imrich Pacsai sa vlastne nikdy v živote v nijakej škole po slovensky neučil. Osobnosti typu Imricha Pacsaiho prečo vlastne nenosíme na pleciach, prečo ich neukazujeme svetu? (2009)

Miért nem emeljük a vállunkra vagy hordjuk a tenyerünkön őket?

Mások bizonyára a vállunkra emelnék vagy a tenyerükön hordanák és megmutatnák ország-világnak: „Ez az értékes ember közülünk való, joggal vagyunk rá nagyon büszkék.” Mi azonban képtelenek vagyunk tisztelni a valódi értékeinket és a személyiségeket, akik létrehozzák azokat. Itt van például a kiváló festőművészünk és nemzetközileg elismert nyelvészünk, Imrich Pacsai. Mi adhat felmentést a honfitársainak, akik figyelemre sem méltatják ezt a szerény embert? Igaz, tisztelet a kivételnek, például a Váci Szlovák Önkormányzatnak, amely rendszeresen meghívja őt nemzetiségi

művésztalálkozóira. Szerénységem eddig legalább szakmai munkái szemelvényeinek megjelentetésével igyekezett népszerűsíteni ezt a kivételes személyiséget. És a „szokásainkra” „viszonyainkra” tekintettel hangsúlyozni kell: szarvasi honfitársunkkal, akinek a neve körül a Phd. és CSc. tudományos fokozatokat is fel kellene tennünk, alapvetően az anyanyelvünkön szoktunk beszélgetni, ami annál is értékesebb, mivel Imrich Pacsai soha életében semmilyen iskolában nem tanult szlovákul. A hozzá hasonló személyiségeket vajon miért nem emeljük a vállunkra vagy hordjuk a tenyerünkön, és miért nem mutatjuk meg ország-világnak? (2009)

„Keby nebol, museli by sme ho vymysliet”

– o Gregorovi Papučkovi (iba napoly) žartovne sa neraz týmito slovami zmieňujú nielen jeho priaznivci či priatelia, ale aj tí, ktorí by ho radi neuznávali, ktorí s ním v mnohých zásadných otázkach nesúhlasia, ktorým svojou vraj „prehnanou zanietenosťou za slovenskú vec“ neraz takpovediac lezie na nervy či pľuje do polievočky. Netreba byť prorokom k tomu, aby človek predpovedal, že ak sa raz napíšu najnovšie (kultúrne) dejiny Slovákov v Maďarsku, z konca 20. storočia nijako nebude možné vynechať všestrannú osobnosť, život a dielo G. Papučka. Zvyčajne nám, pravda, ide v prvom rade o popredného básnika, z hľadiska súčasných potrieb Slovákov v Maďarsku je však aspoň tak dôležitá jeho – pre mnohých tak nebezpečná – publicistická tvorba, a to sme ešte ani nenaznačili, že táto vedúca osobnosť literárneho života a zároveň známy verejný činiteľ našej Slovače je i významným prekladateľom, redaktorom, zberateľom ľudových piesní a bádateľom histórie (najmä pilíšskych Slovákov). Pokiaľ ide o básnickú tvorbu a celkové pôsobenie živého svedomia našej Slovače, musím sa priznať, že sotva by som dokázal

byť nezaujaty. G. Papuček je totiž mojím rodákom, ktorému môžem príliš veľa ďakovať – nielen v mene Pilíšanov, ale aj osobne. Nebyť G. Papučka a Alexandra Kormoša totiž pravdepodobne ani ja by som sa v živote literárne neprevínil a zrejme by som sa ani nechcel stať nijakým novinárom-redaktorom. (2001)

„Ha nem lenne, ki kellene találni”

– Gregor Papučekről szoktak így beszélni (csak félig viccesen) nemcsak a tisztelői vagy barátai, hanem azok is, akik örülnének, ha nem kellene őt elismerniük, akik sok alapvető kérdésben nem értenek vele egyet, akiknek nemegyszer az idegeire megy vagy beleköp a levesébe a szlovák ügy iránti állítólag „túlzott elkötelezettségével”. Nem kell prófétának lenni ahhoz, hogy az ember megjósolhassa: ha megírják egyszer a magyarországi szlovákok legújabb kori (kultúr)történetét, a 20. század végéről semmi esetre sem maradhat ki G. Papuček sokoldalú személyisége, élete és munkássága. Általában persze elsősorban jelentős költőként szokás őt emlegetni, a magyarországi szlovákok aktuális szükségletei szempontjából azonban legalább ennyire fontos – egyesek számára oly veszélyes – publicisztikai munkássága is, és akkor még nem is szóltunk arról, hogy irodalmi életünk e vezető személyisége és egyben szlovákságunk ismert közszereplője jelentős műfordító, szerkesztő, népdalgyűjtő és a történelem (főleg a pilisi szlovákok történelmének) kutatója. Ami szlovákságunk élő lelkiismeretének költészetét és munkásságát illeti, be kell vallanom, hogy aligha lennék képes elfogulatlan lenni. G. Papuček ugyanis a földim, aki nek túl sokat köszönhetek – nemcsak a pilisiek nevében, hanem személyesen is. G. Papuček és Alexander Kormoš nélkül ugyanis valószínűleg én sem követtem volna el merényleteimet az irodalom ellen, és nyilván egyáltalán nem akartam volna újságíró-szerkesztő lenni. (2001)

Plamene jazyka na pevných morálnych základoch

Nikdy som sa netajil tým, že svojho priateľa Alexandra Kormoša odmalička pokladám za najlepšieho básnika akého tu, v našich končinách Slováci v uplynulých stáročiach mali. Márne by sme sa snažili o objektívne hodnotenie. Ak sa raz ktosi podujme na seriózne spracovanie spoločenského diania a kultúrnych dejín v druhej polovici 20. storočia rekordným tempom odumierajúcej slovenskej národnosti v Maďarsku, vôbec nebude mať ľahkú úlohu. Vymotať sa z labyrintu zavádzajúcich, falošných stôp môže pomôcť iba jednoznačné rozlíšenie dobra od zla, úprimných snáh od klamov a sebaklamov a najmä ozajstných osobností od množstva iba navonok veľmi dôležitých osôb. No a ak sme už pritom, pri tej podstate často o...povrhovanej a pri „Šaňovi našom“, ak niekto z nás vôbec, on jednoznačne je takou individualitou s vyhranenými vlastnosťami, silnou osobnosťou spoločensko-kultúrneho života Slovákov v Maďarsku, ktorá ani po mnohých desaťročiach sa nebude dať obísť alebo odbaviť mávnutím ruky. Naš všestranný „viac než básnik“ je odjakživa nepohodlným „javom“, trňom v očiach malých kráľov, so svojou pravdou a zásadovosťou je vždy v ceste mocipánov. Pritom tá jeho pravda nie je iba akási jednostranná či relatívna, skôr univerzálna a absolútna, stavaná na pevných morálnych základoch a často krutých životných skúsenostiach. (2016)

A nyelv lángjai szilárd erkölcsi alapokon

Sosem titkoltam, hogy barátomat, Alexander Kormoš kiskorom óta a legjobb költőnek tartom mind közül, akik az utóbbi évszázadokban az itteni szlovákok közül kikerültek. Hiába is törekednék objektív értékelésre. Ha egyszer valaki komolyan megpró-

bálja feldolgozni a rekord tempóban kihaló magyarországi szlovák nemzetiség társadalmi történéseit és kultúrtörténetét a 20. század második feléből, egyáltalán nem lesz könnyű dolga. Kiutat kell találnia a félrevezető, hamis nyomok labirintusából, amiben csak az lehet segítségére, ha meg tudja különböztetni a jót a rossztól, az őszinte törekvéseket a hazugságoktól és önáltatástól, na és főleg az igazi személyiségeket a rengeteg, csak külsőre nagyon fontos embertől. És ha már itt tartunk, a le...sajnált lényegnél és a „mi Šaňonknál”, ha van egyáltalán köztünk ilyen, ő egyértelműen olyan határozott tulajdonságokkal bíró egyéniség, a magyarországi szlovákok társadalmi-kulturális életének olyan erős személyisége, akit évtizedek múlva sem lehet majd megkerülni vagy egy kézlegyintéssel elintézni. A mi sokoldalú „több, mint költőnk” kezdettől fogva kellemetlen „jelenség”, tüske a kiskirályok szemében, igazságával és elvhűségével mindig a hatalmaskodók útjában állt. Közben pedig az igazsága nem csak holmi egyoldalú vagy relatív, sokkal inkább egyetemes és abszolút, mely szilárd erkölcsi alapokon és gyakran kegyetlen élettapasztalatokon áll. (2016)

Mládež naša, aká si? Akí (sme boli) budeme?

Mládež naša, aká si, aká môžeš byť, keď už aj tá pred tebou bola taká aká bola a aká bude tá nastávajúca, vôbec bude ešte „slovenská národnostná“? Slovenská v tom zmysle, že ešte má nejaké citové väzby na predkov Slovákov alebo taká, ktorá sa aspoň z času na čas ešte aj prejavuje po slovensky? – Podobné otázky som si položil už cestou do Alkáru (Mátraszentimre) na „prvé celoštátne stretnutie slovenskej národnostnej mládeže Slovenské lipky“, ktoré som si nemohol dovoliť nenavštíviť. Samozrejme, aj ako predstaviteľ star-

núcej strednej generácie, ale zato (v roku 1991) spoluzakladateľ, kronikár a dlhoročný „prvý ideo-logický tajomník“ Organizácie slovenskej mládeže v Maďarsku som bol nesmierne zvedavý, čo a ako... Uplynulo predsa 17 rokov, zmenil sa svet okolo nás, iné sú pomery, podmienky, nič nie je ako bolo. A predsa. Od prvej chvíle oficiálneho otvorenia alkárskeho stretnutia sa ma zmocnil pocit déja\`vu. Však toto už poznám, veď presne o tomto sme hovorili aj onoho času. Mohol by som byť z toho smutný, zároveň by som ale mohol mať z toho aj radosť. Presne ako s tým poloprázdny či poloplný pohárom – ide iba o uhol pohľadu. Mohlo by nám byť do plaču nad súčasnou situáciou, ba oplakávať by sme mohli vlastne už niekoľko takpovediac stratených generácií slovenskej národnostnej mládeže v Maďarsku. Na druhej strane sa však môžeme tešiť, že napriek tomu všetkému, čo sme tu počas celého uplynulého storočia prežili, aspoň toľkoto nám zostalo. Desiatky, ak už nie stovky mladých ľudí slovenského pôvodu, ktorí sa síce už ani doma, ani v školách (poriadne) nemohli naučiť po slovensky, ale zato majú záujem prehlbovať si vzťah ku všetkému, čo je slovenské. Tak či onak, usporiadatelia stretnutia našej mládeže v Alkári si zaslúžia pochvalu a uznanie. Už aj preto, lebo sa nezľakli tvrdého orieška a ani položeniu si takých nepríjemných, sebakritických otázok, že „a čo my, kde je naša zodpovednosť?“ (2008)

Milyenek vagytok, mai fiatalok? És mi milyenek voltunk és leszünk?

Mai fiatalok, milyenek vagytok, milyenek lehetek, ha már az előtetek járók is olyanok voltak, amilyenek, és vajon milyen lesz a következő, „szlovák nemzetiségi ifjúság”, s vajon lesz-e még egyáltalán? Olyan értelemben szlovák, hogy fűzük-e majd még érzelmi szálak a szlovák ősökhez, vagy olyan, hogy időről időre még meg

is nyilvánul szlovákul? – Ilyen és ehhez hasonló kérdéseket tettem fel magamban már útban Mátraszentimrére (Alkár), a szlovák nemzetiségi ifúság „Szlovák Hársfácskák” elnevezésű első országos találkozójára, amit egyszerűen nem hagyhattam ki.

Hát és mi, mi a mi felelősségünk?

Természetesen az öregedő középkorúak képviselőjeként is, de főként mint (1991-ben) a Magyarországi Szlovák Fiatalok Szervezetének társalapítója, krónikása és hosszú éveken át „első ideologikai titkára”, rettentően kíváncsi voltam, hogy is állnak a dolgok... Hisz eltelt 17 év, megváltozott körülöttünk a világ, mások a viszonyok, a körülmények, semmi sem olyan, mint volt. És mégis. A mátraszentimrei találkozó hivatalos megnyitójának első percétől kezdve déjà vu-m volt. Hát ezt már ismerem, hisz pont ugyanerről beszélünk annak idején is. Elszomoríthatott volna a dolog, ugyanakkor örömet is okozhatott. Pont, mint az a félig üres vagy félig teli pohár – csak nézőpont kérdése... Sírhatnánk is lehetne a jelenlegi helyzet miatt, sőt a magyarországi szlovák nemzetiségi ifúság több, úgymond elveszett generációját is sirathatnánk. Másfelől azonban örülhetünk, hogy mindannak ellenére, amit itt az utóbbi évszázad során kisebb-más mivoltunkban átéltünk, legalább ennyink maradt. Szlovák származású fiatalok tucatjai, ha nem is százai, akik ugyan már sem otthon, sem az iskolában nem tanulhattak meg (rendesen) szlovákul, érzik fontosnak, hogy elmélyítsék viszonyukat mindenhez, ami szlovák. Hát, akár így, akár úgy, a mátraszentimrei találkozó szervezői mindenképpen dicséretet és elismerést érdemelnek. Már csak azért is, mert nem ijedtek meg sem a kemény diótól, sem olyan kellemetlen, önkritikus kérdések feltevésétől, mint hogy „hát és mi, mi a mi felelősségünk?” (2008)

OSMM – Životaschopnosť z oduševnenia

Ak sa raz napíšu najnovšie dejiny Slovákov v Maďarsku, kronikári budú musieť označiť rok 1990 prinajmenšom za historický. Už aj z toho dôvodu, že vtedy naši Slováci akoby prestali podliehať popudom zhora, akoby sa začali prebúdzat' z príliš dlhého zimného spánku či učičikania, efektívnosť ktorého iste značne zvýšila i dávka uspávacích tabletiiek tzv. národnostnej politiky našej krajiny. Zvýšená aktivita príslušníkov našej národnosti sa prejavila v prvom rade v samoorganizovaní sa. Za najvyšší stupeň tohto procesu môžeme označiť také iniciatívy zdola, ktoré si nenárokovali finančnú, morálnu či inú pomoc a snažili sa o udržanie svojej samostatnosti a nezávislosti, lebo v tom videli záruky úspešného zastupovania záujmov ozajstných a potenciálnych členov. V januári 1990 – ešte pred vznikom Slobodnej organizácie Slovákov a Združenia slovenských spisovateľov v Maďarsku – sa konalo ustanovujúce zhromaždenie Organizácie slovenskej mládeže v Maďarsku (OSMM) ako združenia mladých Slovákov našej krajiny s cieľom zastupovať predovšetkým ich záujmy. Vzhľadom na nesmierne nízky počet uvedomelých mladých Slovákov, za ktorý vďačíme národnostnopolitickej praxi posledných desaťročí, môžeme pokladať za veľký úspech, že do novej organizácie sa prihlásilo okolo 50 členov. OSMM sa ako prvá spomedzi slovenských národnostných organizácií v Maďarsku s celoštátnou pôsobnosťou dala registrovať v nových podmienkach spoločenského života a pustila sa do práce s veľkým elánom a bez peňazí. Jej členovia boli spoluorganizátormi jedného regionálneho fašiangového bálu, skráslili časť starého cintorína obce Santov a usporiadali slovenský mládežnícky tábor v Békešskej Čabe. Naša organizácia pritom zorganizovala i niekoľko kultúrnych podujatí, akými boli napríklad vystúpenia slovenských rockových skupín v Békešskej Čabe alebo vokálnoinštrumentálnej skupiny Negatív (pozostávajúcej z členov OSMM), ktorá hrá výlučne zhudobnené

básne slovenských autorov žijúcich v Maďarsku. Naša mládežnícka organizácia pritom na svoje podujatia od štátu zatiaľ nedostala ani halier, mala by ich usporiadať z členských príspevkov a hlavne z oduševnenia. (1991)

MaSzFiSz – Életképesség lelkesedésből

Ha megírják egyszer a magyarországi szlovákok legújabb kori történetét, az 1990-es évet a krónikásoknak legalábbis történelminek kell nevezniük. Már csak azért is, mert akkor a mi szlovákjaink mintha felhagytak volna a fentről jövő ösztönzéseknek való megfeleléssel, mintha egy túl hosszú téli álomból (vagy álmításból) ébrednének, amelynek hatékonyságát minden bizonnyal nagyban növelték országunk ún. nemzetiségi politikájának altatói is. Nemzetiségünk tagjainak növekvő aktivitása elsősorban az önszerveződésben nyilvánult meg. E folyamat legfelsőbb fokán olyan alulról jövő kezdeményezések állnak, amelyek nem tartottak igényt pénzügyi, erkölcsi vagy más támogatásra és igyekeztek megőrizni önállóságukat és függetlenségüket, mert ebben látták a garanciát arra, hogy sikeresen tudják képviselni meglévő és potenciális tagjaik érdekeit. 1990 januárjában – még a Szlovákok Szabad Szervezete és a Magyarországi Szlovák Írók Egyesülete megalakulása előtt – került sor a Magyarországi Szlovák Fiatalok Szervezetének (MaSzFiSz) alakuló ülésére, mely az országunkban élő fiatal szlovákok szervezeteként elsősorban az ő érdekképviselőtüket tűzte ki céljául. Tekintettel az öntudatos szlovák fiatalok rendkívül alacsony számára, amit az utóbbi évtizedek nemzetiségpolitikai gyakorlatának köszönhetünk, nagy sikernek tekinthetjük, hogy az új szervezetbe körülbelül 50 tag jelentkezett. A MaSzFiSz az országos magyarországi szlovák nemzetiségi szervezetek közül elsőként kérte bejegyzését a társadalmi élet új feltételei közepette, majd nagy lendülettel és pénz nélkül munkához látott. Tagjai

társrendezői voltak egy régiós farsangi bálnak, megszépítették a pilisszántói régi temető egy részét és szlovák ifjúsági tábort szerveztek Békéscsabán. Szervezetünk emellett rendezett néhány kulturális eseményt is, mint például szlovák rockzenekarok békéscsabai koncertjét vagy a hangszeres és vokális zenét játszó (és a MaSzFiSz tagjaiból álló) Negatív együttes fellépéseit, amely kizárólag magyarországi szlovák szerzők megzenésített verseit játssza. Ifjúsági szervezetünk ugyanakkor eddig egyetlen fillért sem kapott az államtól a rendezvényeire, azokat tagdíjakból és főleg lelkesedésből kellene megrendeznie. (1991)

Z martinskej Jamajky krátka cesta na Čabu

Ktovie, keby sme pred niekoľkými mesiacmi z nejakých nepochopiteľných dôvodov nechali prepásť príležitosť začať deň (takmer každý deň) v Jamajke, k usporiadaniu futbalového turnaja koncom októbra v Békešskej Čabe by možno ani nedošlo. V júli 1992 na 5. Svetovom festivale slovenskej mládeže v Martine sme však po každej krátkej noci cítili obrovskú potrebu sadnúť si po raňajkách, alebo častejšie namiesto nich, do pohostinstva Jamajka, ktoré bolo najbližšie – ani nie tak nášmu srdcu ako našej ubytovni. No a v Jamajke pri káve a malinovke (to pre tých slabších alebo neplnoletých) a prvých pivách sa hovorilo o všetkom možnom. Naši priatelia z rumunského Nadlaku a z „maďarskej“ Čaby akosi nemohli zabudnúť na svoje stretnutia, ktoré spojili s futbalovými zápasmi. Oficiálne by sa dalo povedať, že pri týchto príležitostiach išlo o nadviazanie a prehĺbenie spolupráce Klubu slovenskej mládeže v Nadlaku a čabianskeho Kruhu slovenskej mládeže, členovia

ktorého mimochodom nedávno kolektívne vstúpili do celoštátnej Organizácie slovenskej mládeže v Maďarsku. Čabianski a nadlacksí mládežníci hovorili teda aj v Jamajke tak veľa o futbale, že sa z toho musela zrodiť myšlienka na usporiadanie Dolnozemskeho pohára OSMM '92. Mnohí sme si však ani nemysleli, že z martinskej Jamajky vedie taká krátka cesta na Čabu. A to vďaka tomu, že členovia čabianskeho priateľského kruhu brali svoju úlohu usporiadať turnaj, našťastie, veľmi vážne. (1992)

A túrócszentmártoni Jamaicából rövid út vezet Csabára

Ki tudja, hogy ha néhány hónappal ezelőtt nem éltünk volna azzal a lehetőséggel, hogy a napot (szinte minden napot) Jamaicában kezdjük, sor került volna-e egyáltalán október végén a békéscsabai futballtorna megrendezésére. 1992 júliusában a Túrócszentmártonban (Martin) megrendezett 5. Szlovák Ifjúsági Világtalálkozón azonban minden rövid éjszaka után hatalmas szükségét éreztük, hogy reggeli után, vagy gyakrabban ahelyett, beüljünk a Jamaica nevű vendéglátó-ipari egységbe, ami, ha a szívünkhöz nem is, a szállásunkhoz a legközelebb volt. És a Jamaicában kávé és (a gyengébbek vagy fiatalok) málnaszörp, illetve az első sörök mellett minden létezőről beszélgettünk. A romániai Nagylakról (Nadlak, Nädlac) és a Békéscsabáról érkezett barátaink sehogy se tudták elfelejteni a találkozóikat, amiket futballmeccsekkel kapcsoltak össze. Hivatalosan úgy is mondhatnánk, hogy az ilyen alkalmakkor a Nagylaki Szlovák Ifjúsági Klub és a Békéscsabai Szlovák Fiatalok Köre közötti együttműködés kialakítására és elmélyítésére került sor, miközben ez utóbbi tagjai nemrégiben kollektíven beléptek a Magyarországi Szlovák Fiatalok Szervezetébe. A nagylaki és csabai fiatalok tehát a Jamaicában is annyit beszéltek a futballról,

hogy abból meg kellett születnie a MaSzFiSz Alföldi Kupa '92 megrendezése gondolatának. Sokan azonban nem is gondoltuk volna, hogy a túrócszentmártoni Jamaicából ilyen rövid út vezet Csabára. És ez annak köszönhető, hogy a csabai baráti kör tagjai, szerencsére, nagyon komolyan vették a torna megrendezésével kapcsolatos feladataikat. (1992)

Náš Dolnozemský pohár Nezanedbávajme šport!

Je zaujímavé, že naše národnostné organizácie doteraz nie veľmi využívajú možnosť, ktorá sa ponúka na posilňovanie pocitu spolupatričnosti a povedomia našich ešte-Slovákov vo forme športových stretnutí. Táto oblasť sa akosi zanedbáva, akoby Slováčik v Maďarsku bol ochotný prejavíť sa vo svojom pôvodnom materinskom jazyku iba na (inak veľmi potrebných) rôznych kultúrnych akciách. V skutočnosti pritom vôbec nemusí byť zákonité, aby sa amatérski športovci jednej (aj) Slováckmi obývanej obce rozprávali so svojimi kolegami z podobnej osady po maďarsky, najmä ak pre istotu medzi nich pozveme aj Slovákov zo Slovenska alebo Rumunska či Vojvodiny, kde, ako vieme, nie je problém nájsť po slovensky hovoriacich Slovákov. Vedenie našej mládežníckej organizácie teda nie náhodou podporilo myšlienku futbalového turnaja s medzinárodnou účasťou a neľutovalo tých takmer dvesto tisíc forintov zo svojho pomerne skromného celoročného rozpočtu na hradenie výdavkov súvisiacich s ubytovaním a stravou 120 účastníkov prvého slovenského Dolnozemského pohára. Veď cieľom OSMM je práve ponúknuť našim mladým Slovákom dobré programy a možnosti na stretávanie, na udržiavanie kontaktov. A nielen medzi nimi, ale aj medzi našou slovenskou mládežou a mladými

Slovákmi kdekoľvek na svete, no v prvom rade v susedných krajinách. Preto je len samozrejme, že na turnaj do Békešskej Čaby boli pozvaní futbalisti so svojimi fanúšikmi nielen z Maďarska, ale aj z Rumunska, zo Slovenska a z Vojvodiny. Pekná to akcia a ešte krajší koniec! Nebol to zlý pocit: vidieť 120 účastníkov vydarenej „masovej“ akcie OSMM v jednej miestnosti pri spoločnej rozlúčkovej večeri, ktorá bola spojená s vyhlásením výsledkov a odovzdaním odmien, o hudobnej zábave ani nehovoriac. Je na nás, aby sme sa postarali o ďalšie podobné stretnutie. Ak nechceme už na mladé kolená žiť z pekných spomienok. (1992)

Az Alföldi Kupánk Ne hanyagoljuk el a sportot!

Érdekes, hogy nemzetiségi szervezeteink mostanáig nem nagyon használták ki azt a lehetőséget, amit a még-szlovákjaink összetartozás érzésének és öntudatának megszilárdítására a sporthoz kapcsolódó találkozások kínálnak. Ezt a területet mintha hanyagolnák, mintha az egyszerű magyarországi szlovák ember csak (az egyébként nagyon szükséges) különböző kulturális rendezvényeken lenne hajlandó eredeti anyanyelvén megnyilvánulni. A valóságban azonban egyáltalán nem kell törvényszerűségnek lennie, hogy egy szlovákok által (is) lakott település amatőr sportolói egy másik hasonló településről érkezett kollégáikkal magyarul beszéljenek, főleg, ha a biztonság kedvéért Szlovákiából, Romániából és a Vajdaságból is hívunk közéjük szlovákokat, ahol, mint tudjuk, nem gond szlovákul beszélő szlovákokat találni. Ifjúsági szervezetünk vezetősége tehát nem véletlenül támogatta a nemzetközi részvétellel megrendezendő futballtorna gondolatát, és nem sajnálta azt a mintegy kétszázezer forintot a meglehetősen szűkös éves költségvetéséből, amibe az első szlovák Alföldi Kupa mintegy 120 résztvevőjének

szállása és étkezése került. Hisz a MaSzFiSz célja éppen az, hogy az itt élő szlovák fiataloknak jó programokat, találkozási és kapcsolat-tartási lehetőségeket kínáljon. És nemcsak egymás között, hanem a magyarországi, illetve szerte a világban, de elsősorban a szomszédos országokban élő szlovák fiatalok között. Ezért teljesen természetes, hogy a békéscsabai tornára nemcsak Magyarországról hívtak meg futballistákat és szurkolóikat, hanem Romániából, Szlovákiából és a Vajdaságból is. Szép akció, és a vége még szebb! Nem volt rossz érzés: látni a MaSzFiSz jól sikerült „tömegrendezvényének” 120 résztvevőjét egy helyiségben, a közös búcsúvacsorán, ami egyben eredményhirdetés és díjátadó is volt, a zenés mulatságról nem is beszélve. Rajtunk múlik, hogy lesz-e még ehhez hasonló találkozó. Ha nem akarunk már fiatalon is csak a szép emlékeinkre hagyatkozni. (1992)

Už nie len hŕstka mladých Slovákov

Už nie len hŕstka mladých tvorí Organizáciu slovenskej mládeže v Maďarsku (OSMM), keďže počet jej členov v poslednom čase zo dňa na deň rastie, a v súčasnosti sa blíži k okružlemu číslu 200. „Na naše pomery“ – ktoré charakterizuje značný nezáujem o národnostné dianie, pokročilý stav asimilácie, absencia ozajstného slovenského školstva, odumieranie nášho materinského jazyka a ďalšie nepriaznivé momenty – tento počet členov musíme pokladať za pozitívny výsledok. Hovorili sme o tom na stretnutí členov OSMM v Slovenskom národnostnom dome na ulici Békési v Békešskej Čabe. Možno sa to zdá byť maličkosťou, na naše spomínané pomery sa však musíme tešiť i tomu, že prítomní si priam žiadali, aby rokovacím jazykom bola výlučne slovenčina. Aj tento fakt čosi povie o našich mladých, ktorí ani z tohto hľadiska si neberú „príklad“

od niektorých predstaviteľov predošlých generácií tzv. národnostných aktivistov, rečníacich väčšinou po maďarsky o pestovaní slovenčiny a o potrebe realizovania cieľov národnostnej politiky. Ako zakladatelia OSMM sme vychádzali z toho, že asimilácia a zánik slovenskej národnostnej kultúry nie sú zákonitým a nevyhnutným javom a že nie sme jediní medzi našimi mladými ľuďmi, ktorí sú ochotní podniknúť niečo v záujme zastavenia týchto nepriaznivých tendencií a preto sme položili nielen sebe túto otázku: „Čo Ťa vlastne viaže k Tvojmu pôvodu, k tradíciám, zvykom, jazyku a kultúre Tvojich predkov?“ Naša výzva viedla mnohých k zamysleniu a niekoľkých i k vstupu do novej organizácie mladých Slovákov v Maďarsku. V rámci našej čabianskej diskusie sa nadhodili i otázky politického charakteru, týkajúce sa najmä napätých vzťahov medzi organizáciami Slovákov v Maďarsku. OSMM sa aj doteraz snažila prispievať k zníženiu tohto napätia, a to v prvom rade ochotou viesť dialóg v záujme vyjasnenia problémov. Tieto naše úsilia však často stroskotali, dôkazom čoho je aj iniciatíva známa pod názvom „Petícia OSMM za nezávislosť Ľudových novín“. (1992)

Már nem csak egy maréknyi fiatal szlovák

Már nem csak egy maréknyi fiatal alkotja a Magyarországi Szlovák Fiatalok Szervezetét (MaSzFiSz), mivel tagjainak száma az utóbbi időben napról napra nő, és jelenleg a kerek 200-hoz közelít. A „mi helyzetünkben” – amit a nemzetiségi történések iránti nagyfokú érdektelenség, az asszimiláció előrehaladott állapota, anyanyelvünk kihalása és további kedvezőtlen momentumok jellemeznek – ezt a taglétszámot pozitív eredménynek kell tekintenünk. A MaSzFiSz tagjainak találkozásánál beszélgettünk erről a békéscsabai nemzetiségek házában a Békési úton. Lehet, hogy apróságnak tűnik, de a mi

említett helyzetünkben annak is örülnünk kell, hogy a jelenlévők egyenesen követelték, hogy kizárólag a szlovák legyen a megbeszélés nyelve. Ez a tény is elárul valamit a fiataljainkról, akik ebben a tekintetben sem vesznek „példát” az ún. nemzetiségi aktivisták előző generációinak azon képviselőiről, akik zömmel magyarul szónokolnak a szlovák nyelv ápolásáról és a nemzetiségpolitikai célok megvalósításának szükségességéről. A MaSzFiSz alapítóiként abból indultunk ki, hogy az asszimiláció és a szlovák nemzetiségi kultúra megszűnése nem törvényszerű és elkerülhetetlen jelenségek, és ezért nemcsak saját magunknak tettük fel a kérdést: „Miköt Téged tulajdonképpen a származásodhoz, őseid hagyományaihoz, szokásaihoz, nyelvéhez és kultúrájához?” Felhívásunk sokakat ösztönzött gondolkodásra, néhányukat pedig az új magyarországi szlovák ifjúsági szervezetbe történő belépésre is. A csabai beszélgetéseink során politikai jellegű kérdések is felmerültek, melyek főként a magyarországi szlovák szervezetek közti feszült viszonyokra vonatkoztak. A MaSzFiSz eddig is igyekezett hozzájárulni a feszültség csökkentéséhez, elsősorban a problémák tisztázáshoz szükséges párbeszédre való hajlandóságával. Ezek a törekvéseink azonban zátonyra futottak, aminek bizonyítéka „A MaSzFiSz petíciója a L'udové noviny függetlenségéért” is. (1992)

„Na Slovensku po slovensky“ /?/

Na 5. Svetovom festivale slovenskej mládeže v júli 1992 v Martine bolo zvlášť zaujímavé pozorovať niektoré psychologické aspekty účasti našich po maďarsky hovoriacich Slovákov. Napríklad to, aký postoj majú občania našej materskej krajiny k takýmto javom u zahraničných Slovákov. Oni totiž v podstate oprávnené vytýkali našim mladým z Maďarska, prečo nehovoria medzi sebou aspoň „na

Slovensku po slovensky“ (ešte že nechcú aby sme „na Slovensku na Slovenky“). Tí, ktorých iritovala maďarčina z úst mladých Slovákov z Maďarska, nepoznajú naše pomery. Nevedia napríklad, že v rodinách sa už čoraz menej hovorí po našom, že nemáme ani jednu slovenskú, dokonca ani symetricky dvojjazyčnú školu, atď. Slováci na Slovensku potom dosť nešťastne odporúčajú, aby si „maďarskí Slováci“ brali príklad od Slovákov zo západnej Európy, či zo zámoria. Lenže – ako sme sa o tom mali možnosť presvedčiť na vlastné uši – aj mladí Slováci z USA, Kanady, Francúzska a odinakiaľ hovoria medzi sebou často, a v mnohých prípadoch výlučne nie po slovensky, ale aj po anglicky, po francúzsky, po nemecky, atď. Pritom v ich prípade ide o prvú, druhú, nanajvýš tretiu generáciu vysťahovalcov. Čo potom s nami, Slovákami z Maďarska? Dá sa to vôbec spoľahlivo vypočítať, koľko pokolení sa vystriedalo v našich slovenských lokalitách počas tých 250-270 rokov? Aj keď si uvedomujeme, že naša národnosť sa dostala do kritického stavu až v tomto storočí. Pokiaľ ide o psychologické aspekty, aj odborníkom by dalo iste veľa práce zmapovať, do akej miery spôsobuje u našich mladých Slovákov neochotu používať jazyk svojich predkov ľahostajnosť, nedostatočné ovládanie jazyka, alebo dajaké psychologické zábrany a obavy z toho, že svojimi chybami nenájdu pochopenie u prijímateľa. Najsmutnejšie na tejto veci je, že hanbiť by sa nemali (aspoň nie v prvom rade) oni, ale iní... (1992)

„Szlovákiában szlovákul“ /?/

Az 1992 júliusában Túrócszentmártonban megrendezett 5. Szlovák Ifjúsági Világtalálkozón különösen érdekes volt megfigyelni a magyarul beszélő szlovákjaink részvételének egyes pszichológiai aspektusait. Például azt, hogyan viszonyulnak anyaországunk polgárai az ilyen jelenségekhez a határon túli szlovákok körében. Ők ugyanis lényegében jogosan vetették magyarországi szlovák fiatal-

jaink szemére, hogy miért nem beszélnek egymás között legalább „Szlovákiában szlovákul“. Azok, akiket irritált a magyarországi szlovák fiatalok szájából hallott magyar szó, nem ismerik a mi viszonyainkat. Nem tudják például, hogy a családokban már egyre kevésbé beszélnek a nyelvünket, hogy nincs egyetlen igazán szlovák, sőt még szimmetrikusan kétnyelvű iskolánk se, stb.

Nem nagyon hajlandók az őseik nyelvén beszélni

A szlovákiai szlovákok aztán, elég szerencsétlenül, azt ajánlják, hogy a magyarországi szlovákok vegyenek példát a nyugat-európai vagy tengerentúli szlovákokról. Csakhogy – ahogy erről saját fülünkkel is meggyőződhattünk – az USA-ból, Kanadából, Franciaországból és máshonnan érkezett szlovák fiatalok is gyakran és sok esetben kizárólag nem szlovákul beszélgetnek egymás között, hanem angolul, franciául, németül is. Pedig az ő esetükben a kitelepültek első, második, legfeljebb harmadik generációjáról van szó. Hát akkor mit szóljunk mi, magyarországi szlovákok? Ki lehet egyáltalán megbízhatóan számolni, hogy hány generáció váltotta egymást ezalatt a 250-270 év alatt szlovák vidékeinken? Még ha tudatában vagyunk is annak, hogy nemzetiségünk az utóbbi egy évszázadban került csak ilyen kritikus helyzetbe. Ami a pszichológiai aspektusokat illeti, a szakembereknek is biztos nagy munka lenne feltérképezni, hogy vajon azt, hogy a szlovák fiataljaink nem nagyon hajlandók az őseik nyelvén beszélni, milyen arányban okozza a közömbösség, a nyelv nem kellő ismerete vagy valamilyen pszichológiai komplexusok, esetleg amiatti félelem, hogy hibáik nem találnak megértő fülekre a befogadó közegben. Az a legszomorúbb az egészben, hogy nem nekik (legalábbis nem elsősorban nekik) kellene emiatt szégyenkezniük, hanem másoknak... (1992)

Záatarasy na dvoch brehoch barikády

My, príslušníci mladej generácie „deti slobodného kraja“ sme donedávna poznali ako ozajstné tak aj ideologické či ideové bariéry či barikády skôr zo svojich štúdií ako z vlastných skúseností. Pred niekoľkými rokmi sme síce snívali o tom, že raz snád' aj naša „mierová“, tzv. malá generácia dostane od histórie príležitosť aj na niečo iné ako na „žuvačkovú nudu“. Možno až príliš romanticky sme túžili po prevratných časoch. A teraz, keď nastali, čo si s nimi počneme? Budeme mať silu porátať sa s nimi? Česko-slovenskú nežnú revolúciu, ale snád' aj ten náš maďarský „prevrat“ začali mladí ľudia, ktorí sa nebáli otvorene vystupovať proti moci na uliciach a svojou pribojnosťou neraz zahanbili „dospelákov“. Lenže profesionálni politici a noví Mesiáši si postupne privlastnili „zásluhy“ mladých a tak sa zase všetko skomplikovalo. Na nedávnom valnom zhromaždení Organizácie slovenskej mládeže v Maďarsku sme sa rozhodli v budúcnosti menej politizovať, snád' aj pre uvedené dôvody. Väčšina členov bola tej mienky, že by sme sa mali orientovať skôr na užitočnú zábavu, na spoznávanie našich slovenských obcí, na turistiku, na návštevy kultúrnych podujatí, atď... V znamení toho sme sa aj dohodli, že si zájdeme na Bratislavské jazzové dni, pričom pobyt využijeme aj na stretnutie s našimi zahraničnými štipendistami. 26. októbra 1991 sme sa horko-ťažko zhromaždili na stanici Nyugati. Museli sme prekonať (v živote možno prvýkrát) ozajstné barikády. Taxikári a iní autodopravcovia totiž zatarasili križovatky a mosty nášho hlavného mesta na protest proti zdraženiu benzínu. Keďže s ich akciou sme súhlasili, vedeli sme aj napriek všetkým ťažkostiam, na ktorej strane barikády stojíme. Barikáda s ideovými záatarasami nás v ten istý deň čakala v Bratislave, ale to je už trochu iná historka. V známom internáte v Mlynskej doline, kde som prežil niekoľko

rokov svojho života, mi nakoniec v noci nedali spať verše Alexandra Kormoša, ktoré zhudobnila naša skupina Negatív: „Nepotrebuje me mosty, / ak nás spoja rieky samy... / Buďme hostia našich hostí / na dvoch brehoch barikády!“ (1991)

Torlaszok a barikád két partján

Mi, a fiatal generáció tagjai, „egy szabad ország gyermekei”, a közelmúltig nem saját tapasztalatból, inkább csak tanulmányainkból ismertük az igazi és az ideológiai vagy eszmei korlátokat vagy barikádokat. Néhány évvel ezelőtt álmodoztunk ugyan arról, hogy egyszer talán a mi békében született, ún. kis generációnk is kap a történelemtől esélyt másra is, nem csak a „rágógumi unalomra”. Talán túl romantikusan vágytunk forradalmi időkre. És most, amikor bekövetkeztek, mihez kezdünk velük? Lesz elég erőnk megküzdeni velük? A cseh-szlovák bársonyos forradalmat, de talán a mi magyar rendszerváltásunkat is olyan fiatalok indították el, akik nem féltek nyíltan fellépni a hatalommal szemben az utcákon, és harciasságukkal nemegyszer a felnőtteket is megszégyenítették. Csakhogy a profi politikusok és új messiások fokozatosan kisajátították a fiatalok „érdemeit” és aztán minden újra bonyolulttá vált. A Magyarországi Szlovák Fiatalok Szervezetének legutóbbi közgyűlésén úgy döntöttünk, hogy kevesebbet fogunk politizálni, talán a fenti okok miatt is. A tagok többsége azon a véleményen volt, hogy inkább a hasznos szórakozás irányába kellene elindulnunk, megismerni szlovák településeinket, túrázni, kulturális rendezvényeket látogatni, stb. Ennek jegyében meg is állapodtunk, hogy elmegyünk a Pozsonyi Jazz Napokra, és a kirándulást arra is felhasználjuk, hogy a külföldön tanuló ösztöndíjasainkkal találkozzunk. 1991. október 26-án nagyon nehézkesen gyülekeztünk a Nyugati pályaudvaron. Igazi barikádokon kellett átverekednünk magunkat – életünkben talán először. A taxisok és más közúti fuvarozók ugyanis eltorlaszol-

ták fővárosunk hidjait és főbb útkereszteződéseit a benzin árának emelkedése elleni tiltakozásul. Mivel az akciójukkal egyetértettünk, minden nehézség ellenére tudtuk, hogy a barikád melyik oldalán állunk. Ugyanazon a napon, Pozsonyban, eszmei torlaszokból álló barikád fogadott minket, de ez már egy másik történet. Aztán éjszaka, a Malom-völgy ismert kollégiumában, ahol életem néhány évét töltöttem, nem hagytak aludni Alexander Kormoš verssorai, melyeket együttesünk, a Negatív zenésített meg: „Minek nekünk maguk a hidak, / ha összekötnek minket a folyók... / Legyünk vendégeink vendégei / partjaink barikádjai miatt!” (1991)

Slováci, Maďari, jazyk, zákon a (proti)argumenty

Po blokáde taxikárov v Budapešti koncom októbra 1991 nám nebolo do smiechu ani v Bratislave. Našej skupinke mladých Slovákov z Maďarska ako príslušníkom tiež-národnosti nerobilo problémy vžiť sa do kože tamojších Maďarov, pričom ako Slováci sme si boli vedomí aj niektorých argumentov príslušníkov nášho materského národa. Ale k tomu, aby som ozrejmil onú „ideovú“ barikádu, ktorá na nás čakala v Bratislave, musím byť konkrétnejší. V tom čase na Slovensku rozvírilo vášne rozhodnutie Slovenskej národnej rady o prijatí návrhu koalíciej vlády o slovenskom jazyku ako úradnom. To zároveň znamenalo odmietnutie návrhu jazykového zákona Matice slovenskej, ktorý nepripúšťa „úradnú viacjazyčnosť“. Niekoľko desiatok najmä mladých občanov reagovalo tým, že začalo protestnú hladovku pred budovou SNR, kde boli jej účastníci sústredení na malom oddelenom priestranstve. Náš pobyt na Slovensku nás posilnil v tom, že mladá demokracia priniesla so sebou aj značné posilnenie národného cítienia Slovákov.

Tomu sa musíme tešiť, veď bez zdravého národného sebavedomia Slovákov na Slovensku je nepredstaviteľné posilnenie nášho národnostného sebavedomia. Z druhej strany však hľadanie vinníkov za pocit ohrozenia národnej identity nášho materského národa v nás vzbudilo obavy. Veď aj pouličné rozhovory svedčili o tom, že sa vytvorilo ovzdušie smerujúce proti našim osudovým druhom, teda Maďarom na Slovensku. Vycítili sme to aj z toho, že v Bratislave sme počuli tentokrát na verejných priestranstvách často iba stlmené, akoby vyľakané slová tamojších Maďarov. Vieme, a dokonca na našich oficiálnych stretnutiach sme ich predstaviteľov upozornili na to, že ako príslušníci národnosti by sa mali popri zachovaní vlastného jazyka naučiť a v odôvodnených prípadoch aj používať jazyk väčšinového národa. Lenže nútiť ich k tomu heslami typu „Na Slovensku po slovensky“ a netolerantným prístupom...? Neveríme, že je to jediné možné a prijateľné riešenie, ktoré by sa mohlo presadiť bez akéhokoľvek obmedzenia ich ľudskej dôstojnosti a národnostných práv. (1991)

Szlovákok, magyarok, nyelv, törvény és (ellen)érvek

Miután a taxisok blokád alá vették Budapestet 1991 októberének végén, nem volt nevezhetnékünk Pozsonyban sem. Fialtal magyarországi szlovákokból álló csoportunknak, mint a szintén-nemzetiség képviselőinek, nem okozott különösebb gondot, hogy az ottani magyarok helyébe képzeljük magunkat, ugyanakkor szlovákokként tudatosítottuk anyanemzetünk tagjainak némely érveit is. De ahhoz, hogy megvilágítsam azt az „eszmei” barikádöt, ami Pozsonyban várt minket, konkrétan kell fogalmaznom. Abban az időben a Szlovák Nemzeti Tanács azon döntése gerjesztett indulatokat Szlovákiában, mely a koalíciós kormány javaslatát fogadta el a szlo-

vák nyelv hivatalossá tételéről. Ez egyben azt is jelentette, hogy elutasították a Matica slovenská nyelvtörvény-javaslatát, amely nem tenné lehetővé a „hivatalos többnyelvűséget”. Néhány tucat, főként fiatal állampolgár úgy reagált erre, hogy éhségstrájkba kezdett a SzNT épülete előtt, ahol a résztvevők egy kisebb elzárt területen tömörültek. Szlovákiai tartózkodásunk megerősített bennünket abban, hogy a fiatal demokrácia magával hozta a szlovákok nemzeti érzéseinek jelentős megerősödését is. Ennek örülnünk kell, hisz a szlovákiai szlovákok egészséges nemzeti öntudata nélkül elképzelhetetlen a mi nemzetiségi öntudatunk megerősödése. Másrészt viszont a bűnbakkeresés azért, mert úgy érzik, veszély fenyegeti anyanemzetünk nemzeti identitását, aggodalmat keltett bennünk. Hisz az utcai beszélgetések is arról tanúskodtak, hogy kiéleződött a sorstársainkkal, azaz a szlovákiai magyarokkal szembeni hangulat. Kiéreztük ezt abból is, hogy Pozsonyban ekkor a közterületeken gyakran csak tompított, mintha ijedt szavakat hallottunk volna az ottani magyaroktól. Tudjuk, és hivatalos találkozóinkon figyelmeztettük is a képviselőiket arra, hogy egy nemzetiség tagjaiként a saját nyelvük megőrzése mellett meg kellene tanulniuk, és indokolt esetekben használniuk is kellene a többségi nemzet nyelvét. Csakhogy a „Szlovákiában szlovákul” típusú jelszavakkal és intoleranciával kényszeríteni őket erre...? Nem hiszük, hogy ez az egyetlen és elfogadható megoldás, amely emberi méltóságuk és nemzetiségi jogaik bármilyen korlátozása nélkül érvényesülhetne. (1991)

Mali by sme vydávať (aj) kazety a platne

Pri najrozličnejších príležitostiach a aj na rôznych oficiálnych fórach v poslednom čase nestačím zdôrazňovať, nakoľko by bolo pre upevňovanie našej slovenskej identity a rozvíjanie svojráznej kultúry

Slovákov v Maďarsku dôležité konečne začať pravidelne vydávať nielen knižné a iné publikácie, ale aj kazety a platne. Konkrétne by malo ísť o sériu nahrávok vydaných na audiokazetách, ale prípadne aj na gramofónových a teraz už najmä na CD-platniach. Nemalo by sa však pritom zabúdať ani na videokazety s netradičnými literárnymi a folklórnymi „videoklipmi“. Slovom, postupne by bolo naším povydávať celé naše kultúrne bohatstvo, od tých najtradičnejších až po najnovšie oblasti, odvetvia či smery. Bez vhodných tzv. audiovizuálnych pomôcok je dnes už nepredstaviteľná účinná výchovno-vzdelávacia práca; pre novšie generácie to, čo nie je dostupné na kazetách či platniach (nehovoriac o počítačových monitoroch), akoby vôbec neexistovalo a nevelmi má šancu dostať sa do ich sveta, väčšinou bežne vybaveného takými „výdobytkami technickej revolúcie“ ako je jednoduchý magnetofón, gramofón, videozariadenie, osobný počítač či CD-prehrávač. V časoch, keď každá škola má byť zapojená na medzinárodnú počítačovú sieť Internet, keď deti sa takmer skôr naučia narábať so spomínanými technickými zariadeniami ako čítať, písať a počítať, teda v takejto dobe je prinajmenšom nemúdre rozmyšľať iba v tradičných pomôckach a v desaťročia zaužívaných formách. Napríklad klasické tlačené slovo má síce naďalej svoje čaro a splňa celý rad nenahraditeľných funkcií, ale zďaleka nestačí, ak napríklad naša literatúra zostane iba „na papieri“. A snáď v oveľa väčšej miere sa to vzťahuje na naše tance a piesne. Vydávanie hodnôt Slovákov v Maďarsku na moderných „zvukových a obrazových nosičoch“ sa však, žiaľ, nachádza ešte v plienočkách a ani to nie v tých novších, nepriepustných, na jednorazové použitie. Neobstojí ani výhovorka, že niet na to finančných prostriedkov, totiž zhotovenie a vydanie kazety nestojí viac peňazí ako jediný väčší kolektívny výlet alebo niekoľko vystúpení vo vzdialenejších končinách krajiny. Náklady sa pritom dajú znížiť aj uvedením mien sponzorov na obálke kazety, nájdením lacnejších možností nahrávania a rozmnožovania materiálu a ďal-

šími šikovnými ľahmi. Napríklad tým, aby produkt bol evidovaný a označovaný za učebnú pomôcku a teda aj zdanený výhodnejšie ako bežný tovar na predaj. No a napokon aj z toho predaja by sa čo-to mohlo vrátiť. (1998)

Kazettákat és lemezeket is ki kellene adnunk

A legkülönbözőbb alkalmakkor és különböző hivatalos fórumokon sem győzöm az utóbbi időben hangsúlyozni, hogy szlovák identitásunk megszilárdítása és a magyarországi szlovákok sajátos kultúrájának fejlesztése szempontjából mennyire fontos lenne, hogy elkezdjünk végre rendszeresen kiadni kazettákat és lemezeket is, ne csak könyveket és egyéb kiadványokat. Konkrétan hangkazettákon, de esetleg hanglemezeken, illetve most már inkább CD lemezeken kiadott hangfelvételek sorozatára gondolok. Nem szabadna ugyanakkor megfeledkeznünk a nem hagyományos irodalmi és folklór „videóklípeket” tartalmazó videokazettákról sem. Szóval fokozatosan ki kellene adnunk teljes kultúrkincsünket, a leghagyományosabb területektől, ágazatoktól és irányoktól kezdve a legmodernebbekig. Megfelelő ún. audiovizuális segédanyagok nélkül ma már elképzelhetetlen a hatékony oktató-nevelő munka; ami nem hozzáférhető kazettán vagy lemezen (a számítógép monitorjáról már nem is beszélve), az az újabb generáció számára már mintha nem is létezne és esélye sincs nagyon bekerülni az ő világukba, melynek megszokott felszerelési tárgyai az olyan „forradalmi technikai vívmányok”, mint az egyszerű magnetofon, lemezjátszó, videóberendezés, személyi számítógép vagy CD-lejátszó. Manapság, amikor minden iskola kapcsolódni készül az Internet nemzetközi számítógépes hálózathoz, amikor a gyerekek szinte hamarabb tanulják meg kezelni az említett műszaki berendezéseket, mint írni,

olvasni és számolni, tehát egy ilyen korban legalábbis oktalanság csak a hagyományos segédeszközökben és évtizedek óta bevett formákban gondolkodni. Például a klasszikus nyomtatott szónak megvan még ugyan a varázsa, és egy sor pótolhatatlan funkciót is betölt, de távolról sem elég, ha például az irodalmunk csak „papíron” marad fenn. És talán még sokkal inkább vonatkozik ez a táncainkra és dalainkra. A magyarországi szlovákok kincseinek modern „kép- és hanghordozókon” történő kiadása, sajnos, még csak gyerekcipőben jár... Az a kifogás sem helytálló, hogy erre nincs pénz, ugyanis egy kazetta előállítására és kiadása nem kerül többbe, mint egyetlen nagyobb csoportos kirándulás vagy néhány fellépés az ország távolabbi szegleteiben. A költségek ráadásul csökkenthetők is azzal, ha szponzorok nevét tüntetjük föl a kazetta borítóján, olcsóbb lehetőségeket találunk a felvételek elkészítésére és a sokszorosításra, és további ügyes húzásokkal. Például azzal, ha a termék felkerülne a taneszközjegyzékre és mint ilyennek az adózása is kedvezőbb lenne a hétköznapi árucikkénél. És végső soron az árusításból is megtérülhetne ez-az. (1998)

Plytká orba / Čo si počat' so slobodou bez peňazí?

Z hľadiska presadzovania práv národností žijúcich v našej krajine do každodennej praxe snád' najväčším prínosom spoločensko-politických zmien uplynulého zhruba desaťročného obdobia a demokratizácie spoločnosti (vrátane tzv. menšinovej) je skutočnosť, že už nie iba „niekoľko radikálov“ odmieta dvojtvárne a formálne riešenia. Plytká orba na národnostnom poli bije do očí čoraz širším vrstvám – pochopiteľne, v prvom rade národnostného obyvateľ-

stva. Dokonca už aj politika si začína uvedomovať, že ak chceme zachrániť to, čo sa ešte vôbec dá (vôbec nie „len“ v záujme národností, ale aspoň rovnako aj väčšinového národa), bez ráznych a veľmi konkrétnych opatrení to nepôjde. Bez vytvorenia ozajstných národnostných škôl a ďalších základných inštitúcií menšín totiž naďalej sa bude nanajvýš hovoriť o kultúrnej autonómii.

Chýba politická vôľa a finančné garancie

Rozvinutie plnohodnotného národnostného života u nás vraj už nemá žiadne politické prekážky. Napriek častým prejavom politickej neochoty by sme chceli veriť, že je tomu naozaj tak. Čo si ale počať so slobodou bez peňazí? Veď prekážky finančného charakteru môžu byť závažnejšie, než tie údajne prekonané politické. Márne sú aj tie najúprimnejšie snahy zamerané na skvalitnenie zďaleka nie dokonalého systému národnostných samospráv, na riešenie priameho parlamentného zastúpenia národností a ďalších akútnych menšinových problémov v prípade, ak v skutočnosti naďalej chýba politická vôľa a najmä nijako sa nenachádzajú zdroje na zabezpečenie finančných garancií. V takomto prípade škoda reči... – aj pokiaľ ide o vylepšovanie právnych noriem, v ktorých a najmä od ktorých sa odráža život národností. K rozvinutiu národnostného verejného života a činnosti menšinových volených zborov chyba v prvom rade stabilný finančný základ, bez ktorého ani tie najzákladnejšie podmienky fungovania sa nedajú zabezpečiť na žiaducej úrovni. Navyše prácu na – zlými právnymi predpismi a aj rôznymi inými spôsobmi – podmíňovanom národnostnom poli neraz a na nejednom mieste strpčuje odmietavý postoj „mocipánov – malých kráľov“, ktorých nedokáže dojať ani najnovší súpis právomocí menšinových samospráv či neustále odvolávanie sa na menšinový zákon, v súčasnom znení ktorého si bez najmenej námahy nájdú svoje brán(k)y či zadné dvierka. (2000)

Sekély szántás / Mihez kezdünk a szabadsággal pénz nélkül?

Az országunkban elő nemzetiségek jogainak mindennapi gyakorlatban történő érvényesítése szempontjából talán az az elmúlt nagyjából egy évtizedben lezajlott társadalmi-politikai változások és a társadalom demokratizálódásának legnagyobb hozadéka, hogy már nemcsak „néhány radikális” utasítja el a kétarcú és hamis megoldásokat. A nemzetiségi területen zajló sekély szántás egyre szélesebb rétegeknek szembetűnő – persze elsősorban a nemzetiségi lakosság köreiből. Sőt mostanában már a politikusokban is kezd tudatosulni, hogy ha meg akarjuk menteni, amit még egyáltalán lehet (és egyáltalán nem „csak” a nemzetiségek érdekében, hanem legalább ugyanennyire a többségi nemzet érdekében is), akkor határozott és nagyon konkrét intézkedések nélkül ez nem fog menni. Valódi nemzetiségi iskolák és a kisebbségek további alapvető intézményeinek létrehozása nélkül ugyanis továbbra is legfeljebb beszélni fogunk a kulturális autonómiáról. A teljes értékű nemzetiségi élet kialakulásának állítólag már nincs semmilyen politikai akadálya. A politikai szándék hiányának gyakori megnyilvánulásai ellenére szeretnénk azt hinni, hogy ez tényleg így is van. De mihez kezdünk a szabadsággal pénz nélkül? Hisz az anyagi jellegű akadályok súlyosabbak lehetnek, mint az állítólag leküzdött politikaiak. Még a távolról sem tökéletes nemzetiségi önkormányzati rendszer tökéletesítésére, a nemzetiségek közvetlen parlamenti képviseletének és további akut kisebbségi problémák megoldására irányuló legőszintébb törekvések is hiábavalók, ha a valóságban továbbra is hiányzik a politikai akarat és főként sehogy sem találunk forrást a pénzügyi garanciák biztosítására. Ilyen esetben kár a szóért... – még ha azon jogi normák kijavításáról van is szó, amelyekben a nemzetiségi élet megmutatkozhat és főleg amelyekből kiindulhat. A nemzetiségi

közélet és a választott kisebbségi testületek felvirágoztatásához elsősorban a stabil pénzügyi alap hiányzik, amelyek nélkül a működés legalapvetőbb feltételei sem biztosíthatóak kellő színvonalon. Ráadásul a – rossz jogszabályokkal és egyéb más módokon is – aláaknázott nemzetiségi területen végzett munkát nemegyszer és nem egy helyen keseríti meg a „hatalmaskodók – kiskirályok” elutasító hozzáállása, akiket a kisebbségi önkormányzati jogkörök legújabb jegyzéke vagy a kisebbségi törvényre történő minduntalan hivatkozás sem hat meg, sőt ez utóbbi hatályos változatában a legkisebb erőfeszítés nélkül is megtalálhatják a kiskapuikat vagy hátsó ajtóikat. (2000)

Nemyslel som... / Kauza Mlynky

Od tej chvíle, ako som 21. marca 2008 na portáli luno.hu spustil svoj článok Protislovenský útok – Vyhánajú Slovákov zo Slovenského domu, moja rodná dedina sa stala symbolom, postavenie miestnej Slovače sa (aj) v rečiach niektorých politikov spájalo s ďalším osudom Slovákov v Maďarsku. Prítom v ten marcový deň som nemyslel na nič viac a na nič menej, iba na to, že to musím napísať. Napriek všetkému. Sú chvíle, keď taktne mlčať je najväčším hriechom. Nebolo ťažké predpovedať, že kvôli tým riadkom ma budú obviňovať, že budú na mňa poukazovať ako na nespratníka, buriča a zradcu. Nemyslel som si, že po 25-ročnom novinárčení práve píšem článok, prvý a zrejme aj posledný, z ktorého budú uvádzať doslovné citáty tlačové agentúry, denníky, týždenníky, internetové portály, rozhlasové a televízne stanice. Pôvodne to mal byť iba akýsi podkladový materiál a základ vyhlásenia našej miestnej slovenskej samosprávy. Nemohol som prítom nemyslieť na riziká, napríklad na to, že ak nebudeme dost’ „merkuvať”, ľahko sa môžeme stať

nástrojom, zneužívaným z rôznych strán na vlastné zviditeľňovanie sa, zohrievania si polievočky či pečenia si svojej slaninky. Nemyslel som si, že z toho vznikne až natoľko prepolitizovaná kauza, medzištátna aféra, ktorá nám, ako Slovákom v Mlynkoch a vôbec v Maďarsku, môže rovnako pomôcť, ako aj škodiť. Pomôcť v tom zmysle, že mnohí si až teraz začínajú uvedomovať, že (ešte) sme, že nás nemôžu len tak odpísať. Škodiť preto, lebo s väčšou-menšou dávkou zlomyseľnosti sa to ľahko dá obrátiť aj proti nám. V žiadnom prípade si neželáme byť tým spomínaným zneužívaným nástrojom, nechceme nič iné, iba korektný prístup a uspokojujivé riešenie problému. Akože nemôžeme na seba brať ani ťarchu a následky toho, čo sme nie my zapríčinili, čo sme nie my urobili a čo sme nie my povedali. Nemyslel som si, ale teraz si to už dostatočne uvedomujem, že ide o precedens. Či môžu s nami, čo môžu s nami a dokedy môžu s nami... (2008)

Nem gondoltam...

A pilisszentkereszti Szlovák ház ügye

Attól a pillanattól kezdve, hogy 2008. március 21-én a luno.hu portálon útjára engedtem a Szlovákellenes támadás – Elűzik a szlovákokat a Szlovák Házból című cikkemet, szülőfalum szimbólum-má vált, a helyi szlovákság helyzete néhány politikusi beszédben (is) összekapcsolódott a magyarországi szlovákok további sorsával. Közben én azon a márciusi napon nem gondoltam se többre, se kevesebbre, csak arra, hogy ezt meg kell írnom. Mindenek ellenére. Vannak pillanatok, amikor a tapintatos hallgatás a legnagyobb bűn. Nem volt nehéz megjósolni, hogy azokért a sorokért megvádolnak majd, hogy bajkeverőként, lázítóként és árulóként mutogatnak majd rám. Nem gondoltam, hogy 25 évnyi újságíróskodás után épp egy olyan cikket írok, nyilvánvalóan először és utoljára, amelyből szó szerinti

idézeteket közölnek a távirati irodák, napi- és hetilapok, internetes portálok, rádió- és tévéállomások. Eredetileg csak egy háttéranyag lett volna és helyi szlovák önkormányzatunk nyilatkozatának az alapja. Közben nem lehetett nem gondolnom a kockázatokra, például arra, hogy ha nem figyelünk eléggé oda, könnyen válhatunk a különböző oldalakhoz tartozók kezében eszközzé, amellyel visszaélhetnek, miközben csak a saját ismertségüket akarják növelni vagy a saját pecsenyéjüket sütögetik. Nem gondoltam, hogy ebből egy ennyire átpolitizált ügy, egy államközi botrány lesz, amely egyaránt segíthet és árthat is nekünk, pilisszentkereszti szlovákoknak és a magyarországi szlovákoknak általában. Abban az értelemben segíthet, hogy sokan csak most kezdik tudatosítani, hogy (még) vagyunk, hogy nem írhatnak le minket csak úgy. Ártani pedig azért árthat, mert több-kevesebb rosszakarattal ez könnyen ellenünk is fordítható. Semmi esetre sem kívánunk az az említett eszköz lenni, amivel visszaélnék, nem akarunk semmi mást, csak korrekt hozzáállást és a probléma megnyugtató megoldását. Merthogy nem vállalhatjuk magunkra annak terheit és következményeit, amit nem mi okoztunk, amit nem mi tettünk és amit nem mi mondtunk. Nem gondoltam, de most már kellő mértékben tisztában vagyok azzal, hogy precedensről van szó. Hogy lehet-e velünk, mit lehet velünk és meddig lehet velünk... (2008)

NeRepublika – Národ vyslovene na etnickom základe

Vôbec ma neprekvapuje, že u nás, v Maďarsku sa až toľkí búria proti novej ústave a proti vypusteniu republiky z názvu krajiny. Dvojtretinová parlamentná väčšina totálne ignorujúca svoju opozíciu a vláduca vyslovene autokraticky totiž aj podľa mňa zašla

príliš ďaleko. Jednostranné, drastické, ani zďaleka ani zblízka nie demokratické kroky by ľudia znášali ťažko aj v tom prípade, keby sa im inak žilo dobre. Avšak aby v tejto hlbokoj hospodárskej kríze, na okraji finančného krachu štátu vládna garnitúra sústreďovala svoju energiu na akýsi symbolický boj či revolúciu (ako to sami nazývajú) prakticky proti celému svetu, je hriechom. To čo ma osobne skôr prekvapuje, je skutočnosť, že akosi nikomu, dokonca ani okolitým krajinám, ktorých by to mohlo dráždiť, v úvodnej časti nového základného zákona Maďarska nebije do očí odvolávka na teóriu svätej koruny. Ako príslušníka slovenskej menšiny v Maďarsku ma môže zrejme právom znepokojiť skôr to, že v novom zákone zákonov sa kladie väčší dôraz na národ ako v starej ústave, pričom človek nemôže vedieť, kedy ide o etnický a kedy o politický národ, nehovoriac o tom, že preambula (národné vierovyznanie) základného zákona definuje maďarský národ vyslovene na etnickom základe. (2011)

NemKöztársaság – A kifejezetten etnikai alapú nemzet

Egyáltalán nem lep meg, hogy nálunk, Magyarországon már annyian lázadoznak az új alkotmány ellen és azért, mert a köztársaságot kihagyták az ország nevéből. Az ellenzékét totálisan ignoráló és kifejezetten autokrata módon kormányzó kétharmados parlamenti többség szerintem is túl messzire ment. Az egyoldalú, drasztikus, távolról és közelebbről nézve sem demokratikus lépéseket az emberek akkor is nehezen viselnék, ha egyébként jól élnének. Ám hogy ebben a mély gazdasági válságban, az állam pénzügyi csődje szélén a kormányzat egy szimbolikus harcra vagy (ahogy maguk nevezik) forradalomra összpontosítsa az energiáját, gyakorlatilag az egész világgal szemben, az bűn. Számomra inkább az a tény meglepő, hogy valahogy senkinek, még a szomszéd államoknak sem szúrja

a szemét (pedig őket igazán izgathatná) Magyarország új alaptörvényének bevezető részében a Szent Korona-tanra való hivatkozás. Mint a magyarországi szlovák kisebbség tagját engem inkább az nyugtalaníthat joggal, hogy az új törvények törvényében nagyobb hangsúlyt fektetnek a nemzetre, mint a régi alkotmányban, miközben az ember nem tudhatja, hogy mikor van szó etnikai és mikor politikai nemzetről, nem is beszélve arról, hogy az Alaptörvény Preambuluma (Nemzeti Hitvallása) a magyar nemzetet kifejezetten etnikai alapon definiálja. (2011)

Vaša kultúra bez našej a naša bez vašej

„Čím by bola vaša kultúra bez našej?“ – kladú si neraz vyčítavé, v podstate hanlivo a prozaicky primitívne myslené kvázi básnické otázky niektorí nežičliví predstavitelia našich stredoeurópskych, postuhorských národov či národností. Pritom po minimálne niekoľko storočnom (ak už nie tisícročnom), miliónmi viditeľných a neviditeľných spojiviek poprepletanom dobrovoľnom a občas aj nútenom, nielen tak vedľa seba, ale skutočne a doslova spoločnom, súžití v tejto odjakživa mnohonárodnostnej Karpatskej kotline už aj prísne vymedzovanie onoho „vaše“ a „naše“ sa ukazuje nielen zbytočným, ale aj nemožným. Navyše, ak sme nadostač kultúrni, tak potom najmä v kultúrnej oblasti si jednoducho nemáme navzájom čo vyčítať, nemáme prečo jeden druhého urážať. Uvedomujem si pritom, že dnešná šialená doba každodenných neistôt a slovných útokov, obrán a sebazaprení nijako nežičí multikultúrnym, interetnickým snaženiam a politickej korektnosti, ale zato predsa... Zdravý rozum a úprimná srdečnosť ako normálnosť by sa občas mali dostať na povrch. Mali by sme teda byť aspoň chvíľami dostatočne múdri na to, aby sme to celé očistili od nánosov, otočili správnym smerom.

Povedzme tým, že sa vžijeme do kože toho druhého. V takomto prípade aj tá spomínaná otázka „Čím by bola vaša kultúra bez našej?“ sa takmer automaticky zmení na sebaironické vzdychnutie: „Čím by bola naša kultúra bez vašej?“ (2019)

A ti kultúrátok a miénk nélkül és a miénk a tiétek nélkül

„Mi lenne a ti kultúrátok a miénk nélkül?” – teszik fel a nemegyszer szemrehányó, lényegében sértő és prózaian primitív kvázi költői kérdést a Közép-Európában, a történelmi Magyarországon élt népek utódnemzeteinek és -nemzetiségeinek némely rosszindulatú tagjai. Közben a minimum néhány évszázados (ha már nem ezeréves) önkéntes és néha kényszerű együttélést (és nemcsak afféle egymás mellett élést) követően, amit látható és láthatatlan kötelékek milliói szőnek át, ebben a kezdettől fogva soknemzetiségű Kárpát-medencében már a „tiétek” és a „miénk” szigorú körülhatárolása is nemcsak fölöslegesnek, hanem lehetetlennek is tűnik. Ráadásul, ha eléggé kulturáltak vagyunk, akkor épp a kultúra területén nincs mit egymás szemére hányunk, nincs miért egymást sértegetnünk. Tisztában vagyok persze azzal, hogy a mindennapi bizonytalanságok és szóbeli támadások, védekezések és önmegtagadások mai őrült kora egyáltalán nem kedvez a multikulturális, interetnikus törekvéseknek és a politikai korrektségnek, de azért mégis... A józan észnek és őszinte szívélyességnek, mint normalitásnak, azért néha a felszínre kellene törnie. Legalább időnként elég bölcsnek kellene lennünk ahhoz, hogy ezt az egészet megtisztítsuk a hordalékoktól és a megfelelő irányba állítsuk. Például úgy, hogy a másik helyébe képzeljük magunkat. Ilyen esetben az említett „Mi lenne a ti kultúrátok a miénk nélkül?” kérdés is szinte automatikusan változna önironikus sóhajjára: „Mi lenne a mi kultúránk a tiétek nélkül?” (2019)

Náš páví krúžok ako stabilný prvok a trvalá hodnota

Ľudové piesne postupne strácajú svoje prirodzené spoločenské pozadie. Toto konštatovanie sa vo zvýšenej miere vzťahuje na našu Slovač, pôvodné piesne ktorej nadnes žijú viac-menej už iba v pamäti staršej generácie. Úlohu pestovania a rozširovania ľudových piesní prevzali v prvom rade kolektívy našich ľudových spevákov – pávie krúžky. Za skutočnosť, že piesne našich predkov ešte úplne nevymreli, môžeme teda vo veľkej miere ďakovať práve ich oduševneným členom. Podľa všetkého najstarším pávím krúžkom Slovákov v Maďarsku je mlynský. Je všeobecne známe, že tento náš podpilišsky spevácky kolektív, Slovenský páví krúžok v Mlynkoch už dlhé desaťročia patrí medzi najlepších a najúspešnejších reprezentantov a interpretov tradičnej kultúry Slovákov v Maďarsku. Mlynski speváci vykonali a dodnes vykonávajú veľmi užitočnú a významnú činnosť v prospech našej národnosti, predstavujúc stabilný prvok v pestovaní trvalých hodnôt v kultúrnom živote našej Slovače. Členovia pávieho krúžku – na potešenie nemalého tábora ich obdivovateľov – obetujú značnú časť svojho voľného času nacvičovaniu a predstavovaniu slovenských ľudových piesní Pilišanov. Prinášajú pritom „česť a slávu“ nielen svojej rodnej obci, ale i širšiemu kolektívu, celej našej národnosti. Slovenský páví krúžok v Mlynkoch od roku 1965 nepretržite vykonáva veľmi užitočnú a významnú činnosť v prospech Mlynčanov, Pilišanov a celej našej národnosti. Ide o kolektív, ktorý vytvárajúc trvalé hodnoty v našom kultúrnom a spoločenskom živote sa stal pojmom. Vďaka tomu, že neúnavne pestuje naše vzácne tradície, pridrižiava sa slovenským koreňom, láske k slovenčine a slovenskosti, pestuje a sprostredkúva dedičstvo našich predkov: autentické, ničím iným nenahraditeľné ľudové piesne niekdajších Pilišanov. (1995)

A pávakörünk mint stabil elem és tartós érték

A népdalok fokozatosan veszítik el természetes társadalmi hátterüket. Ez a megállapítás fokozottan érvényes szlovákságunkra, melynek eredeti dalai napjainkban többé-kevésbé már csak az idősebb generáció emlékezetében élnek. A népdalok ápolásának és terjesztésének feladatát elsősorban népi énekeseink csoportjai, a pávakörök vették át. Azt, hogy őseink dalai még nem haltak ki teljesen, tehát nagy mértékben pávaköreink lelkes tagjainak köszönhetjük. Minden valószínűség szerint a pilisszentkereszti a magyarországi szlovákok legrégebbi pávaköre. Közismert, hogy ez a pilisi énekegyüttes, a Pilisszentkereszti Szlovák Pávakör, már évtizedek óta a magyarországi szlovákok hagyományos kultúrájának legjobb és legsikeresebb képviselői és előadói közé tartozik. A pilisszentkereszti énekesek nagyon hasznos munkát végeztek és végeznek máig nemzetiségünk javára, stabil elemet jelentve szlovákságunk kulturális élete tartós értékeinek megőrzésében. A pávakör tagjai – csodálóiik nem kis taborának legnagyobb öröme – szabadidejük jelentős részét áldozzák a pilisi szlovák népdalok gyakorlására és bemutatására. Így nemcsak szülőfalujuknak hoznak „nagyobb dicsőséget”, hanem a szélesebb közösségnek, egész nemzetiségünknek is. A Pilisszentkereszti Szlovák Pávakör 1965 óta folyamatosan nagyon hasznos és jelentős tevékenységet végez a szentkereszti, pilisiek és nemzetiségünk egésze javára. Olyan közösségről van szó, amely tartós értékeket létrehozva fogalommal vált kulturális és társadalmi életünkben. Köszönhetően annak, hogy fáradhatatlanul ápolja értékes hagyományainkat, ragaszkodik a szlovák gyökerekhez, a szlovák nyelv és a szlovákság szeretetéhez, ápolja és közvetíti őseink örökségét: az egykori pilisiek autentikus, semmi mással nem pótolható népdalait. (1995)

Korene sú pod zemou

Snívало sa mi zase o samých starých veciach: starý domček, staré postele, staré obrazy svätých na stene a starí rodičia so starými starosťami. Nevieam, či je to len náhoda (asi nie), ale tieto zlomkovité staré zábery z detstva sa točia v mojej hlave stále okolo postavy starého otca. Ani neviem, v ktorom roku a ako zomrel. Pamätám sa však na hrmot hrúd, ktoré tak nemilosrdne padali na jeho rakvu. Každý plakal na tom pohrebe, len ja som nemohol. Ja som starého otca nikdy nepochoval. Pre mňa bude žiť, pokým sa budem pamätať na kytičku lesných jahôd, alebo na prvú cigaretu, čo som dostal od neho – pokiaľ ma niekam viaže jeho pamiatka. Viem, že kým sme nemali televízor, za dlhých večerov nám starý otec rozprával svoje pravdivé rozprávky o svojej mladosti, o talianskom fronte, o našej dedine a o horách. Rozprával nám aj o tom, „jak sa naučil uhersky“. Nerozumel som to posledné slovo. Ani to, že ten cigán, čo nám prišiel pod okno hrať na husliach, prečo hovorí tak čudne, inak ako ostatní v našej dedine. Mnohým veciam som nerozumel ani neskôr, keď ma v škole naučili po maďarsky lepšie ako po slovensky, a je ešte kopa vecí, ktoré nechápem dodnes. Nerozumiem napríklad, prečo si bol starý otec taký istý v tom, že to, čo zasadil, aj vyrastie. Pamätám sa, ako starostlivo vyberal miesto na dvore, aby každému z nás zasadil jeden stromček, na ktorý sme časom aj zabudli. Až nedávno som si pripomenul aj tie naše stromčeky. Pozrel som si ich. Naozaj vyrástli. Niečo ma predsa len trápi: nevidím korene. (1985)

A gyökerek a föld alatt vannak

Már megint csupa régi dologról álmodtam: a nagyszülői ház, a régi ágy, a szentképek a falon és maguk a nagyszülők, az ő mindennapi gondjaikkal. Nem tudom, hogy ez csak a véletlen műve-e (talán nem), de gyermekkorom emléktöredékeinek pillanatfelvételén leginkább nagyapám alakja jelenik meg. Azt sem tudom, melyik évben és hogyan halt meg. A koporsójára zúduló föld rettenetes dübörgésére viszont emlékszem. Mindenki sírt a temetésén, csak én voltam képtelen rá. Nagyapámat én soha nem temettem el. Bennem addig fog élni, amíg képes leszek emlékezni a kabátomra kitézőtt erdei szamóca csokorra, vagy az első cigarettára, amivel ő kínált meg, vagyis amíg valamilyen ténylegesen megélt pillanathoz tudom kötni alakját. Emlékszem, amíg nem volt otthon tévénk, nagyapám a hosszú estéken igaz történeteket mesélt nekünk az ifjúságáról, az olasz frontról, a falunkról és a hegyekről. Arról is mesélt (persze pilisi szlovákul), hogyan tanult meg magyarul, azaz „uher-sky”. Ezt az utolsó szót nem értettem. Mint ahogy azt sem, hogy az a cigány, aki az ablakunk alatt játszott hegedűjén, mért beszél olyan furcsán, másképp, mint ahogy mi. Sok mindent később sem értettem. Például azt, amikor az iskolában jobban megtanítottak a magyarrá, mint a szlovákra, és még van egy sor dolog, amit máig sem értek. Például azt sem értem, mért volt nagyapám olyan biztos abban, hogy az, amit elültet, ki is fog hajtani. Emlékszem, milyen gondosan választotta ki a helyet az udvaron, ahová mindnyájunknak ültetett egy-egy fát. Ezekről idővel teljesen elfeledkeztünk. Nekem is csak nemrégiben jutottak eszembe. Megnéztem őket. Tényleg nagyra nőttek. Valami azonban mégis nyugtalanít: nem látom a gyökereket. (1985)

Doslov

Buričský guru s cnosťami pokorného intelektuála: fenomén slovenskosti v zjavení Imra Fuhla

(Mimožánrová skica jednej z najznamenitejších a najviac
zapamätateľných osobností spomedzi mojich priateľov
– Sloveniek a Slovákov v Maďarsku)

Namiesto motto:

„Po mnoho desaťročí sa zapodievame tým, že seba i iných presvedčujeme o tom, že sme. Ešte naša slovenská reč žije a k tomu – bude žiť naveky. Chvalabohu žijeme. Skala puká, dub sa láme, ale my stojíme stále pevne, stojíme a budeme stáť, sme a budeme, existujeme a budeme existovať. Tvrdíme to úpenlivo a vytrvalo a vzdorovite: nielenže to zo vzdoru hovoríme, aj existujeme akosi zo vzdoru: svojou existenciou dokazujeme, že sme: je to číra existencia pre existenciu. To preto, lebo – ako je to všeobecne a dávno známe – nemáme dejiny, a ak ich aj máme, nie sú naše vlastné. A ak aj sú naše vlastné, nevladneme ich, totiž nežijú ustavične v našom podvedomí, nie sú onou maltou, ktorá udržiava pokope murivo národnej budovy.“

Vladimír Mináč:
Dúchanie do pahrieb (1970)

Medzi Slovákami v Maďarsku je ako šafranu tých, ktorí by ho nepoznali. Napokon, aj jeho oslovenie zľudovelo. „*Náš Imro*“ či „*Imriško*“. Ja som ho sprvu čítal v starom dobrom formáte „*Ludoviek*“. Potom som o ňom veľa počul. A keď sme si pred jedenástimi rokmi stisli po prvý raz pravice, v očakávaní každého ďalšieho stretnutia som intuitívne vytušil, že nielenže mám do činenia s horliacim pre slovenskú vec človekom s citlivým oscilovaním na hrane osobnej odvahy,

žurnalistickej uvážlivosti a individuálnej občianskej statočnosti, čo v prienikoch jeho viac ako 40-ročných aktivít potvrdzuje, ale aj s budúcim priateľom s registrom pridaných človečenských hodnôt.

Fasáda „multitalentu“ zrela na bratislavskej Štúrovej ulici

Kedysi v 80. rokoch minulého storočia patrila *Leningradská ulica* k najfrekventovanejším v bratislavskom *Starom meste*. Na mieste, kde v jej hornej časti – dnes už na *Laurinskej ulici* – vyúsťuje pasáž z Gorkého, bola kedysi *predajňa zahraničnej tlače*. Pravidelne bola obliehaná návalmi: to keď dámy raz do mesiaca ukojili svoje módné chůtky na objednaný západonemecký časopis *Burda*, každý piatok zasa priaznivci rakúskej verejnoprávnej televízie ORF čakali na rozšírené vydanie denníka rakúskych komunistov *Volksstimme* s priloženým týždňovým TV-programom. A tak dokola. Lenže, a čo bolo podstatné, prakticky za pár korún som si do neďalekej redakcie denníka *Šport* na *Volgogradskej ulici*, kde som vtedy pôsobil, odnášal odtiaľto dennodenne „*informačný balík*“, ktorý tvorili noviny a časopisy z vtedajšieho Sovietskeho zväzu, Juhoslávie, ale aj Poľska, NDR či Maďarska.

Okrem denníka *Népsport* a týždenníka *Képes Sport* som často, aj zo zvedavosti (O čom že sú tí naši Slováci v Maďarsku...? – aj preto, že v tých rokoch boli ešte čulé naše rodinné kontakty s dolnozemským *Pitvarošom*) siahal práve po *Ludových novinách*. Prečo to nepovedať, hoci ide o môj subjektívny čitateľský aj žurnalistický vkus – formátované na novinovom papieri sa mi vtedajšie „*Ludovky*“ zdali byť príťažlivejšie. Obsahovo boli plnšie, tematicky nápaditejšie – vari aj preto, že aktívna generácia autorov a spolupracovníkov bola ešte „pri živote“, graficky variabilnejšie a teda aj vynaliezavejšie. Už iba myšlienkové paberky zostali na tie časy, keď ešte študent žurnalistiky *Filozofickej fakulty UK Imro Fuhl* na

poschodiach nevlúdnej sivej budovy katedry na Štúrovej ulici oproti „novinárskej“ kaviarni *Tulipán* začal vpisávať do titulu, ktorý starne zasa so mnou (Ľudové noviny vyšli v roku 1957 v Budapešti v októbri o týždeň skôr, ako som sa ja narodil v Bratislave), div nie svoj celoživotný príbeh „*permanentného slovenského buriča v Maďarsku*“.

A hoci skúsenosťami už dávno ostrieľanejšíemu, keď ho neraz aj jeho podaktorí blízki slovenskí rodáci pod pravým brehom Dunaja hanebne sťaby do novinárskeho „ofsajdového“ prievanu zavesili, briskným sarkazmom a sebaironiou podkutému Imriškovi sa i dnes pritrafí s noblesou mimo stránok „Ľudoviek“ v tom najlepšom podpichnúť, vyprovokovať, namotať, prebudiť, motivovať. Ak už sa v spomínaných aspektoch aj „nezadarí“, aspoň skúma ako primäť už dávno nie masy, skôr jednotlivcov, usilovnejšie pátrať, premýšľať, hútať. A vajatánim unavených presvedčať, že jednotkou odvahy je čin.

V našej novinárskej branži sú to svetlé, šťastné a aj jedinečné výnimky, keď skôr ako diplom držia v ruke redakčnú pracovnú zmluvu na plný úväzok. Aj to stihol Imro s nadhľadom, doslova „ľavou zadnou“. Možno i v predtuche, že prívlastok multitalent, ktorý autor týchto riadkov zriedka, ale predsa pre takýchto výnimočných vytasí, Fuhlovi s plnou vážnosťou i deklarovaní jeho „rovnomennej plnosti“ (keďže bol, je a zostane „full“ Fuhl...), aj prináleží.

V superlatívoch najneformálnejšieho veľvyslanca Juraja Migaša

„*Jó napot, Migaš úr!*“ Písal sa rok 2004 a môj skvelý priateľ, spolužiak z jednej lavice banskoštiavnického gymnázia, **Đuri Migaš**, sa mi jedného letného podvečera znenazdajky vplietol do cesty na bratislavskom Hlavnom námestí. Vedel som, že sa chystá na veľvyslanckú misiu do Budapešti, ba aj to, že usilovne driluje maďarčinu. A tak i preto zo mňa spontánne vyhrkol pozdrav v reči krajiny Jurajovej

budúcej päťročnej pôsobnosti. Aj ma za to podpichnutie trochu vtedy poprekáral. Ale príjemne sme povečerali, v debata pri pivku sme si slúbili, že pri najbližšej príležitosti mi Juraj dá report o tom, ako sa mu v Pešti vodí a či už lúska maďarčinu pre „pokročilých“.

Pokročil skôr čas. Hoci sa frekvencia našich stretnutí koncentrovala prevažne na december, keď sme sa partia bývalých štiavnických spolužiakov (neskôr „rozpoltených“ v Moskve na MGIMO a Petrohrade na univerzitetnej fakulte žurnalistiky) zohrievala pri varenom vínku na vianočných trhoch v Bratislave, najneformálnejší slovenský veľvyslanec, akého som mal počas svojej novinárskej kariéry možnosť spoznať, nezabudol na prísľub. Správy a zážitky z prostredí Slovákov v Maďarsku z prvej ruky a najpovolanejších úst – to bol pre mňa ako človeka, odjakživa s úprimnosťou obracajúceho nielen v spomienkach, ale aj návratoch dolnozemskej brázdymojejich prastarých a starých rodičov, ale aj mamičky – neskonale vrúcnych Pitvarošanov, balzam na duši.

Ba viac, pretože to bol práve Juraj Migaš, ktorý začal z roka na rok počas našich stretnutí rozvetvovať moje vedomosti o postrehy na skok od Pešti. Piliš, Mlynky – *Jozef Havelka, Gizela Molnárová, Pávi krúžok, Marta Demjénová, Imro Fuhl...* Takto na diaľku mi ich Ďuri predstavoval ako na rodinnom striebre. A ďalší rodáci spod hory Pleš: básnik *Gregor Papuček*, excelentný rozhlasový publicista *Gregor Martin Papucek*, už roky predtým môj dobrý kolega a priateľ... Okúzľujúci kraj s jedinečnou prírodnou scenériou, poetmi a literátmi a najmä dôstojným a sebavedomým slovenským dedičným duchom.

S neskrývaným obdivom a zajedno aj žičlivou závišťou som počúval útržkovité úsmevné Ďuriho zážitky i malú spomienkovú drámu ohrdnutých Slovákov z Mlynkov, ktorých v roku 2008 ich „väčšinová“ spoluobčania vypoklonkovali z ich domu. Veselosť, ktorá sa s Ďurom snúbila, kam by len nevkročil, však mala navrch. A tak sa v pomyselnéj voni kapustníkov tety Gizky rozplýval nad

priamočiarosťou bezprostredných debát s írečným básnikom a nekompromisným, zato spravodlivým publicistom, rozhladeným slovenským vlastencom, akých by Slovač v Maďarsku potrebovala podľa mienky Jeho Excelencie viac. Lenže – ja mu na to – a kde ich naberieš? To by sme ich museli vari vystružlikať...

Ešte aj po veľvyslanskej misii Juraja Migaša v Budapešti sme sa na našom abiturientskom gymnaziálnom stretnutí 35 rokov „po“ vrátili k téme. Už aj preto, že som sa spleťou súvislostí ocitol od augusta 2010 v *Úrade pre Slovákov žijúcich v zahraničí*. A bol aj pádny dôvod. Pretože o všetkom, čo mi Ďuri ohlasoval, sa do bodky naplnilo. Či už išlo o zrealnenie bázne Slovákov v Maďarsku, účinnosti či bezvýznamnosti nostalgických „kvapiek“, sebaumárania sa v neraz v ironizujúcich neistotách vajatajúcej budúcnosti. Pochybnosti? Aké? Citoslovným odporom na mináčovský spôsob: Ba kieho!

Napokon, Ďuri Migaš mi to priamočiaro, ako to mal vo zvyku, objasnil: *„Prejdi si, pokiaľ budeš mať možnosť, čo najviac prostredí so slovenskou stopou v Maďarsku. Naprieč regiónmi, župami, hoc aj na skok do dedinky, ktorá číta možno iba dvadsať ľudí hlásiacich sa k slovenskosti. Až v debatách s nimi vycítiš, že individuálna historická pamäť má veľkú schopnosť reštartu. V tých ľuďoch, najmä v strednej aktívnej, najmä však v zrelej staršej generácii, ktorá dokáže oprašovať aj nárečovú slovenčinu, je to zakódované. Akoby si v tých génoch iba zdriemli, zobudiť ich k čínorodosti je vždy čas. Hoci veľa ho nezostáva. Oni to cítia. Obyčajne sa to vyjaví v zlomových situáciách, napríklad vo voľbách, sčítaní obyvateľstva. Netreba sa oháňať frázami o sebauvedomovaní sa Slovákov v Maďarsku, predsa sami najlepšie vedia, kto sú a kam patria, ku komu sa majú hlásiť... A potom – vedia a dokážu byť na to stále patrične hrdí. Aj z úcty k ich predkom. V tom je podstata. A pre Slovensko zadostučinenie a presvedčenie, že ak pomáha im, podporujeme a nabádame ich k ešte väčšiemu sebauvedomiu, povznášame všeobecne náš slovenský duch všade – tak doma, ako aj tam, kde si ho Slováci velebia už tri stáročia.“*

Ďuri Migaš nebol pozér, ani sa nedivím, že sa zžil ako málokto iný pred ním na poste veľvyslanca v pre nás náročnej až kľúčovej i osudovej susedskej krajine až natoľko, že dodnes nielen Imro Fuhl, ale desiatky ďalších určujúcich osobností z našej Slovače od Pilíša cez Sarvaš či Čabu až po Komlós, jednohlasne, ak na bezprostredného a ľudom zrozumiteľného diplomata spomínajú, že „*taký tu už jakživ nebude...!*“

Imro Fuhl: bodrý a oduševnený cynik, alebo smutný optimista?

Parafrázujúc myšlienky Juraja Migaša, ktoré často zdôrazňoval, pretože mnohé z osobností Slovákov v Maďarsku sa mu natrvalo vryli do pamäte, z mozaiky cnostných sa vylupuje pre mňa *jagavé, intelektom i emóciami v monolite vybrúsené sklíčko v odraze obrazu Imra Fuhla*. Najmä však v podstate ohromného záberu jeho počinov, výrokov – „šepotov i výkrikov“, celej umeleckej či publicistickej tvorby: veršov, aforizmov či „situačných hlášok“, ktoré už stihli zľudovieť, ale aj glos, esejí či fejtónov „bez náhubku“. Nevraviac o občas sarkazmom či seabiróniou preniknutých impulzoch k premýšľaniu o bytí či nebytí, radosti, ale aj ponurosti, nádeje i skepsy – v odtieňoch farebnej palety či strohému základu – bielej a čiernej – v žánrovom kolorite fotografií Imra Fuhla. Napokon, nie náhodou sa stihol stať vďaka svojej osobnostno-tvorivej rozvetvenosti „*matúritnou otázkou slovenských gymnazistov v Budapešti a Békešskej Čabe*“.

Vďačím príľnavosti téme nikde sa nekončiaceho príbehu Slovákov v Maďarsku a zotrvačnosti v dobrotivom čase, že som sa vzpriečil zajačím úmyslom. A teda v úrade, komunikujúcim s našimi krajanmi, hoci sa mi ako slobodomyselnému publicistovi vždy priečil symbol glotových rukávov, zotrval som viac ako desaťročie. Presne toľko sa na pozadí osobných stretnutí, debát hoci aj pri obľúbenom pivku a mnohých, aj spoločensky z pohľadu Slovače v Maďarsku

významných udalostí a podujatí, ale aj na Slovensku, ku ktorému – súc k „anyaországu – má z vlastného poznania a ohmatania mnohého slovenského „naj“ Imro osobitý a vrúcny vzťah, ukrojilo z nášho priateľstva. Mnohé íverčoky z vzájomne inšpiratívnej dekády by som mohol posplietat' do dlhočizného vrkoča príbehov. Symbolicky zväčša „nezamaš'ovaných“, teda neukončených, nedopovedaných (bo sme nestihli), s otvoreným koncom, na začiatok pokračovania ktorého sme sa vždy vopred tešili s približujúcou sa novou stretávkou.

Ak sa zvyčajne do pamäti natrvalo vryje to prvé, potom *pracovné stretnutie v máji 2011 na pôde Veľvyslanectva SR v Budapešti v spoločnosti vtedajšieho veľvyslanca Petra Weissa a Milana Vetráka*, ktorý v tom čase šéfoval *Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí*, bolo pre mňa aj kýženým okamihom osobného kontaktu s Imrichom Fuhlom. Spomínam si na to, že vykať sme si stihli iba počas oficiálnej časti. Len čo sme ale nasadli do auta, ktoré nabralo smer Mlyny (budúce nové *Stredisko pilišských Slovákov* bolo ešte vo fáze rozostavanosti), bez okolkov, navzájom vytušiac náš vek, nestrojenú empatiu – a najmä, veď sme obaja „celkom normálni“ žurnalisti – profesijné cítenie na rovnakej vlnovej dĺžke, prešli sme na bezprostrednosť. A postačila necelá polstovka kilometrov na to, aby sme sa presvedčili, že tém, ktoré nás oboch oslovujú, máme veru aj na pár životov.

Ešte skôr, kým sa početnosť našich stretnutí neprejavila vo vyššej frekvencii, Imrovi sa dostalo neobyčajnej pocty. Dnes som rád intuitívnej predtuche Milana Vetráka, vtedajšieho predsedu ÚSZZ, ktorý je známy búraním stereotypov. V krajskom ponímaní tento prístup uplatnil vo vzťahu k viacerým zahraničným Slovákom, ktorých z úcty za ich vklad do rozvíjania slovenskosti si má materský štát vážiť, oceniť, verejne im vzdať hold. Nuž a práve Imro sa môže hrdiť *Medailou ÚSZZ číslo 1*. Do príbehu krajanov i úradu, vykonávajúceho od roku 2006 štátnu politiku Slovenskej republi-

ky vo vzťahu k našej diaspóre vo svete, sa zapísal ako *prvý držiteľ tohto ocenenia*. A už spomínané rúcanie zažitého v spoločenskom prežitku? Nenačím čakať do osemdesiatky (ak, pravda, sa človek kmeťovského veku v zodpovedajúcom zdraví aj dočká...), kým si laureát podobných ocenení so slzou v očiach a chvejúcimi rukami pohladí symbol vďaky a uznania vykrojený v bronz. A tak Milan Vetrák počas pracovnej návštevy Maďarska osobne odovzdal túto poctu Imrovi na počesť jeho „*mladický sviežej päťdesiatky*“ v novembri 2011.

Historická medaila, ktorú si Imro Fuhl ochraňuje v rodných Mlynkoch, je viac ako iba „pliešok“. V jej odlesku je potom poctivého drilu vyvzdorovaná výzva mnohým jeho vrstovníkom i mladším nástupcom nielen v Maďarsku, ale aj v tradičných krajanských prostrediach juhovýchodnej Európy so slovenskými národnostnými menšinami. V ozvene životaschopného tmelu celoslovenského spoločenstva prekračujúceho hranice vlasti všetkých Slovákov a jeho nedeliteľnej národnej kultúry a duchovných hodnôt.

V kontexte predchádzajúcich myšlienok, najmä však činov zvestovateľov starej dobrej nádeje, že „raz aj na našej ulici zasvieti slnko“, sa mi vyjavuje Fuhlovo neskreslené zrkadlenie túžob „vo voľnom verši“, ktoré prešli skúškami desaťročí. Proroctiev, ktoré sa raz – chvala bohu – nenaplnili, inokedy na ostrí britvy zaznamenali publicistický zárez. A napokon i v nadčasovej obrazovej imaginácii v impresiách fotookamihov snúbiacich sa s (ne)diskutabilnými symbolmi.

To všetko Imra – aj v jeho ustavičnom (ne)pokoji vyprahnutého hľadača (ne)jestvujúcej, a predsa dennodenne v boľáčkach i slastiach, povzneseniach i sklamaniach, vo víchroch i bezvetří (ne)potvrdenej pravdy, že – ako variabilne on rád snuje a vzápätí smečje verše o tom, že „*sme a stále budeme!*“ (Slováci v Maďarsku) – príjemne provokuje do ďalších odkazov, oznamov či súdov o tom, že má význam nastaviť tvár, pohľad i názor, najmä však charakter proti vetru. A pre stále ešte podaktorých vlačne (bez)tvárnych

upriamene sa (ne)pýtajú húst si „svoju pieseň“ a stále nekapitulujú (ne)ohrozene si písať kapitolu za kapitolou, veršik za glosou, esej poprelínanú fotofejtónom ako (do)časnú, zato vždy včasnú správu o Slovákoch a slovenskom svete v Maďarsku.

Tam, kde iní sú – aj v bezvýchodiskovosti osobnostnej rozladenosti – odsúdení v k vyhoreniu, on, čuduj sa svete, opätovne sa motivujú (ako pozorovateľ „zboku“ sa neviem vynačudovať, odkiaľže, dočerta, aj po desaťročiach ľúteho odhodlania premiešaného so sebazaprením, sa v ňom berie nová naakumulovaná energia!) zaiskrí a znovu zablčí, zapaľuje, rozhára. Azda aj preto Fuhlova (ne)skromná autenticita a originalita pramení a zajedno aj spočíva z jeho a v jeho svojbytnosti až svojskosti. Čo už narobíš – opäť a zas raz iba „plný Fuhl!“

Ak ruský spisovateľ a publicista **Ilja Erenburg** si pred 64 rokmi vo vstupnom liste beletristického cestopisu svojho švédskeho priateľa **Artura Lundkvista** *Vulkanický kontinent* poťažkal, že „*predslovy – to je ošemetný literárny žáner*“, nemenej nevyspytateľné môžu byť aj *doslovy*. Aby som sa vyhol dileme, či by som v stíšení sa v pokore mal dôvod polemizovať s memoárovou a reportážnou legendou, siahnem radšej po parafrázovaní sekvencie z jeho textu a teda jeho prispôsobeniu, keďže v mnohom nastavuje obrisy deja, v ktorom píše svoje dennodenné príbehy, skúsenosti a prežívania Imrich Fuhl. „*Možno byť tým najbodrejším cynikom, a možno byť smutným optimistom. Fuhl nie je bubeník, je skôr violončelista. Lenže, ktorý dirigent, nadchnutý silou bubnov, vyhodil by z orchestra huslistov alebo violončelistov? Takých dirigentov niet, zato však nájdú sa kritici, ktorí túžia po podobných orchestroch...*“

Nože dajme bodku tam, odkiaľ sme odvíjali dumky o človeku – nepísanom symbole jednej z určujúcich generácií, ako som ju stihol nazvať „60 – plus/mínus 20“ so zmyslom pre intelektuálnu sebare-

flexiu Slovákov v Maďarsku na prelome tisícročí. Pretože poznajúc a stretávajú sa s Imrom Fuhlom častejšie a viac ako s ktorýmkoľvek iným našim krajanom naprieč slovenským svetom, bez toho, aby som ho – súc jeho priateľ – akokoľvek mýtizoval, dovoľm si použiť slovo, po ktorom vo svojom slovníku iba zriedka siaham. Možno preto, že sa s našou ľúbeznu slovenčinou príliš nesnúbi. Ak totiž Slováci z dolniakov sa hrdia aj v írečitosti prívlastkov báčsko-petrovským „*bátom*“ *Siráckym*, súčasníkom – komlóšskym nestorom „*Ďurko-báčim*“ *Dolnozemským*, jubilejná šesťdesiatka Imra Fuhla vo vzťahu k spomínaným doyenom sa pohupuje v dimenzii ešte značne vzdialenej „*kmeťovskému poklonkovaniu*“. Zato viacvýznamovosť dispozícií (ne)písaného duchovného vodcu jednej (dúfajúc, že nie poslednej!) pozoruhodnej generácie Slovákov v Maďarsku ho (ne) skromne predurčuje na to, aby som mu zložil do ďalších životných desaťročí poklonu s vďakou, že je a teší sa širokej priazni krajanov naprieč celým svetom, netradičným oslovením: *Mnoga ljeta, guru Imro!*

Akože vystaval „*baťko*“ Mináč pomyselné finále v eseji *Dúchanie do pahrieb?*

„Prekonávanie národných obmedzení sa môže uskutočniť len prehlbovaním národného povedomia, nie jeho potlačením.... Aj stať sa skutočným Slovákom, úplným Slovákom, značí stať sa bratom všetkých ľudí, taký je aj vznešený odkaz našich dejín. Nemáme takmer nič okrem svojej túžby po spravodlivosti. Božechráň, aby sme spôsobili krivdu, zabudnúť na krivdy vlastné. V tej chvíli by sme stratili svoju vnútornú opodstatnenosť, svoj najvnútornejší zmysel, ale i schopnosť rezistencie. Vždy budeme malým národom, ale dokiaľ budeme chrániť svoju pravdu, nikdy nebudeme bezmocní. Nie moc, ktorá je pomimutel'ná, ale duch, ktorý trvá: to je naša cesta, náš zmysel, náš osud.“

Právo posledného slova má naostatok ten, ktorému vďačíme za zážitok s knihou jeho (ne)učesaného tvorivého časozberu. S presvedčením a túžbou, aby nás Imro previedol *cestami a príbehmi*

stroja životného času aj ďalšími desaťročiami. Vzory, ku ktorým sa v priateľstvách za stolmi s obrusmi utkaných veršami v prostrediach Slovákov v Maďarsku utiekame, nás k tomu aj po ich osemdesiatkach vyzývajú. Hor sa k novým horizontom!

Aj v duchu motívu z glosy, ktorú Imrich Fuhl napísal v roku, keď slávil päťdesiatku: „*S udržiavaním si tej našej slovenskosti to vôbec nie je jednoduché a ľahké, našťastie, mnohí z nás predsa nenechajú úplne uniknúť slovenské slová, slová našich predkov, ktorí ako Slováci „tu žili“ a „túžili“ – tu, „kde tečú biele kamene a voda sa sype“, kde nás láskajú bujné koruny a kde nám „Piliš, les praveký, šepká do duší...“*“ (Imrich Fuhl: Ohrozená národnosť, 2011)

Ludo Pomichal

Lázongó guru egy alázatos értelmiségi erényeivel: a szlovákság fenoménje Imro Fuhl alakjában

(Műfajilag besorolhatatlan vázlat a magyarországi szlovákok közötti barátaim egyik legkiválóbbikának és leginkább megjegyezhető személyiségének)

Mottó helyett:

„Hosszú évtizedek óta azzal foglalkozunk, hogy létezésünket bizonygatjuk. Magunknak és másoknak is. Még él nyelvünk, még él a szlovák nyelv, s élni is fog örökké. Hál'istennek, még élünk. Repedeznek a sziklák, derékba törnek a tölgyek, de mi szilárdan állunk, állunk és fogunk is állni, vagyunk és leszünk, létezőnk és fogunk is létezni. Siránkozva, kitartóan és dacosan hajtogatjuk, hogy élünk: s dac van abban is, ahogyan létezőnk; mi szinte dachból élünk: létezésünkkel bizonyítjuk, hogy létezőnk. Létezés ez a létezésért. S mindez azért van így, mert – amint az közismert – nincs történelmünk; s ha van is, az nem a sajátunk; s ha van is saját történelmünk, akkor azt nem birtokoljuk, azaz nem él állandóan a tudatunkban, nem teljesíti a nemzet házáat összetartó habarcs funkcióját.”

Vladimír Mináč:

A parázs élesztése (Tőzsér Árpád fordítása)

A magyarországi szlovákok között, mint a sáfrány, olyan ritkán fordulnak elő, akik ne ismernék őt. Még a megszólítása is elnépiesedett: „A mi Imrónk” vagy „Imriško”. Én kezdetben a „Ludovky” (Ludové noviny) jó öreg formátumában olvastam őt. Aztán nem sokat hallottam felőle. És amikor tizenegy évvel ezelőtt először keztem ráztunk, a további találkozásokat várva ösztönösen éreztem,

hogy nemcsak a szlovák ügyért lángoló, a személyes bátorság, az újságírói megfontoltság és egyéni civil becsület határán érzékenyen oszcilláló emberrel találkoztam, amit több, mint 40 éves tevékenysége is igazol, hanem a leendő baráttal is, aki egy sor hozzáadott emberi értékkel bír.

A „multitehetség tűzfala“ a pozsonyi Štúr utcában érlelődött

Valamikor a múlt század 80-as éveiben a *Leningrádi utca* a legforgalmasabbak közé tartozott a pozsonyi Óvárosban. Ott, ahol – a ma már Laurinská/Lőrincskapu nevű utca – felső részében beletorkollik a passzázs a Gorkij utca felől, ott volt egykor a külföldi lapok boltja. Rendszeresen tömegek ostromolták: a hölgyek havonta egyszer itt elégíthették ki a divat iránti szenvedélyüket a megrendelt nyugatnémet *Burda* című lappal, az ORF osztrák közszolgálati televízió hívei pedig minden pénteken az osztrák kommunisták *Volksstimme* című napilapját várták, amit heti TV programmal bővítettek ki. És így tovább. Csakhogy, és ez volt a lényeg, gyakorlatilag pár koronáért nap mint nap „*információs csomagot*” vihettem innen a *Šport* című napilap közeli szerkesztőségébe, a Volgográdi utcába, ahol akkoriban dolgoztam, ami az akkori Szovjetunió, Jugoszlávia, illetve Lengyelország, az NDK vagy Magyarország újságaiból és folyóirataiból állt.

A *Népsport* napilapon és a *Képes Sport* hetilapon kívül, kíváncsiságból is (Mifélek is azok a mi magyarországi szlovákjaink...? – azért is, mert azokban az években még élénkek voltak a családi kapcsolataink az alföldi Pitvarossal /*Pitvaroš*/) gyakran vettem meg a *Ludové noviny*t is. És miért is hallgatnám el, bár az én szubjektív olvasói és újságírói ízlésemről van szó, hogy az akkori, igazi újságméretű „LuNo” vonzóbbnak tűnt. Tartalmilag telítettebb volt,

tematikailag pedig igazán ötletgazdag – talán azért, mert még „életben volt” a szerzők és munkatársak aktív generációja?, grafikai is változatosabb, vagyis leleményesebb volt.

Már csak gondolatfoszlányok maradtak azokról az időkről, amikor a Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Karának újságíró szakos hallgatója, Imro Fuhl a tanszék barátságtalan szürke épületének emeletein, a Štúr utcában, a *Tulipán* „újságírói” kávéházzal szemközt elkezdett írni abba a lapba, ami velem együtt öregszik (a Ludové noviny 1957 októberében jelent meg először Budapesten, egy héttel korábban, mint ahogy én Pozsonyban megszülettem), amikor mondhatni „*a permanens magyarországi szlovák lázadó*” elkezdte írni történetét.

És bár a tapasztalatok már régen megedzették, hisz nemegyszer némely hozzá közel álló szlovák honfitársai is mintha az újságírói „lesvonalra” állították volna a Duna jobb partján, az éles szarkazmussal és öniróniával felvértezett Imriško napjainkban is, a „LuNo” lapjain kívül is tud elegánsan odaszúrni, provokálni, megnyerni, felrázni, motiválni – a szavak legjobb értelmében. És ha az említett aspektusokban nem is jár mindig sikerrel, legalább kutatja, hogyan lehet, már régen nem tömegeket, inkább csak egyéneket, arra ösztönözni, hogy szorgalmasabban vizsgálódjanak, gondolkozzanak, elmélkedjenek. És a vajúdásba belefáradtakat meggyőzni, hogy a bátorság mértékegysége a tett.

Újságírói köreinkben fényes, szerencsés és egyedi kivételnek számít, ha valakinek előbb van a kezében teljes állásra szóló szerkesztőségi munkaszerződés, mint a diplomája. Imrónak ez is sikerült, nagyvonalúan, mondhatni, kirázta a kisujjából. Talán azt is megsejtve, hogy a „multitehetség” jelző, amit e sorok írója ritkán ugyan, de az ilyen kivételeseknek mégis kioszt, Fuhlt egészen komolyan és „névazonos teljességében” (mivel „full” Fuhl volt és az is marad) meg is illeti.

Juraj Migaš, a legkevésbé formális nagykövet szuperlatívuszaiban

„*Jó napot, Migaš úr!*” 2004-et írtunk, és az én kiváló barátom, selmecbányai gimnáziumi padtársam, **Ďuri Migaš**, egy nyári estén váratlanul az utamba akadt a pozsonyi Fő téren. Tudtam, hogy Budapestre készül nagyköveti küldetésre, és azt is, hogy szorgalmasan gyakorolja a magyar nyelvet. És ezért is Juraj következő öt éves állomáshelyének nyelvén bukott ki belőlem a köszönés. Egy kicsit meg is feddett akkor ezért a piszkálódásért. De kellemesen megvacsoráztunk, a sör melletti beszélgetésnél ígéretet tettünk egymásnak, hogy a legközelebbi találkozásunkkor Juraj majd beszámol nekem arról, hogy megy a sora Pesten és hogy „haladó” szinten gyakorolja-e már a magyart.

Inkább az idő haladt. Bár találkozásaink többnyire decemberre koncentrázódtak, amikor az egykori selmeci osztálytársak egy (később a moszkvai MGIMO-ra és a szentpétervári egyetem újságírás tanszékére „kettéhasadt”) csoportja a pozsonyi karácsonyi vásárban forralt bor mellett melegedett, a leginformálisabb szlovák nagykövet, akit volt szerencsém újságírói pályafutásom során megismerni, nem feledkezett meg az ígéretéről. A magyarországi szlovákok környezetéből származó hírek és élmények első kézből és a leghitelesebb forrásból – számomra, mint a kezdetektől nem csak emlékeimben, hanem visszatéréseimben is őszintén a déd- és nagyszüleim és -anyáim, a végtelenül szívélyes pitvarosiak alföldi barázdáihoz forduló ember számára – ez balzsam volt a lelkemnek.

Sőt, még annál is több, mert éppen Juraj Migaš volt az, aki évenkénti találkozásaink alkalmával egyre szerteágazóbbá tette ismereteimet a Pesttől egy ugrásra lévő hellyel kapcsolatos észrevételeivel. Pilis, Pilisszentkereszt – **Jozef Havelka, Gizela Molnárová, Pávakör, Marta Demjénová, Imro Fuhl**... Így, a távoból mutatta be nekem őket Ďuri, mint a családi ezüstöt. És másokat, akik szintén

a Pilis alatt születtek: a költő *Gregor Papučeket*, a kiváló rádiós publicistát, *Gregor Martin Papucseket*, aki már évekkel korábban jó kollégám és barátom volt... A varázslatos vidéket az egyedülálló természeti tájjal, költőkkel – irodalmárokkal és főként méltóság-teljes és öntudatos örökletes szlovák szellemiséggel.

Nem leplezett csodálattal és egyben jó szándékú irigységgel hallgattam Ďuri vidám élményfoszlányait, valamint a megvetett és mellőzött szentkereszti szlovákokról szóló drámai visszaemlékezést, akiket „többségi” polgártársaik 2008-ban kitessekelték a házukból. A Ďuroval kéz a kézben járó vidámság volt azonban túlsúlyban, akárhová is ment. Így hát Gizka néni kapusztnyíkjainak képzeletbeli illatában az egyéni hangú költővel és a megalkuvást nem ismerő, ám igazságos publicistával, a tájékozott szlovák hazafival folytatott közvetlen eszmecseréik nyíltságáról áradozott, őexcellenciája szerint ugyanis a magyarországi szlovákoknak több ilyen személyiségre lenne szükségük. De hát – mondom én erre – honnan vennél ilyeneket? Legfeljebb ha kifaragnánk őket...

Még Juraj Migaš budapesti missziójának lezárulta után, a 35 éves érettségi találkozómon is visszatértünk a témához. Már csak azért is, mert a körülmények összjátékának köszönhetően 2010 augusztusában a *Határon Túli Szlovákok Hivatalában* találtam magam. És volt egy nyomósabb ok is. Mert minden, amit nekem Ďuri előre jelzett, az utolsó szóig megvalósult. Akár a magyarországi szlovákok félelmének valósággá válásáról, vagy a vajúdo jövő ironizáló bizonytalansága miatti önkínzás nosztalgikus „cseppjeinek” hatékonyságáról vagy jelentéktelenségéről. Kétségek? Mifélek? Minácféle tagadó indulatszóval: Nem a fenét!

Végül Ďuri Migaš, szokása szerint, egyenesen elmagyarázta nekem: *„Járd be, ha lehetőséged lesz rá, a lehető legtöbb magyarországi vidéket, ahol szlovák nyomok vannak. Régiókon, megyéken keresztül, akár csak beugorva egy kis faluba, ahol talán csak húszan vallják magukat szlováknak. Csak a velük folytatott beszélgetésekből érzed ki,*

hogy az egyéni történelmi emlékezetnek nagy újraindító képessége van. Azokba az emberekbe, főleg az aktív középkorúak, de főleg az érett idősebb generáció tagjaiba, akik még a szlovák nyelvjárást is képesek leporolni, ez bele van kódolva. Mintha csak szunnyadna a génjeikben, mindig itt az idő, hogy tettekre készségre ébredjen. Bár már nincs túl sok. Ők érzik ezt. Általában a kritikus pillanatokban nyilvánul ez meg, mint amilyenek a választások vagy a népszámlálás. Nem kell itt a magyarországi szlovákok öntudatra ébredésének frázisaival dobálózni, hisz ők tudják a legjobban, hogy kik is ők és hová tartoznak, minek kell vallaniuk magukat... És aztán – erre még mindig tudnak kellően büszkék lenni. Az őseik iránti tiszteletből is. Ez a lényeg. Szlovákia számára pedig az az elégtétel és meggyőződés, hogy ha segít nekik, támogatjuk és ösztönözzük még nagyobb öntudatukat, általánosságban a szlovák szellemiségünket emeljük fel mindenhol – úgy otthon, mint ahol azt a szlovákok már három évszázada magasztalják.”

Đuri Migaš nem volt pozőr, nem is csodálom, hogy ebben a tőlünk oly sok körültekintést igénylő, mondhatni kulcsfontosságú és sorsszerű szomszédos országban annyira beilleszkedett a nagyköveti poszton, mint előtte talán senki más, olyannyira, hogy máig nem csak Imro Fuhl, hanem szlovákságunk meghatározó alakjainak tucatjai a Pilitől Szarvason vagy Békéscsabán át egészen Tótkomlósig egybehangzóan mondják, amikor a közvetlen és az emberek számára érthető diplomatára emlékeznek, hogy „*olyan itt már soha többé nem lesz...!*”

Imro Fuhl – kedélyesen leleményes és lelkes cinikus vagy szomorú optimista?

Juraj Migaš sokakat megőrzött emlékezetében a magyarországi szlovák személyiségek közül, ezért gyakorta hangsúlyozta némely gondolatát, és az erényesek mozaikjából – az egykori nagykövetet parafrázálva – *az Imro Fuhl képét tükröző, az elme és érzelmek által*

monolitba csiszolt, fénylő üveg bomlik ki előttem. Főként azonban a tettei, mondatai – „*suttogásai és sikolyai*”, teljes művészi vagy publicisztikai munkássága: *versei, aforizmái vagy „aranyköpései*”, amelyek már a helyi folklór részeivé váltak, de „szájkosár nélküli” glosszái, esszéi vagy tárcái lényegében hatalmas palettája is. Nem is szólva a létről vagy nemlétről, örömről és búskomorságról, reményről és kételkedésről szóló, szarkazmussal vagy öniróniával átítatott eszmefuttatásairól a színskála különböző árnyalataiban, vagy a szikár alap színeiben – feketében és fehérben – Imro Fuhl fotóinak műfaji sokszínűségében. Végső soron nem véletlen, hogy szerteágazó személyiségének és alkotásainak köszönhetően a *budapesti és békéscsabai szlovák gimnazisták „érettségi tétele*” lett.

A magyarországi szlovákok sehol véget nem érő, mágnesként vonzó történetének és a jótékony idő állandóságának köszönhetem, hogy nem voltam gyáva, mint a nyúl. Vagyis – bár mint szabadgondolkodó publicistában mindig ellenérzést keltett bennem a kézelő, mint szimbólum – több, mint egy évtizeden át maradtam a külföldön élő szlovákokkal kommunikáló hivatalban. Pontosan ennyi telt el a barátságunkból is a személyes találkozásaink során, akár kedvelt sörünk mellett beszélgetve, vagy a magyarországi szlovákság szempontjából is jelentős eseményeken és rendezvényeken, de Szlovákiában is, amelyhez – lévén anyaországa – sok szlovák „leg” megismerése és megtapasztalása révén Imrót különleges és bensőséges viszony fűzi. A kölcsönösen inspiráló évtized sok faszilánkjából összeállíthatnám a történetek nagy farakását. Jelképesen többnyire „nem szorosan összekötve”, vagy másképp mondva: a kölcsönösen inspiráló évtized sok fürtjéből megfonhatnám a történetek hosszú varkocsát. Jelképesen többnyire „masni nélkül”, vagyis befejezetlenül, nem végig mondva (mert nem volt rá időnk), nyitott véggel, mindig előre örülve a folytatásnak egy újabb találkozó közeledtével.

Azt mondják, hogy általában az első marad meg tartósan az ember emlékezetében, nos *a 2011. májusi munkamegbeszélés a Szlovák*

Köztársaság budapesti nagykövetségén az akkori nagykövet, Peter Weiss és Milan Vetrák, a Határon Túli Szlovákok Hivatala akkori vezetőjének társaságában, nekem egyben az Imro Fuhllal való személyes kapcsolat várva várt pillanata is volt. Emlékszem, hogy magázódunk csak a hivatalos részén sikerült. Ugyanis ahogy beültünk az autóba, amely Pilisszentkereszt felé vette az irányt (a leendő Pílisi Szlovákok Központja még csak épülőben volt), habozás nélkül, kölcsönösen megsejtve egymás életkorát, a nem mesterkéltn empátiát – és főleg mivel mindketten „teljesen normális” újságírók vagyunk – az egy hullámhosszon mozgó szakmaiságunkat, áttértünk a közvetlenségre. És elegendő volt nem egészen félszáz kilométer, hogy meggyőződjünk arról, hogy bizony a mindkettőnkhez szóló témákból több életre elegendő is van.

Még mielőtt találkozásaink gyakoribbá váltak volna, Imrót nem mindennapi megtiszteltetés érte. Ma örülök Milan Vetrák, a HTSZH akkori elnöke intuitív megérzésének, aki a sztereotípiák ledöntéséről ismert. A határon túli szlovákok kontextusában ezt több személyiség vonatkozásában is érvényesítette, akik hozzájárulását a szlovákság fejlődéséhez az anyaállamnak tisztelnie és becsülnie kell, nyilvánosan el kell ismernie. És éppen Imro büszkélkedhet a *HTSZH 1. számú Érdemérmével*. A határon túli szlovákok, illetve a világban élő diaszpóránkkal szembeni állami politikát 2006 óta megvalósító hivatal történetébe *e kitüntetés első díjazottjaként* írta be a nevét. És a társadalmi csökevények már említett elbontása? Nem kell megvárni, hogy a hasonló elismerésekben részesülő nyolcvanéves díjazott könnyekkel a szemében és remegő kézzel simogassa a köszönet és elismerés bronzba öntött jelképét (feltéve, ha még megfelelő egészségben is találja a díj az aggastyán korú díjazottat). Így hát Milan Vetrák magyarországi munkalátogatásán személyesen adta át ezt az elismerést a *„fiatalosan friss ötvenes”* Imrónak 2011 novemberében.

A történelmi érem, amelyet Imro Fuhl a szülőfalujában, Pilisszentkeresztben őriz, több, mint egy „fémlapocská”. Visszatükrözi

a szorgalmas drill izzadságával kicsikart, nemcsak magyarországi, hanem a szlovák nemzeti kisebbségekkel rendelkező hagyományos délkelet-európai térségekben élő kortársaihoz és fiatalabb utódaihoz szóló felhívást. Az említett kitüntetés jelképes visszhang, valamennyi szlovák hazájának, oszthatatlan nemzeti kultúrájának és szellemi értékeinek határain átívelő és az össz-szlovák társadalom életképességének visszhangja is.

Az előző gondolatok, de főként az „egyszer a mi utcánkban is kisüt a nap” régi jó reménység hirdetői tetteinek kontextusában jelenik meg előttem Fuhl szabadverseiben az évtizedek próbatételét kiállott vágyak torzítatlan tükörképe. Azoké a próféciaiké, amelyek egyszer – hála istennek – nem teljesültek be, máskor publicisztikai jelet hagytak a borotvaélen. És végső soron a vitatható és vitathatatlan szimbólumokkal társuló fotópillanatok impresszióinak időtlen képi varázsában is.

Mindez Imrót – a nem/létező, és mégis nap mint nap fájdalomokban és gyönyörökben, felemelkedésekben és csalódásokban, viharokban és szélcsendekben meg nem/erősített igazság szomjúhozó kutatójának állandó nyugtalanságában/nyugalmában is, amely igazságról, hogy „vagyunk és mindig leszünk!” (magyarországi szlovákok) ő maga változatos vers-labdákat álmodik és rögtön le is csapja azokat – szóval mindez őt kellemesen provokálja, hogy további utalásokat, közléseket vagy ítéleteket mondjon arról, hogy van értelme széllal szembe fordítani az arcunkat, tekintetünket és nézetünket, de legfőképpen jellemünket. És a még mindig meg-lévő néhány langyos arc(talan)nak összpontosítva (nem) kérdezve „a saját nótáját” fújja és továbbra sem kapitulálva veszélyeztetve/veszélytelenül ír fejezetet fejezet után, verssort a glossza után, fényképes tárcával átszótt esszét, mint időszakos, ám mindig időben érkező tudósítást a magyarországi szlovákokról és világról.

Ott, ahol mások – a személyes kedvtelenség kilátástalanságában is – kiégésre ítéltetnek, ő, csodák csodája, ismételten feltöltődik,

(mint a „partvonal melletti” megfigyelő nem győzők csodálkozni, hogy az önmegtartóztatással kevert, több évtizedes vad elszántsága után honnan az ördögből meríti az új, eltárolt energiát!), megcsillant valamit és újra fellángol, lángra gyújt és lobog. Talán ezért is van, hogy Fuhl szerény(telen) hitelessége és eredetisége szuverenitásából, mondhatni sajátságos voltából ered és egyben ezeken is nyugszik. Mit lehet tenni, ha már/megint egyszer „teljes Fuhl!”

Ha az író és publicista **Ilja Ehrenburg** 64 évvel ezelőtt svéd barátja, **Artur Lundkvist** *Vulkanikus kontinens* című szépirodalmi útleírásának bevezető levelében arra panaszkodott, hogy „*az előszó – az egy kényes irodalmi műfaj*”, ugyanilyen kiszámíthatatlan lehet az *utószó* is. Elkerülendő a dilemmát, hogy alázatosan csendben maradva lenne-e okom vitatkozni a memoáriródalom és riportok legendájával, inkább szövege egy részének parafrázisát adom, „*hozzánk igazítom*”, hiszen sok mindenben meghatározza annak a cselekménynek a körvonalait, amelyben Imrich Fuhl írja mindennapi történeteit, tapasztalatait és megéléseit. „*Lehet az ember kedélyesen leleményes és lelkes cinikus és lehet az ember szomorú optimista. Fuhl nem dobos, inkább csellista. De melyik karmester hajítaná ki a zenekarból a hegedűsöket vagy csellistákat, lelkesítse őt bármennyire is a dobok ereje. Nincsenek ilyen karmesterek, vannak viszont olyan kritikusok, akik hasonló zenekarokra vágynak...*”

Tegyünk hát pontot oda, ahonnan elindítottuk elmélkedésünket erről az emberről – az egyik meghatározó generáció íratlan jelképéről, ahogy volt alkalmam nevezni „60 – plusz/mínusz 20”, akinek érzéke van a magyarországi szlovákok intellektuális önreflexiójához itt az ezredfordulón. Ugyanis ismerve Imro Fuhlt, és gyakrabban és többet találkozva vele, mint bármely más határon túli szlovákkal széles e szlovák világban, anélkül, hogy – barátja lévén – bármiképp mitizálnám, szeretném most azt a szót használni rá, amit csak ritkán

veszek elő a szótáramból. Talán azért, mert valahogy nem illik a mi szépen csengő szlovák nyelvünkhöz. Ha ugyanis az alföldi szlovákok a jelzők egyedisége kapcsán is a petrői (Báčsky Petrovec / Bački Petrovac) *Sirácky „bátyóval”* büszkélkednek, vagy kortársunkkal, a tótkomlói nesztorral, *Dolnozemsy Antal Gyurka bácsival*, Imro Fuhl hatvanadik jubileuma az említett doyenekhez viszonyítva még igencsak távoli dimenzióban van attól, hogy hízelegjünk neki, mint az aggastyánoknak szoktak időnként. A magyarországi szlovákok egy (reméljük, nem utolsó!) jelentős generációjának írott/íratlan szellemi vezérének többértelmű adottságai ugyanakkor szerényen/szerénytelenül arra predesztinálják őt, hogy egy hagyományosnak nem nevezhető megszólítással életének elkövetkező évtizedeire tiszteletemről biztosítsam és hálámról azért, hogy van és hogy a világszerte élő szlovákok kiterjedt szeretetének örvend: *Mnoga ljeta, guru Imro! / Sok boldog születésnapot, Imro guru!*

Hogy is építette fel Mináč „bátyó” a képzeletbeli finálét a Parázs élesztésében?

„...a nemzeti korlátokat csak a nemzeti öntudat elmélyítésével s nem elnyomásával lehet leküzdeni. ... Valóságos és teljes értékű szlovákká válni is annyit tesz, mint minden ember testvérvé válni; ezt a magasztos örökséget hagyta ránk történelmünk is. Az igazság utáni vágyunkon kívül szinte semmink sincs. Isten óvjon meg bennünket attól, hogy saját sérelmeinket feledve másokkal szemben igazságtalanságot kövessünk el. Abban a pillanatban elveszíténénk legbelsőbb lényegünket, belső értelmünket, de ellenállóképességünket is. Mindig is kis nemzet leszünk; de amíg igazunkat védjük, sohasem leszünk tehetetlenek. Nem a mulandó hatalom, hanem a maradandó lélek útja a miénk: ez nemzetünk értelme és sorsa.”

Az utolsó szó joga végül azt illeti meg, akinek a jólfésült/fésületlen alkotásokat összegyűjtő könyv élményét köszönhetjük. Azzal a meggyőződéssel és vágygal, hogy Imro a következő évtizedekben

is vezessen minket végig az élet időgépének útjain és történetein. Azok a példaképek, akikhez a magyarországi szlovák vidékeken a versekkel átszőtt abroszos asztalok melletti barátságainkban menekülünk, még nyolcvanéves korukon túl is erre buzdítanak minket. *Fel az új horizontok felé!*

És annak a tárcának a szellemében is, amelyet Imrich Fuhl abban az évben írt, amikor ötvenedik születésnapját ünnepelte: *„Egyáltalán nem egyszerű és könnyű a szlovákságunk megőrzése, de szerencsére sokan közülünk mégsem hagyják teljesen eltűnni a szlovák szavakat, őseink szavait, akik szlovákként itt éltek és reméltek – itt, ahol „folynak a fehér kövek és szórják a vizet”, ahol dús koronák cirógatnak és ahol a „Pilis ősi lelke szívünkhöz beszél”.* (Imrich Fuhl: *Veszélyeztetett nemzetiség*, 2011)

Ludo Pomichal

UŽITOČNÉ ODKAZY / HASZNOS LINKEK

Básne / Versek

[www.oslovma.hu/index.php/sk/literatura/
161-literatura1/580-imrich-fuhl-neme-
slova-ktore-bolia](http://www.oslovma.hu/index.php/sk/literatura/161-literatura1/580-imrich-fuhl-neme-slova-ktore-bolia)

[www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/
ZdruSSUM/fuhl_imre_nema_szavak.doc](http://www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/ZdruSSUM/fuhl_imre_nema_szavak.doc)

[www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/
ZdruSSUM/imrich_fuhl_ciernobiela.doc](http://www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/ZdruSSUM/imrich_fuhl_ciernobiela.doc)

[www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/
ZdruSSUM/imrich_fuhl_vyzliect.doc](http://www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/ZdruSSUM/imrich_fuhl_vyzliect.doc)

Hudba / Zene

[www.oslovma.hu/index.php/sk/literatura/
161-literatura1/899-z-repertoaru-rockovej-
skupiny-agr-1985-90](http://www.oslovma.hu/index.php/sk/literatura/161-literatura1/899-z-repertoaru-rockovej-skupiny-agr-1985-90)

[www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/
AGR-MP3/agr1statalebolietat.mp3](http://www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/AGR-MP3/agr1statalebolietat.mp3)

[www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/
AGR-MP3/negativ1spasitelancikrist.mp3](http://www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/AGR-MP3/negativ1spasitelancikrist.mp3)

[www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/
AGR-MP3/agr2slovaktorebolia.mp3](http://www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/AGR-MP3/agr2slovaktorebolia.mp3)

[www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/
AGR-MP3/agr3spravy.mp3](http://www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/AGR-MP3/agr3spravy.mp3)

[www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/
AGR-MP3/agr4spolu.mp3](http://www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/AGR-MP3/agr4spolu.mp3)

[www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/
AGR-MP3/agr5steboubezteba.mp3](http://www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/AGR-MP3/agr5steboubezteba.mp3)

[www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/
AGR-MP3/agr6cosastalo.mp3](http://www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/AGR-MP3/agr6cosastalo.mp3)

[www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/
AGR-MP3/negativ2sampsotisamote.mp3](http://www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/AGR-MP3/negativ2sampsotisamote.mp3)

[www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/
AGR-MP3/negativ3koniechry.mp3](http://www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/AGR-MP3/negativ3koniechry.mp3)

[www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/
AGR-MP3/agr-erzemaze.mp3](http://www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/AGR-MP3/agr-erzemaze.mp3)

[www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/
AGR-MP3/agr-farkasok.mp3](http://www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/AGR-MP3/agr-farkasok.mp3)

[www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/
AGR-MP3/agr-feketecj.mp3](http://www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/AGR-MP3/agr-feketecj.mp3)

[www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/
AGR-MP3/agr-jatszani.mp3](http://www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/AGR-MP3/agr-jatszani.mp3)

[www.oslovma.hu/
01-Imro-Ment/AGR-MP3/
agr-nemaaszozo.mp3](http://www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/AGR-MP3/agr-nemaaszozo.mp3)

[www.oslovma.hu/
01-Imro-Ment/AGR-MP3/
agr-numero2.mp3](http://www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/AGR-MP3/agr-numero2.mp3)

[www.oslovma.hu/
01-Imro-Ment/AGR-MP3/
agr-veledese.mp3](http://www.oslovma.hu/01-Imro-Ment/AGR-MP3/agr-veledese.mp3)

Iné / Egyebek

[http://www.oslovma.hu/index.php/sk/search
1332318146?searchword=Fuhl&searchphrase=all](http://www.oslovma.hu/index.php/sk/search1332318146?searchword=Fuhl&searchphrase=all)

[http://www.luno.hu/component/search/?
searchword=Fuhl&searchphrase=all&
Itemid=9999](http://www.luno.hu/component/search/?searchword=Fuhl&searchphrase=all&Itemid=9999)

OBSAH / TARTALOM

Namiesto úvodu (Eva Fábíánová)	5
<i>Bevezető helyett (Fábíán Éva)</i>	6
O autorovi	8
<i>A szerzőről</i>	9
Autor o sebe	10
<i>A szerző önmagáról</i>	11
Silná osobnosť, vzácny búrlivák a intelektuál (Peter Weiss)	12
<i>Erős egyéniség, értékes lázongó és értelmiségi (Peter Weiss)</i>	13
Vyjadriť sa písmom alebo skôr fotografiou? (Ferenc Nika)	16
<i>Írjon-e vagy inkább fotózzon? (Nika Ferenc)</i>	16
„Korene, zmysel vecí...“ (Ágnes Erdélyiová)	17
<i>Prizma, többféle fénytörésben (Erdélyi Ágnes)</i>	19
P. F. & ČAS	23
<i>BÚÉK & IDŐ</i>	24
Novoročné predsavzatie	25
<i>Újévi fogadalom</i>	25
Po maďarsky nemôžeme byť Slováci	27
<i>Magyarul nem lehetünk szlovákok</i>	28
Naša kultúrna autonómia s inštitúciami na polovičný úväzok	30
<i>Kulturális autonómiánk felállású intézményekkel</i>	30
Bez signálov slovenských televíznych staníc	32
<i>Szlovák tévécsatornák adása nélkül</i>	33
„Systém slovenských národnostných škôl“ – Naozaj?	34
„Szlovák nemzetiségi iskolák rendszere“ – Tényleg?	35
O stereotypoch	37
<i>A sztereotípiákról</i>	38
O mediálnej gramotnosti	39
<i>A médiaműveltségről</i>	40
Ohrozená národnosť	42
<i>Veszélyeztetett nemzetiség</i>	42
Protiváha	43
<i>Ellensúly</i>	44

Slovo – zbraň: „Zomriete, slovenskí sráči!“	45
<i>A szó – fegyver: „Meghaltok, szaros szlovákok!”</i>	46
Hnojom okydani „Bálen my majme rozum!“	50
<i>Akikre trágyát szórtak „Legalább nekünk legyen eszünk!”</i>	51
Nie sme šachové figurky, ani bábiky-figuríny vo výkladnej skrini	52
<i>Nem vagyunk se manipulálható sakkfigurák, se átöltöztethető kirakatbábuk</i>	53
Prejavy netolerancie nestačí odsúdiť	56
<i>Az intolerancia megnyilvánulásait nem elég elítélni</i>	57
Oko za oko, zub za zub?	58
<i>Szemet szemért, fogat fogért?</i>	60
Falošný obraz o nás	61
<i>Hamis kép rólunk</i>	64
Dolnozemskí Pilišania	64
<i>Alföldi pilisiek</i>	65
Bohatnút v Banke	66
<i>Banka – Bánk gazdagon</i>	67
OSMM 30 – PolyEtyKvety	68
<i>MaSzFiSz 30 – PoliEtiMeti</i>	69
SantovSKA – Jamajka z Maďarska	71
<i>SantovSKA – Magyarországi Jamaica</i>	71
Bola raz jedna trieda... (po 20 rokoch)	72
<i>Volt egyszer egy osztály... (20 évvel később)</i>	73
Proti vetru sa nedá... A či predsa?	76
<i>Szélllel szemben nem lehet... Vagy mégis?</i>	77
Antológia Výhonky očami 16-ročného čitateľa	80
<i>A Výhonky antológia egy 16 éves olvasó szemével</i>	81
Čitateľský tábor v Békešskej Čabe a naše prebudenie	82
<i>A békecsabai olvasótábor és az eszmélésünk</i>	83
Jánovi Kollárovi v Budapešti po dvesto rokoch	84
<i>Ján Kollárnak Budapesten kétszáz év elteltével</i>	85
Politika ako špeciálne špinavá robota	86
<i>A politika mint különösen piszkos munka</i>	87
Aké-také zastúpenie národností v parlamente	89
<i>A kisebbségek ilyen-olyan parlamenti képviselote</i>	90

Nevôľa, neschopnosť, krátkozrakosť a vlastné góly	91
<i>Se szándék, se képesség, csak rövidlátás és öngólok</i>	92
Slovenské zabíjačky v Maďarsku	95
<i>Szlovák disznóvágások Magyarországon</i>	96
Slovenskí Indiáni v maďarskej rezervácii	98
<i>Szlovák indiánok magyar rezervátumban</i>	99
„Príkladné“ odumieranie materinského jazyka	100
<i>Az anyanyelv „példaértékű” kihalása</i>	102
Prípad portálu: zďaleka nie je ešte všetko stratené	104
<i>Egy portál története: távolról sincs még minden veszve</i>	105
Prečo ich nenosíme na pleciah?	108
<i>Miért nem emeljük a vállunkra vagy hordjuk a tenyerünkön őket?</i>	108
„Keby nebol, museli by sme ho vymysliet”	109
<i>„Ha nem lenne, ki kellene találni”</i>	110
Plamene jazyka na pevných morálnych základoch	111
<i>A nyelv lángjai szilárd erkölcsi alapokon</i>	111
Mládež naša, aká si? Akí (sme boli) budeme?	112
<i>Milyenek vagytok, mai fiatalok? És mi milyenek voltunk és leszünk?</i>	113
OSMM – Životaschopnosť z oduševnenia	116
<i>MaSzFiSz – Életképesség lelkesedésből</i>	117
Z martinskej Jamajky krátka cesta na Čabu	118
<i>A túrócszentmártoni Jamaicából rövid út vezet Csabára</i>	119
Náš Dolnozemský pohár / Nezanedbávajme šport!	120
<i>Az Alföldi Kupánk / Ne hanyagoljuk el a sportot!</i>	122
Už nie len hrstka mladých Slovákov	123
<i>Már nem csak egy maréknyi fiatal szlovák</i>	124
„Na Slovensku po slovensky“ /?/	125
<i>„Szlovákiában szlovákul“ /?/</i>	126
Zátarasy na dvoch brehoch barikády	129
<i>Torlaszok a barikád két partján</i>	130
Slováci, Maďari, jazyk, zákon a (proti)argumenty	131
<i>Szlovákok, magyarok, nyelv, törvény és (ellen)érvök</i>	132
Mali by sme vydávať (aj) kazety a platne	133
<i>Kazettákat és lemezeket is ki kellene adnunk</i>	135

Plytká orba / Čo si počať so slobodou bez peňazí?	136
<i>Sekély szántás / Mihez kezdjünk a szabadsággal pénz nélkül?</i>	139
Nemyslel som... / Kauza Mlynky	140
<i>Nem gondoltam... / A pilisszentkereszti Szlovák ház ügye</i>	141
NeRepublika – Národ vyslovene na etnickom základe	142
<i>NemKöz társaság – A kifejezetten etnikai alapú nemzet</i>	143
Vaša kultúra bez našej a naša bez vašej	144
<i>A ti kultúrátok a miénk nélkül és a miénk a tiétek nélkül</i>	145
Náš páví krúžok ako stabilný prvok a trvalá hodnota	147
<i>A pávakörünk mint stabil elem és tartós érték</i>	148
Korene sú pod zemou	150
<i>A gyökerek a föld alatt vannak</i>	151
Buričský guru s cnosťami pokorného intelektuála: fenomén slovenskosti v zjavení Imra Fuhla	153
<i>Lázongó guru egy alázatos értelmiségi erényeivel: a szlovákság fenoménje Imro Fuhl alakjában</i>	168
Užitočné odkazy / Hasznos linkek	181